

Hanna Schaafsma

TOINEN ILMAISUNA

Taiteen asiantuntija -maisteriohjelma

Pro gradu -tutkielma

Kevät 2026

Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Taiteen tiedekunta

Työn nimi: Toinen ilmaisuna

Tekijä: Hanna Schaafsma

Koulutusohjelma: Taiteen asiantuntija -maisteriohjelma

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 103 sivua

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Taiteen maisterin opinnäytetyöni on humanistisen ja yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen näkökulmia monipuolistava taiteellinen tutkimus *toisen* määrittelystä ajallisesti kehkeytyvänä ilmaisuna.

Tutkielmani kysyy fenomenologisesti virittyneenä kenttäfilosofisena aktina, miten eläytyminen voi toimia yhteyttä luovana kykynä monikriisin ajassa. Miten suhde toiseen avautuu eläytymisen kautta? Miten luova liittyminen synnyttää yhteyttä toteutumisenä, uudistumisena ja mahdollistumisena?

Ilmaisun ja merkityksellistämisen kyky kytkeytyy siihen, mitä pidämme olennaisena. Työni osoittaa, että eläytyvä, ruumiillisesti ja aistisesti merkityksellistyvä suhde toiseen tuottaa tietämiseksi määrittävän transformatiivisen yhteyden, joka sekä muovaa kokemuksellista todellisuuttani että avaa mahdollisia tulevaisuuksia.

Avainsanat: eläytyminen, kehkeytyvä toinen, maailmasuhde, ruumiillinen merkityksellistyminen, luova yhteys, taiteellinen tutkimus

University of Lapland

Faculty: Faculty of Arts and Design

Title of the Thesis: The Other as Expression

Author: Hanna Schaafsma

Degree Programme: Taiteen asiantuntija -maisteriohjelma

Type of Thesis: Master's Thesis

Number of Pages: 103

Year: 2026

Abstract:

My Master of Arts thesis is an artistic research that expands the perspectives of the environmental humanities by examining the Other as a temporally unfolding expression.

Approached as a phenomenologically attuned act of field philosophy, the study asks how artistic engagement can function as a capacity for creating connection in a time of entangled crises. How does engaging with the emerging Other open relationing? How does expressive participation in the phenomenon generate creative connection as becoming, renewal, and fusion, understood as relational potentiality?

Our capacity to articulate shapes what we consider consequential. My work demonstrates that embodied meaning-making with the Other produces a transformative connection as knowing – one that both shapes lived reality and opens possible futures through it.

Keywords: embodied attunement, emerging Other, relational worlding, embodied meaning-making, creative connection, artistic research

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	6
HAASTE JA KYSYMYS	6
ILMAISU LUOVANA LIITTYMISEN LIIKKEENÄ	6
ILMAISU MERKITYKSELLISTYMISEN LIIKKEENÄ	8
TOISEN TOISIN MÄÄRITTÄMISEN MAHDOLLISUUS	10
TUTKIELMAN RAKENTEESTA	13
2 TOINEN ILMAISUNA	15
3 KYSYMISEN TAVASTA JA SIINÄ AUKENEVASTA TIETÄMISESTÄ	19
KUUSILUOTO	20
EKOTONI	22
KÄSITTEIDEN LUOMINEN	23
IN SITU	26
LIITTYMISEN TAVASSA JA LEIKITYSSÄ LUOTU TOINEN	30
RUUMIILLISUUDESSA AVAUTUVA YHTEYS	33
REPRESENTAATION KYSYMYS JA TEKO	36
KUVASARJA MENETELMÄNÄ	39
POSTKVALITATIIVISEN TUTKIMUKSEN ORIENTAATIOSSA	43
TAITEELLISEN TUTKIMUKSEN ORIENTAATIOSSA	46
”VERTIKAALINEN LUKEMINEN”, LUOVA TULKINTA JA POEETTINEN KIELI	
MENETELMÄLLISESTÄ NÄKÖKULMASTA	48
DIFFRAKTIOSTA MERKITYKSIIN VALAISEMISENA	53

LUOTOFILOSOFIAA	55
KAIKU, VETISYYS JA VÄRILLISYYS	60
KOLLEKTIIVINEN TOINEN	63
4 LIITTYMINEN KYSYMISENÄ JA ELÄYTYMINEN TIETÄMISENÄ	64
TOISEN AVAUTUMINEN/ RAJAUTUMINEN	65
TOINEN TOISEN KAUTTA	67
HENGITÄN HAPPEA, SIIS KYKENEN	69
ELO ILMAISUSSAAN	70
POTENTIA	71
TOINEN AIKAAHMONA	73
RYTMINEN MELODINEN TOINEN	76
TOINEN ILMAISTUNA	78
RYHMÄMAALAUKSEN KOLLEKTIIVINEN, JAETTU JA UTOOPPINEN TOINEN	80
FUUSIO	83
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA VAIKUTTAVUUS	89
YHTEYDEN HAASTE	90
YHTEYDEN MAHDOLLISUUS	94
TOINEN TULEVAISUUTENA	98
LÄHTEET	99

1 JOHDANTO

HAASTE JA KYSYMYS

”Ekologinen kriisi on myös ontologinen kriisi”, muistuttaa maantieteilijä ja filosofi Susan Ruddick (2017, s. 119) eettistä kyvykkyyttä tarkastelevassa artikkelissaan *Rethinking the subject, reimagining worlds*. Hänen tapansa hahmottaa oleminen yhteytenä saa minut kysymään omia lähtökohtiani. Tästä ilmaisullisesta maailmasuhteen uudelleentarkastelusta muotoutuu tutkielmani. En paalutakaan olemassaoloa Descartesin epäilyyn – ajattelen, siis olen – vaan riimitän oman ontologiani aistivasta aineellisuudesta avautuvaan osallisuuteen:

Toinen, siis koen.

ILMAISU LUOVANA LIITTYMISEN LIIKKEENÄ

Tutkin Pro gradu -työssäni luovaa liittymisen liikettä ja kykyä siihen kestävämmän maailmasuhteen ja tarvittavan transformaation kysymyksenä ekologisen ja eettisen kriisiytymisen ajassa. Kuinka ilmaisu mahdollistaa toiseen liittymisen? Miten eläytyminen synnyttää luovaa yhteyttä – toteutumisenä, uudistumisena ja suhteisena mahdollistumisena? Tutkielmani on *toisen* uudelleenmäärittelyn pyrkimys, teko ja ilmaus.

Pohdin liittymisen kysymystä ilmaisuna, ilmaisussa merkityksellistymisenä, luovana kykynä, kanssamuotoutumisena ja tuossa eläytyvässä muotoutumisessa aistisena ja toiminnallisena yhteydessä tietämisenä – muun muassa Karen Baradin (2019) todellisuuden performatiivista kietoutuneisuutta hahmottavaa onto-epistemologia-käsitettä tarpeisiini soveltaen – olemisen tavasta erottumattomana tietämisenä, tietämisen ja olemisen käytäntöjen edellyttäessä toisiaan. Maurice Merleau-Pontyn ruumiillisuudesta nousevaan fenomenologiseen tulkintaan assosioiden sekä taiteellisen tutkimuksen ja humanistisen ympäristötutkimuksen kenttäfilosofisessa *otteessa* pohdintani sakeutuu luovan suhteisen olemassaolon ilmaisuksi ja eläväksi liitokseksi: transformaatioksi osallisuudessa, josta käsin piirtyy tutkielmassani esiin itsestäni erottumaton *toinen* muotoutumisessaan.

Pyydän kärsivällisyyttä. Ymmärrykseni keriyytyy lukijalleen auki liikkeessä: askel askeleelta, sivu sivulta, kuva kuvalta avautuvana sarjana. Ilmaisen kasvuston ajallisesti ilmenevää olemassaoloa siihen vuodeksi *maalaamalla liittyen. Ajattelen kirjoittamalla* – ja kirjoitettua uudelleenkirjoittamalla. Aineisto ja analyysi kietoutuvat omassa työskentelyssäni erottumattomasti toisiinsa alusta asti, mikä on nähdäkseni ominaista luovalle, hitaalle, transformatiiviselle kypsymisen prosessille. Käsikirjoittajuudestani periytyvä tapani työstää tekstiä intensiivisesti uudelleenkirjoittamalla on vahvasti tällaista aineiston analyysina tai analyysissa tapahtuvaa uuden aineiston tuottamista.

Tätä aineiston ja analyysin generatiivista metabolismia voisi nähdäkseni kuvata fenomenologisella *jos-niin-rakenteella* (Parviainen, 2006, s. 50), sen viitattaessa Husserlin esittelemään ”geneettisen fenomenologian ideaan”. Idean mukaan asiat eivät nimittäin ilmene meille yhdessä hetkessä tapahtuvana kokemuksena, vaan ilmiöiden olemus paljastuu meille *vähitellen* liikkeessä: kinestesien ja toiminnallisuuden kautta, *toimivina ja osallisina* ilmiön reflektiiviseen virtaan, jota *ohjaa ilmiön ilmenemisen tapa*. Tulkinnassani aineisto siis synnyttää, mutta on jo ilmenemisessään ruumiillisesti, ei-käsitteellisesti järjestäytyvää analyysia – analyysini synnyttää uutta aineistoa, johon suhteessa ymmärrykseni reflektiivinen, analyttinen liike taas uudelleen jäsentyy. Omassa ruumiillisuuteen ja osallisuuteen perustuvassa tulkinnassani ilmiöiden olemus on, tutkijan inhimillisyydestä ja kehkeytyvän ymmärryksen virrasta erottamatonta koettua merkitystä.

Pyrkimykseni on tämän prosessin kautta ja kannattelemana tarkastella, ymmärtää ja artikuloida oman työskentelyni ja tietämiseni perustuksia. Tutkielma kurottaa siten omaan tulevaisuuteeni kyvykkäämpänä kirjoittajana, taiteilijana ja tutkijana. Sillä vaikka jo ensimmäisillä riveilläni hylkäsin riimitellen René Descartesin abstraktin erillisyyden kirkkauden, otan hänen ohjeensa *Metafysisissä mietiskelyissä* vakavasti: Descartesin mukaan jokaisen olisi edes kerran elämässään ryhdyttävä koettelemaan omaksumiensa vakaumusten perusteita (Heinämaa, 2000, s. 28).

Laura Gröndahlia (2025) taiteellisen tutkimuksen kontekstissa seuraten pidän vaikuttavuuden kannalta olennaisena sitä, mitä kysymyksiä tutkimus kykenee herättämään. Tämä voi harhaanjohtavasti näyttäytyä köykäisenä tutkimusasetteena, mutta minulle se tarkoittaa koetusta osallisuudesta nousevaa kykyä hahmottaa uusia suuntia tai tarkalleen ottaen *kykyä hahmottaa* uusiin suuntiin. Kysymyksen herääminen ei ole minulle kielikuva, vaan tietämisen aktuaalista ruumiillista, kinesteettistä ilmenemistä ja uudelleen suuntautumista. Juha Varto (2017, s. 28–29), niin ikään taiteellisen tutkimuksen kehyksessään puhuu keskiaikaisen teologin ja mystikon al-Ghazalin ajatteluun viitaten sydämen ja mielenliikutusten tieteestä; tietämisen kivusta, jossa maailma *liikuttaa* meitä ja mieltämme. Tietäminen *suhteen uudistumisena* palautuu ajattelussani konkreettiseen

liittymisen ja muodonmuutoksen rajoja murtavaan ja horisonttia venyttävään liikkeeseen. Näkemys koskaan-ennen-kuvittelemattoman avautumisesta, mahdollistumisesta ja ylittämisestä *dynaamisesti* vain koetun kautta, on nähdäkseni esimerkiksi Günther Andersin eksistentiaalisen empirismin (Lestel, 2021) koetteluun ja koetelluksi tulemisen radikaalia ydintä.

Nämä kaksi toinen toisensa mahdollistavaa transformatiivista liikettä – *liittyminen ja ilmaisu* – läpäisevät tutkielmani niin aihevalinnan, työskentelymenetelmien, teoreettisen viitekehyksen, sen lukutavan ja siitä nousevan tulkinnan, vaikuttavuuden pyrkimysteni kuin tutkielmani rakenteellisten, muodollisten ja dramaturgisten valintojen tasolla. Pyrkimykseni on liittyä ilmenevään ilmaisten ja ilmaista merkityskokemustani niin, että se assosioituu tutkielman lukijassa uuteen, vielä ennakoimattomaan merkitykseen, ja edelleen jatkaen mahdollistumistaan ilmauksina.

Liityn pohdintoineni, lähteissäni ja taiteellisen tutkimuksen orientaatiossani humanistisen ja yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen ja fenomenologisen filosofian keskusteluihin rajaamatta kuitenkaan itseäni millään tapaa niiden sisään. Menetelmällisessä kodittomuudessa ja tietämisessäni pesiytyneen postkvalitatiiviseen tutkimukseen. Tutkielmani muotoutuu kenttäfilosofiseksi tutkimusmatkaksi onto-episteemisistä perusteistaan inspiroituen: ruumiillisena, kokemuksellisena ja ilmaisullisena liitoksena, tietämisessään elävänä merkityssuhteena. Työskentelyssäni lähestyn tutkielmaani sen sisällöstä ja muodosta käsin liittymisen ja ilmaisun yhteyksiä luovana ja siten tieteenvälisiä rajoja liudentavana eleenä. Kyseessä on keskustelun avaus ja tämä toimikoon myös vapauttavana rajauksena: minun ei ole mahdollista tyhjentää aihetta gradun mitassa.

ILMAISU MERKITYKSELLISTYMISEN LIIKKEENÄ

Ekologista kriisiä voi nähdäkseni tarkastella dynaamisesti ilmaisuna. Voimme tarkastella kriisiytymistä aineellisuudessa toteutuvana liittymisemme tapana *ilmaisussaan*: osallisuuden, suhteisuuden, ristiriitaisuuden ja eletyt merkitykset unohtavana, niitä virheellisesti tulkitsevana ja rajaavana tai ne naiivisti, väkivaltaisesti kokonaan kieltävänä liitoksena, *artikulaationa*, ilmaisullisena dynamiikkana – *eskalaationa*, *manipulaationa*, *monologina*. Tämä dynaaminen lähestymistapa tarkoittaa sitä, että *monikriisin* (Lähde, 2023) ratkaisu on tulkintani mukaan ennen kaikkea *toiseen* liittymisen laadullisuuden ja kyvykkyyden kysymys.

Väitän, että *toisen* määrittelyn kysymys on ajassamme myös ihmislajin näkökulmasta jo eksistentiaalinen selviytymisen kysymys, mutta juuri vaikuttavuuden pyrkimyksessään huomioni kohdistuu nyt tietoisesti katastrofinarratiivin sijaan inhimilliseen, aistiseen merkityskokemukseen ja sen syventämiseen kohonneena kyvykkyytenä liittyä, kokea ja kuvitella. Miksi? Informaation tuottamisen ja siirtämisen sijaan taiteellinen luova työskentely kytkeytyy menetelmällisesti monikriisin ratkaisuihin siten, että se pyrkii *muuntamaan kokemuksellista todellisuutta kyvyksi liittyä toisiin*. Niin ikään Raisa Foster (2025) viittaa samaan näkemykseen taiteesta kriisiytymisen keskellä mahdollisuuksien avaajana, kutsuna.

Kirjallisuudentutkija Karoliina Lummaa (2020, s. 106, 113) käyttää esseessään *Metsän poeettinen kuvaus – luonnos* ilmausta *poeettinen tietäminen* kuvatessaan sitä, miten esimerkiksi ympäristötaide tai runous metsän poeettisena kuvauksena synnyttää uuden tavan olla suhteessa metsään. Hän näkee, että tieteellisen kuvauksen tapaan myös ilmaisullisesti, sanoin, rytmein, soinnein tai asetteluin on mahdollista tavoittaa jotakin olennaista tietystä lajista, alueesta tai ilmiöstä. Lummaata (2020, s. 113–114) lainaten ajattelen, ettei ole mielekästä verrata poeettista tietämistä ja tieteellistä tietämistä toisiinsa siten, että toinen niistä avaisi todellisuutta toista paremmin tai oikeammin. Huomio on tärkeä, koska pyrin laajentamaan tietämisenä pidettävää siten, että ilmaisu itsessään avaa tietämistä ja tietämisen tapoja. Näen, ettei artikulaation tarvitse suinkaan olla käsitteellistä ollakseen vaikuttavaa. Hahmottelen tutkielmassani Maurice Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologisissa jäljissä itselleni merkityksellistä kutsun ja osallisuuden ontologiaa; olemassaoloa luovana vaikutussuhteena. Tutkielmassani tietäminen määrittyy minulle *menestyksekkäänä* suhteisesti koettuna ja koeteltuna – merkityksiään luomaan kykenevänä yhteytenä, potentiaalisen toteutumisen mahdollistavana virtauksena, aineellisuuteen juurtuneena resilienssinä ja utooppisen siementä kantavana hedelmällisyytenä. Tietäminen on kykyä liittyä.

Artikkelissaan *Merleau-Ponty's Aesthetic Interworld: From Primordial Percipience to Wild Logos* Anya Daly (2018, s. 12–13) tuo esiin Merleau-Pontyn näkemyksen siitä, kuinka tapamme olla olemassa on pikemminkin ”minä kykenen” kuin ”minä olen” tai ”minä tiedän”. Tämänkaltainen toiminnallinen ja kykenevä, yhteydessä mahdollistuva olemassaolon tapa osoittaa Dalya seuraten tietynlaiseen kehkeytyvään, havaittavaan ja tunnistettavissa olevaan olemassaolon *tyyliin* tapana aineellistua, lihallistua – ”*a manner of being flesh*” (Daly, 2018, s. 12–13). Merleau-Pontyn ajatteluun punoen näen, että juuri tässä planetaarisesti, ellei kosmisesti *kaiken* läpäisevässä ilmaisullisessa inhimillisen ja ei-inhimillisen, elollisen ja elottoman, aineellisen ja aineettoman yhteen kietovassa, ilmaisuina muotoihin merkityksellistyvässä dynaamisen olemassaolomme *tavassa* ylittyy ja sulaa erillisyytemme niin menneestä, tulevasta, ruumiista, hengestä, toisesta kuin ”luonnosta” –

mikrobeista, kasveista, eläimistä, maaperästä, vedestä – ja juuri tämä *osallisuudessa kyetty* tapa mahdollistaa mielestäni irrottautumisen ongelmallisesta ihmiskeskeisyydestä kuitenkin ihmisyyttä omanlaisenaan *ilmenemisen tapana* kieltämättä.

Nähdäkseni *ilmaisuiissa jaettu, kyetty* todellisuus dynaamisuudessaan kyseenalaistaa näkemyksemme ihmisestä ainoana tai ylimpänä merkitsevänä toimijana sekä haastaa luovuuteen *kanssa-taitamisena* kiinnittyessään ahtaan ihmiskeskeisen määritelmämme älykkyydestä, tietämisestä tai menestyksestä. Liityn omassa tarkastelussani ja aineistossani erityisesti kasvien ajallisesti ilmenevään ilmaisuun ja siten osaltani Susan Ruddickin (2017, s. 119) ilmausta lainaten ”jatkuvuuteemme ei-inhimillisten toimijoiden kanssa”.

TOISEN TOISIN MÄÄRITTÄMISEN MAHDOLLISUUS

Näen, että tutkielmani ilmaisussa määrittyvä *toinen* osoittautuu merkitykselliseksi tietämiseksi humanistisen ja yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen kentällä. Tätä kenttää luonnehtii Astrida Neimanisin, Cecilia Åsbergin ja Johan Hedrénin (2015, s. 68, 90) posthumanistista kritiikkiä seuraten näkemys *vaikuttavuudesta* suhteisesta olemassaolostamme käsin. Kiinnostus suuntautuu siten *eletyn suhteen* ehtoihin, ilmentymiin ja merkityksiin todellisuuttamme konkreettisesti luovina. Sillä kuinka menetelmällisesti tutkia ihmisyyden, kulttuurin, luonnon ja aineen *kietoutumista elettyinä suhteena* lankeamatta ”epistemologisen monokulttuurin riskiin” ja pyrkiä samalla aidosti lisäämään kykyämme elää yhdessä (Neimanis, Åsberg & Hedrén 2015, s. 68–69)? Siten eettis-poliittisesti kiinnittyneenä tutkijana – eikä vain tarkkailijana – *osallistuen* kulttuuriseen evoluutioon (Ruuskanen, 2024)? Tai zoobiologi Heini Hedigerin ajattelua Matthew Chrulewin (2021, s. 100) tulkintaan mukaillen: mahdollisuutena keskinäiseen ymmärrykseen lajien välisinä, erilaisina kyvykkyyksinä kokea ja toimia maailmassa?

Taiteilija, pedagogi Ove Ek (Värri & Niinivirta, 2018, s. 9) näkee vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta juuri *kysymisen tapamme* rajoittuneisuuden ja yksipuolisuuden – ja siten tuon tavan rajoissa mahdollistuvan tietämisen – selvän kytköksen ympäristöongelmiin. Lummaan *poettisen tietämiseen* resonoiden myös Ek huomauttaa mitattavan, niin sanotun objektiivisen todellisuuden tulkinnan olevan kaikkea muuta kuin kattava käsitys todellisuudesta ja peräänkuuluttaa menetelmällisestä näkökulmasta viitseliäisyyttä kokonaisuuksien monipuoliseen hahmottamiseen

(Värri & Niinivirta, 2018, s. 9, 12). Tämä hahmottaminen on hänen mukaansa kehollista ja tekemisen kautta avautuvaa *liittymistä* ilmiöihin. Ek tahollaan haastaakin edellä mainittua ”epistemologisen monokulttuurin riskiä” lähestymällä todellisuutta aistittavuudessaan meihin *välittömästi vaikuttavana*, nähtynä, kuultuna, haistettuna, maistettuna, kosketettuna ilmaisullisuutena, ja nähden, että meidän on täysin mahdollista lähestyä ilmiöitä välittömästi kaikkine koettavine laadullisuuksineen *ajatteluna suoraan ilmiöissä*, käsitteellistämättä tai mallintamatta luontoakaan kaavioiksi (Värri & Niinivirta, 2018, s. 7–12).

Miika Luoto (2013, s. 13) kuvaa vastaavasti ja Merleau-Pontyn fenomenologista tulkintaa seuraten rationalisoinnin, todellisuuden *ristiriidattoman selittämisen* pyrkimyksessään, kadottavan *yhteyden* ilmenevään maailmaan ja siihen ruumiilliseen läsnäoloon, joka *avaa pääsyn* olioiden ehtymättömyyteen ja edeltää kaikkea tietoa tehden sen ylipäättään mahdolliseksi. Tutkimusmenetelmällisesti käänne on filosofista ihmetystä – paluuta maailman näyttäytymiseen ja siinä spontaanisti syntyvään merkitykseen (Luoto, 2013, s. 13) – ihmettelyn aktin määrittäessä minulle kinesteettisesti, aisteissa heräämisenä. Näkemykseni mukaan taiteellinen prosessi ja tietämisen prosessi molemmat pohjimmiltaan jakavat saman ihmetyksen ja hämmennyksen disorientaatiosta käsin uutta luovan toisin jäsentymisen liikkeen.

Pyrkimykseni on syventää ja Luodon tulkintaan viitaten ”ristiriitaistaa” eli monipuolistaa *toisen* määritelmää *myös* aistituksi, ajallisesti ja ei-käsitteellisesti, ei-lineaarisesti ilmeneväksi ilmaisulliseksi koetuksi merkityssuhteeksi. Pyrin vaikuttavuuteen uudelleenmäärittämällä merkityksellisenä pidetyn ehtoja. Mitä sisällytän toiseen? Miten toinen ilmenee ja ylipäättään *saa* minulle ilmetä? Onko toisen määrittelyn kysymys objektiivisuuden hylätessäni *eettinen* sisällyttämisen ja rajaamisen kysymys? Onko toisessa mahdollinen tai mahdoton oman todellisuuteni *mahdollistumisen kapasiteetin* kysymys? Humanistinen ympäristötutkimus haastaa nähdäkseni Merleau-Pontyn ruumiifenomenologisen tulkintaan ongelmitta linjautuen näkemyksen siitä, että luonto vain ”on” (Neimanis, Åsberg & Hedrén, 2015, s. 71) ymmärtäen, että ilmiö näyttäytyy tullen aina kohdattavaksi tietynlaisena ja tietyllä tavalla (Luoto, 2013, s. 10). Ilmiö on ilmaisussaan lihallistunut suhde. *Toinen* määrittäykin minulle tutkielmassani erittäin laajasti *ilmiönä ilmaisullisesta* liittymisen ja kanssa-toteutumisen näkökulmastani niin ihmisenä, kasvina, eläimenä, paikkana, veden elementtinä kuin esimerkiksi taideteoksena, melodiana, tieteellisenä artikkelina tai filosofisena kirjoituksena.

Pyrkimyksessään uudistaa humanistista ympäristötutkimusta vaikutuksellisempaan suuntaan Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 69) luonnostelevat artikkelissaan *Four problems, four directions for environmental humanities: Toward critical posthumanities for the Anthropocene* esiin

neljä maailmasuhtemme ongelmaa – tulkinassani onto-episteemisesti rikkinäistä ja siksi *tehotonta* yhteyden ilmentymää, joiden näen kantavan itsessään sekä toisen määrittelyn tulosta että tuon määrittelyn tapaa. Vieraantuminen ja irrallisuus (*alienation, intangibility*), jälkipoliittinen ilmapiiri (*postpolitical situation*), kriisiytymisen negatiivinen kehystäminen (*negative framing of change*) sekä ympäristökysymysten lokerointi sosiaalisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä erillisiksi kysymyksiksi (*compartmentalization*) ilmentävät konkreettisesti Neimanisille, Åsbergille ja Hedrénille uudenlaisen, monipuolisemman ja merkityssuhteisiin kiinnittyvän tutkimusotteen tarvetta.

Nähdäkseni tällainen liittymisen laadullisuuden merkityksen tietämiselle ymmärtävä tutkimusote tarkoittaa onto-episteemisesti tutkijan transformaatiota: *liittymällä toisin kysyäkseen* toista toisin, kanssamuotoutuakseen mahdollisimman monin eri tavoin löytääkseen uusia toimivia yhteyksiä. Olen tässä itse asiassa hyvin lähellä omaa luovuuden määritelmäni leikissä ja kuvittelussa tapahtuvana fuusioitumisena: suhteessa mahdollistumisena ja uudistumisena. Syvennyn Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin (2015) esittämiin näkemyksiin tarkemmin tutkielmani päättävässä, sen vaikuttavuutta peilaavassa ja analysoivassa luvussa. Uskoakseni lämmin, vuotava, hämärä ja huojuva tutkimusotteeni juuri dynaamisuudessaan saattaa kyetä vastaamaan edellä esitettyihin neljään maailmasuhtemme vinoumaan. Neimanis (2015, s. 87) kollegoineen toivottaakin tervetulleeksi monitieteisen ja taiteisen kollaboraation.

Tutkimuksellisesta näkökulmasta aineisto tuntuu olevan ratkaisevassa asemassa sen suhteen, millaisia päätelmiä voimme ylipäätään tehdä. Pyrin tutkielmassani, aineistona ilmiön ilmaisuun eläytyen, elävöittämään toisen määritelmää sisällöllisesti: venyttämään merkitykselliseksi ja vaikutukselliseksi laskettavaa, antamaan koetulle tilaa ja painoa ja luomaan siten päätelmien ja todellisuuksien *mahdollistumisen* liikettä. Näen Karen Baradia (2019) seuraten, ettei diskurssi tarkoita sitä, mitä sanotaan, vaan sitä, mikä rajoittaa ja mahdollistaa sen, mitä voidaan sanoa – diskursiivisten käytäntöjen edelleen määrittäessä sen, mitä väitteitä pidetään mielekkäänä. Ympäristösosiologi Jarno Valkosta (2003, s. 32–35) luontopoliittisessa kontekstissään mukailen toiset todellisuuden jäsenyys- ja tulkintatavat saavat yhteiskunnassamme legitiimimmän aseman kuin toiset. Valkosen mukaan diskurssi määrittää keskustelun kohdetta, ja diskurssin sisäiset säännöt rajaavat sitä, minkälaisia objekteja diskurssissa ylipäätään huomioidaan, mitä siis voidaan sanoa ja millä käsitteillä. Lieneekin mahdollista, että *toisen* lähestyminen aistivaan ruumiillisuuteeni juurtuvasta merkityskokemuksestani erottumattomana ajallisena ilmaisuna onnistunee kyseenalaistamaan tai virkistämään diskurssia ja diskursiivisia käytäntöjä. En siis tutkielmassani työstä vain rajojen määrittelemisen kysymystä vaan myös määrittelemisen rajojen kysymystä. Suhteisen toteutumisen kysymys kytkeytyy nähdäkseni planetaarisella ja yhteiskunnallisella tasolla

ratkaisevasti ja erottamattomasti, ihmisvaikutuksen kaikkialle ulottavassa antroposeenin ajassa, tulevaisuuksien mahdollistumiseen tai mahdottomuuteen.

Tietty kulloinen historiallinen, kulttuurinen ja kielellinen tapamme jäsentää ilmiöitä luo tuossa nimenomaisessa tavassaan omanlaisensa luonnonkäytön mahdollisuuksien kentän ja siten tietynlaisen yhteiskunnan (Valkonen, 2003, s. 26–28). Luontokäsityksestämme seuraa Valkosta mukailleen luonnon määritelmä, joka on aina vaihtoehtoinen tulkinta maailmasta tietynlaisena, ja josta käsin perustelemme tätä tulkintaamme seuraavat toiminnalliset käytännöt. Luontokäsitys ei vain kuvaile kohdettaan vaan samalla sisältää yhteiskunnallisen näkemyksen ”hyvästä”, kehittämisen oikeasta suunnasta ja siten se väistämättä rajaa toisia mahdollisia kehityssuuntia pois (Valkonen, 2003, s. 12). Nähdäkseni jokainen käsitys kantaa mukanaan näin myös käsityksen itsestämme käsittäjänä ja omasta käsittämisen kapasiteetistamme. Juuri tähän määrittelemisen kapasiteettiin tulen tarkentamaan eettisen mahdollistumisen kysymyksen. Tulkinnassani tämä toimijan ja tutkijan luova merkityksellistymisen liike *ruumiillisena maailmasta erottamattomana jäsentymisenä maailmaan* artikuloituu minulle Astrida Neimanisin hydrofeministisessä, elementaariseen veden määritelmään avautuvassa *tutkimusasenteessa* – koettuna ymmärryksenä suhteisesti todellistuvasta maailmasta ja eettisesti merkityksellisenä, vetisenä transformatiivisena kykynä liittyä, läpäistä ja ylittää redusoimatta toista tai itseämme joko-tai, Neimanisin ilmausta tuosta läpi- ja kautta-toteutumisen tavasta lainaten: *as ”a new hydro-logic”* (Neimanis 2012, s. 102–103).

TUTKIELMAN RAKENTEESTA

Tutkielmani ensimmäisessä luvussa olen avannut tutkimuskysymystäni, kuvannut pyrkimyksiäni ja hahmotellut tutkimusotettani. Toisessa luvussa esitän ei-käsitteellisessä kuvallisessa muodossa aineistoni *toisesta ilmaisuna*. Ratkaisuni esittää maalaussarja ennen menetelmällisyyden ja teoreettisen viitekehyksen tarkempaa avaamista perustuu siihen, että pyrin tietoisesti nyt rikkomaan hierarkiaa, jossa ei-käsitteellisesti ilmenevä kuvallisuus täytyisi selittää ja käsitteellistää ennen kuin sitä voidaan ymmärtää ”oikein”, tai että se olisi jotain, minkä tehtäväksi jäisi kuvittaa tai vahvistaa sanottu. Sen sijaan koen, päinvastoin, että koettua kuvallisuutta vasten menetelmällisyyden sanoittaminen, perustelut tai käymäni filosofis-teoreettinen dialogi kutoutuu merkityksiinsä lukijan kannalta rikkaammin, mielenkiintoisemmin ja konkreettisemmin.

Tutkielmani on muodoltaan esseenomainen ja sisällöllisesti konstituoituu pikemminkin assosiatiivisesti ja temaattisesti kuin tutkimusprosessia raporttina lineaarisesti jäsentäen. Merkityksellistymisen luova liike on keskeinen teema tutkielmassani ja pyrkimykseni onkin tutkia tätä ”merkityksiin sakkautumisen” kysymystä antamalla tekstin rakenteen todella jäsentyä spontaanisti, ekologisesti itsestään käsin. Tutkielman rakenteesta syntyvä hienoinen disorientaation tila näyttäytyy minulle kiinnostavana juuri tässä huojuvuudessaan ja vuotavuudessaan avautuvan tietämisen kysymyksenä. Toivoakseni valintani eivät kuitenkaan näyttäydy lukijalle tarkoitushakuisena epäselvyytenä vaan tulevat vahvasti perustelluksi muun muassa transformatiivisen eksistentiaalisen empirismin tai postkvalitatiivisen tutkimuksen kehyksessä, Nina Sääskilahteen (2021) viitaten pyrkimyksessäni säilyttää aineiston tapahtumisen luonne.

Kirjailija, runoilija ja professori Antti Salminen (2025) kuvaa kirjoittamista taiteellisenä tutkimuksena äärimmäisen uteliaasta menetelmällisestä tulokulmasta pyrkimättä, tahtomatta ja myöntäen edes osaamatta määrittää sitä, mitä kaikkea se voi muodossaan olla. Hän nostaa esseistiikan yhdeksi varhaiseksi kirjoittamalla tapahtuvaksi taiteellisen tutkimuksen menetelmäksi. Näen itse esseemuotoisen ilmaisun dynaamisena ja vaikuttavana tutkimusraportin formaattina sen metodologisesti kyetessä juurruttamaan tutkijan tekstiinsä tekstin ominaisena *ilmenemisen tyylinä*. Väitän, että tämä menetelmällinen ilmeneminen mahdollistaa tekstin avautumisen lukijalle elävämpänä kommunikaationa.

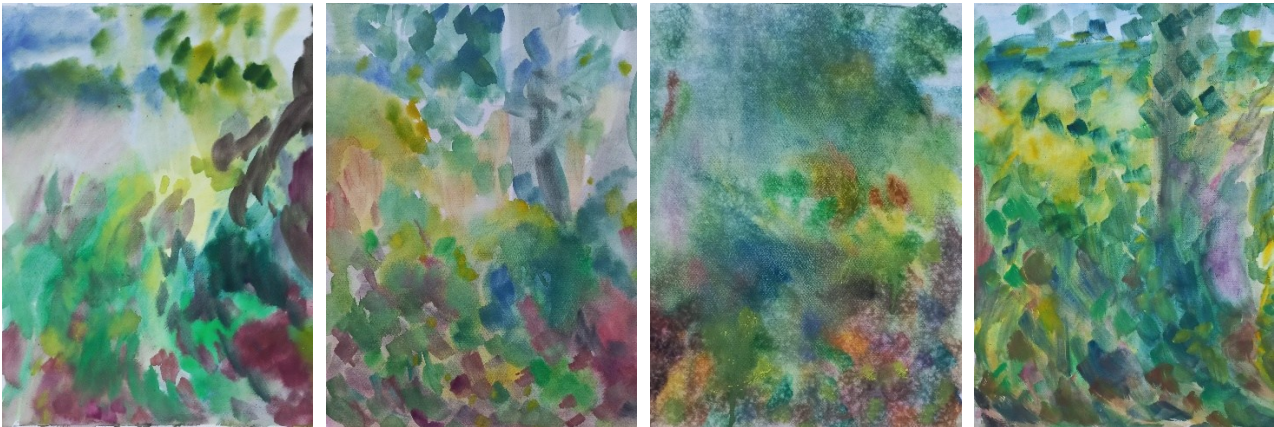
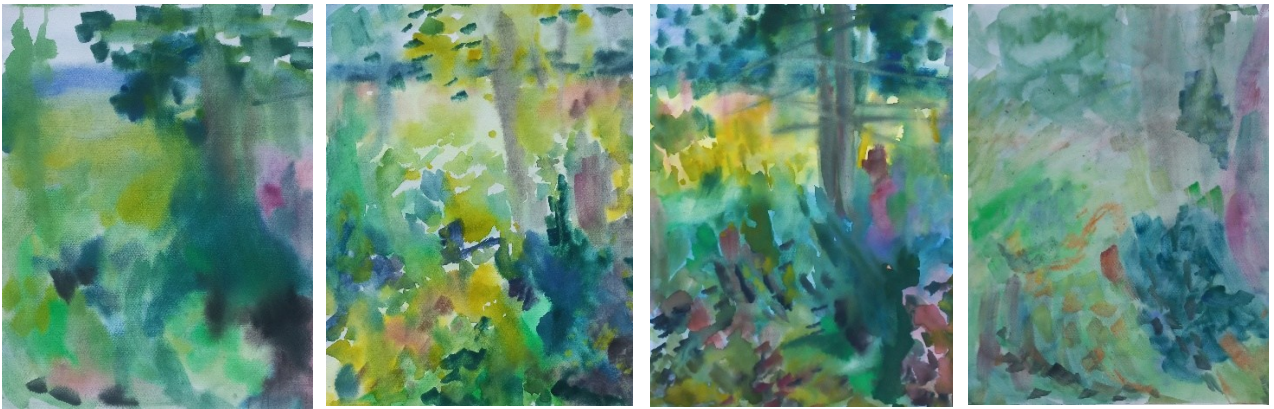
Kolmannessa luvussa kuvaan ja perustelen sitä, miten käsitteeni, menetelmälliset valintani, niiden kautta mahdollistuva ja rajautuva aineisto ja tietäminen virittyvät fenomenologian, taiteellisen tutkimuksen, postkvalitatiivisen tutkimuksen sekä humanistiseen ympäristötutkimukseen kiinnittyvän kenttäfilosofisen tutkimusorientaation kautta. Näen tämän menetelmällisyyteen avautuvan tietämiseni analyysin keskeisenä osana omaa tutkimusprosessiani ja sen ontoepisteemisten perusteiden koettelua. Neljännessä luvussa syvennän edelleen omasta prosessistani ja aineistostani nousevia teemoja luovassa dialogissa lähdekirjallisuuden kanssa. Viidennessä luvussa teen johtopäätöksiä ja pyrin perustelemaan taiteellisen tutkimusotteeni tuloksia ja vaikuttavuutta humanistisen ja yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen kentällä.

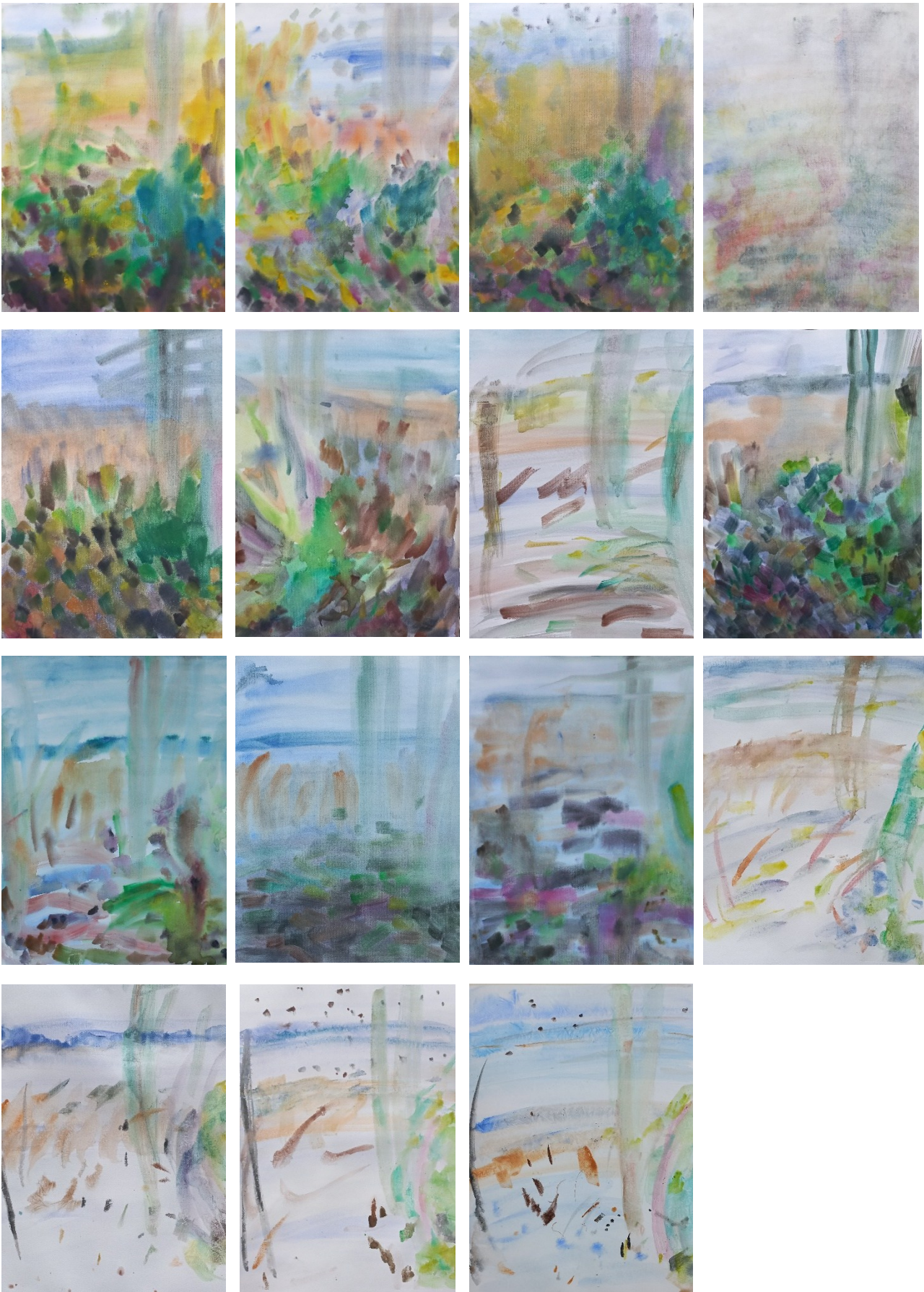
Olen hyödyntänyt tutkielmassani tekoälyä (Microsoft Copilot) kirjoitusvirheiden tarkistamiseen, tiivistelmän kääntämiseen englanniksi sekä lähdeluettelon teknisen muotoilun tukena.

2 TOINEN ILMAISUNA

Kuva 1. Toinen ilmaisuna 18.11.2024 – 14.1.2026 (Schaaafsma). Sarjaan kuuluu 59 maalausta sekä ryhmämaalaus (s. 84).

3 KYSYMISEN TAVASTA JA SIINÄ AUKENEVASTA TIETÄMISESTÄ

Tässä luvussa kuvaan sitä, miten omat käsitteeni, menetelmäni, aineistoni ja tietämiseni avautuvat, virittyvät ja täsmentyvät fenomenologian, taiteellisen tutkimuksen, postkvalitatiivisen tutkimuksen ja humanistiseen ympäristötutkimukseen kytkeytyvän kenttäfilosofisen tutkimusorientaation kautta. Laaja alustus on itsessään taustateorian ja lähteiden avaamista, tulkintaa, koetellun menetelmällisyyden analyysia sekä reflektiota *tietämisenä*, sillä tätä osiota kirjoittaessani olen jo syvällä taiteellisessa tutkimusprosessissani. Tutkin liittymisen kysymystä konkreettisesti liittymällä ja liittymisen ruumiillisen ilmaisun jälkiä jättäen. Aineistoni on koettuun merkitykseen kiertynyttä ja tuota jäsentymistä kuvallisesti hahmottavaa. Lisäksi avaan omaa ylitsevuotavaa ja kerroksellista kirjoittamisen tapaan pikemminkin taiteellisen ajattelun tutkimuksellisenä menetelmänä. Kuvatessani työskentelyni lähtökohtia synnyttän tiheässä sanojen asettelussani mahdollistuvaa ilmaisuliikettä *järjestäytymisessään*. Lukijana olet jo osa tuota kehkeytyvää merkityspyörrettä.

Avaan tässä luvussa oman tutkimuskysymyksen taustaa ja juuria. Menetelmällisestä näkökulmasta kuvaan muun muassa Merleau-Pontyn *vertikaalisen olemassaolon* (Hotanen, 2008, s. 141) inspiroimaa ”vertikaaliseksi lukutavaksi” nimittämäni *tapaa liittyä* lähdekirjallisuuteen kontekstia löyhäten ja merkitystä *luomalla*, ei niinkään kirjoittajan ”alkuperäistä” merkitystä analysoimalla tai kritisoimalla, vaan sitä soveltamalla – sillä *leikkimällä*, sitä uuteen merkitysmuotoon kuvittelemalla, koettelemalla ja edelleen ilmaisemalla. Sivuan myös Karen Baradin (Arlander, 2021) tulkintaa diffraktiosta nähdäkseen merkityksiin valaisemisen, leikkautumisen ja mahdollistumisen luovana liikkeenä, ja Baradin pohjalta Anette Arlanderin soveltamana taiteellisena cut-up-työskentelynä, joka puolestaan resonoi omaa tapaan käsitellä tekstiä. Tällaiset liittymisen menetelmät perustelevat mielestäni itsensä pyrkimystäni seuraten onto-episteemisesti, kanssamuotoutumisissa merkityksiinsä leikkautuvana suhteisena tietämisenä.

Tätä onto-episteemistä leikkivää tutkimuksellista lähtökohtaani uusien *merkitysyhteyksien luomisena* valottaa ja perustelee Merleau-Pontyn *Filosofisia kirjoituksia* -teoksen toinen kääntäjä, filosofi Miika Luoto, (2013, s. 18) nostaessaan esiin Merleau-Pontyn voimakkaan kiinnostuksen elollisen olennon spontaaniin organisoitumisen kykyyn kykyinä luoda uusia suhteita ympäristöönsä. Irrallisen reaktion sijaan jo organismi näyttää nimittäin suuntautuvan toiminnassaan aktiivisesti ja *aikomuksellisesti* kohti sille itselleen merkityksellistä kokonaisuutta suhteessa sen ympäristöön, ikään kuin kohti ”tiettyjen elementaaristen tilanteiden merkitystä” (Luoto, 2013, s. 18; Merleau-Ponty, 2013, s. 61). Konstellaatio yhteyksiin muotoutumisena näyttäytyy minulle jonkinlaisena ilmaisullisena ja

kommunikatiivisena alkukuvana. Kuten Susan Ruddick (2017, s. 130) Peircen semioottisesti määrittävään merkityksellistymisen ilmaisuun linjautuen nostaa esiin, vaatimattominkin organismi pyrkii säilyttämään metabolisen koherenssinsa tämän suuntautumisen määrittäessä organismin *identiteetin luomisen ja ylläpitämisen kommunikatiivisena prosessina*. Tällaiseen Ruddickin kuvaamaan laajennettuun ymmärrykseen subjektiviteetista rakennan myös omaa laajennettua määritelmäni toisesta ilmiönä, mutta myös itsestäni tutkijana.

Ennen kaikkea merkityksiin organisoituminen on ilmaisullista kyvykkyyttä. Kääntäjä Tarja Roinila (2013, s. 47) kuvaa ajatuksellisen liikkeen kieleen järjestäytymisen prosessia Merleau-Pontyn ranskankielisen alkutekstin suomennoksessaan ja nostaa tästä tekstin kääntämisen orgaanisesta luovan järjestäytymisen liikkeestä käsin esiin havaintonsa siitä, etteivät sanat itsessään ole merkityksiä vaan merkitys syntyy niiden suhteesta toisiinsa, siitä, miten ne järjestäytyvät, rytmittyvät, yhdistyvät tai eroavat toisistaan. Merleau-Pontyn (2013, s. 461) taiteellista työskentelyä, teosta *vastaavuuksien järjestelmänä* kommentoivaa näkemystä seuraten uusia merkityksiä voi ilmaantua loputtomasti uusien materiaalien ja ilmaisuvälineiden kautta tai vanhoja ilmaisuvälineitä uudelleen järjestämällä. Tämä havainto on puolestaan oman kokemukseni perusteella sovellettavissa vapaan luovan leikin rakenteeseen, sillä myös leikki, minulle *elävänä organismina*, on identiteettien loputonta tulemistä (Schaafsma, 2025). Roinila (2013, s. 45) edelleen kuvaa, kuinka merkitys on *tapahtumista* jaetussa intersubjektiivisessä tilassa. Ilmaisullisesti vasta, kun jokin saa ulkoisen muodon, se voidaan kokea ja työstää yhä uudelleen lihaksi – ennen lausumattomien ajatusten tai puheen, ennennäkemättömien kuvien tai värien kautta.

Näen, että tutkielma, tutkittava ja tutkija – mutta myös tutkielman lukija ja kokija muodostavat yhdessä konstellaation. Tämä konstellaatio, leikkinä, organismina, koherenssina, ei ole pysyvä vaan muotoutuva.

KUUSILUOTO

Tutkielmani *toinen* on eräs kasvusto juurtumisensa rajaamana paikkana Helsingin Kuusiluodossa. Tutkin maalaten yli vuoden ajan tätä orgaanista, ajallisesti metamorfoosina ilmenevää, *ilmaisevaa toista* minusta ilmenemisessään erottumattomana ilmiönä.

Valitsin tietyn ruumiillisessa läsnäolossani ja havaintokokemuksessani avautuvan paikan – *toisen*. Valinta tapahtui tuntemusteni perusteella useampaan kertaan Lammassaareissa ja Kuusiluodossa kierreltyäni, juuri tämän paikan jostain syystä puhuteltaessa minua. Paikka näyttäytyi minulle *liittymisen kutsuna*, johon tein päätöksen sitoutua, toista ilmaisussaan vielä tuntematta ja tietämättä. Ilmiön tarkastelun ja siihen aistisesti tapahtuvan liittymisen helpottamiseksi pidin tärkeänä, että paikassa oli havaittavissa orgaanisia ajallisesti muuntuvia, aistittavia elementtejä, mutten etsinyt paikkaa kauneuden tai vaikuttavan maisemallisuuden kautta. Kuvaan tätä ”hienon” kuvan rakentamisen kysymyksistä irrottautumisen kamppailua tarkemmin kappaleessa *Kuvasarja menetelmänä*. Punnitsin paikkaa valitessani myös työskentelyyni liittyviä käytännön kysymyksiä; paikan saavutettavuutta eri vuodenaikoina sekä mahdollisuutta istua alas maalaamaan. Jokaisella kuudellakymmenellä aineistonkeruumatkallani 18.11.2024–14.1.2026 Kuusiluotoon teen samassa paikassa akvarellimaalauksen, joskin kerran kerään aineiston ryhmätyönä, ”koreografian” ollessa tällöin erilainen.

Matkaa luodolle kertyy kotoani reilun kilometrin verran ja matkan taittamiseen jalkaisin kuluu noin puoli tuntia sää- ja kelioloista riippuen. Viime talvena pitkospuut olivat pitkään liukkaat ja vetisen jään peitossa. Liukastelu ja hitaus viritti silloin tietämistäni. *Toinen* toteutuu vuoroin viimassa, kohmeisin sormin, lokakuuisessa lämmössä, mesiangervon tuoksussa, lähestyvässä sateessa, äkkiarvaamatta laskeutuvassa pimeydessä, lampaiden, vessahädän, vastaantulijoiden katseiden, koululaisryhmien ja varislaumojen, nilkkoihini pureutuvien itikoiden kanssa – erottumattomana osana tietämiseni rajautumista ja mahdollistumista.

Maalaten toiseen liittymisen kestää viidestätoista minuutista tuntiin, ja sen jälkeen maalauksen kuivumisen odottaminen sen kotiin kuljettamista varten ilman kosteudesta riippuen puolisen tuntia. Maalaan kivellä istuen ja maalausalustan ollessa sylissäni. Työskentelyvälineeni: mdf-levystä leikatun maalausalustan, sille teipatun A3-kokoisen akvarellipaperin, myrkyttömät vesivärit, siveltimet, vesipullon ja vesikupin, tiskirätin ja istuma-alustan, sekä matkapuhelimen kokemusten ja ajatushahmotelmien sanelua varten kannan selässäni repussa. En avaa puhelintani ollessani *toisen* kanssa. Tämänkin huomio liittymiseni edellytysten ja toteutumisen kannalta tarkasteltuna on osa menetelmää.

Tutkimusmenetelmällinen maalaten liittymisen aktini paikantuu Kuusiluotoon, joka on Helsingin Vanhankaupunginlahdella Vantaanjoen laskusuistossa sijaitseva kallioperäinen luoto. Luodoksi se on kuitenkin niin suuri, puustoltaan runsas sekä korkeuseroiltaan niin mittava, että siellä voisi leikkiä piilosta kahdenkymmenen hengen voimin eikä piilopaikoista tulisi suinkaan pulaa. Ääneni ei kantaisi

huutamaan luodon toisella puolella olevalle ystävälleni. Piileskellessäni luodon eteläisellä rannalla kaatuneiden puunrunkojen takana kuulisin ylläni kaartelevat korpit.

Kesäisin luodolla paimentaa lampaita maisemanhoidollisissa tehtävissä. Matalahkossa lahdessa minua korkeampi ruovikko ympäröi osin Kuusiluotoa sekä viereistä kesämajakäyttöön omistettua Lammassaarta. Niille molemmille pääsee rantautumaan vesiteitse veneellä, mutta myös jalkaisin ruovikon halki pitkospuita pitkin. Alue on suosittu virkistyskohde sekä monien lintuharrastajien tärkeä havaintopaikka. Saadakseen olla yksin, on Kuusiluodolle suunnattava arkisin aamupäivällä.

EKOTONI

Tiheä ja korkea ruovikko muodostaa Kuusiluodon pohjoiselle puolelle laajan alueen, joka ei ole oikeastaan maata eikä merta. Siten muotoilee Kuusiluoto minulle jo itsessään dynaamisena ilmaisuna, *ilmenemisen tavassaan elävänä suhteena* maahan ja veteen erittäin kiinnostavan liittymisen, kanssamuotoutumisen eleen sekä elävän *aineellistuvan kysymyksen* toiseen vuotavista rajoista ja rajattomuudesta: määrittelystä ja määrittelemättömyydestä. Onhan tutkielmani kantava kysymys, miten toinen määrittyy ei-käsitteellisessä ilmaisullisessa liikkeessään. Tai, miten toinen mahdollistuu määritelmien ristiriitaisuudessa ja rikkaudessa?

Ekotoni määrittyy kahden erilaisen ekosysteemin välisenä reuna- ja siirtymäalueena, jossa on piirteitä molemmista alueista, mutta joka on usein biologisesti monimuotoisempi ja rikkaampi kuin siihen rajautuvien alueiden ekosysteemit alun perin ovat (Cambridge Dictionary, n.d.). Humanistiseen ympäristötutkimukseen kehystyen lähestyy Astrida Neimanis (2012) artikkelissaan *Hydrofeminism: Or, On Becoming a Body of Water* ekotonia tapahtumisessaan ja tulemisessaan liikkeenä ja mahdollistumisen liminaalitulana. Neimanista (2012, s. 107) tulkiten ekotoni määrittyy liikkeessään huokoisena kyvykkyytenä mahdollistua kanssa ja toisin; luomisen, muuttumisen, tulemisen, kokoamisen, lisääntymisen, poikkeamisen, erottautumisen ja luopumisen kaltaisina, nähdäkseni transformatiivisina merkityssuhteisiin ja yhteyksiin aineellistuvina ja tuota yhteyttä ilmentävinä ilmaisuuina. Vetäytyminenkin on dynaamisesti tarkastellen tietynlaista yhteyden ilmausta.

Lähestyn ekotonia dynaamisessa liittymisen kyvykkyydessään niin havaittavana konkretiana, suhteisen ilmaisullisen olemassaolon ja luovan utopian analogiana kuin inspiraationa. Ekotoni kuvaa sitä tutkimuksellista tapahtumisen tilaa, jonka pyrin luomaan ja sallimaan. Lähestyn ekotonia

merkitystä synnyttävästä, tunnistavasta ja erityisesti vastaanottavasta kanssamuotoutumisen liikkeestä käsin kyvykkyytenä uudistua ja toteutua – ja juuri tässä rajattomassa, ennalta määrittelemättömässä yhteyden luomisen kyvykkyydessään määrittyvänä älykkyytenä. Näin määrittyy minulle kyvykkyys, älykkyys ja luovuus emergenssinä – *menestyksenä*. Käsittelen niin ikään ekotonia ontologisena luovana uudistumisen liikkeenä *Alue ja Ympäristö* -lehdessä epifyytissäni *Leikityt vedet ja luova liittymisen kyky* (Schaafsma, 2025). Epifyytin kirjoittaminen osui ajallisesti tutkielmani kanssa yhteen. Temaattinen sisaruus ja yhdennäköisyys on ilmeinen molempien tekstien käsitellessä luovan liittymisen kysymystä sekä tukeutuessa monin paikoin samoihin lähteisiin.

Onto-episteeminen kyvyttömyytemme, Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin (2015) kuvaamaa neljää maailmasuhteemme ongelmaa sivuten, mielestäni määrittelyn ja rajojen pystyttämisen kysymyksenä – *erillisyyden kuvitelmanamme* – törmäytyy kiehtovasti työstettäväksemme materiaalisesti niin leviin, keuhkoihin, siemeneen, kuolemaan, valoon, silmään, siniseen, makeaan, kipuun, janoon, istukkaan kuin ekotoniin, vain esimerkkeinä kaikkialla aineessa merkityksellistyvästä ja merkitykseen aineellistuvasta ilmaisullisesta yhteydestä – toiseen merkityksellistyvästä ja *merkityksessään toisena määrittyvästä* – kaikkialla toiseen vuotavasta ja kiteytyvästä ilmaisusta, kykenevästä ja itsestä. Ei ihme, että Descartesinkin kaltainen ajattelija janosi edes jotain varmaa, jota vasten todellistua. Tunnen itse asiassa syvää myötätuntoa häntä kohtaan. Mutta hänen olisi pitänyt tarkentaa vasten-kautta-kanssa-liikkeeseen löytääkseen todellistumisensa varmuus. Tarkentaa tarkentumattomaan.

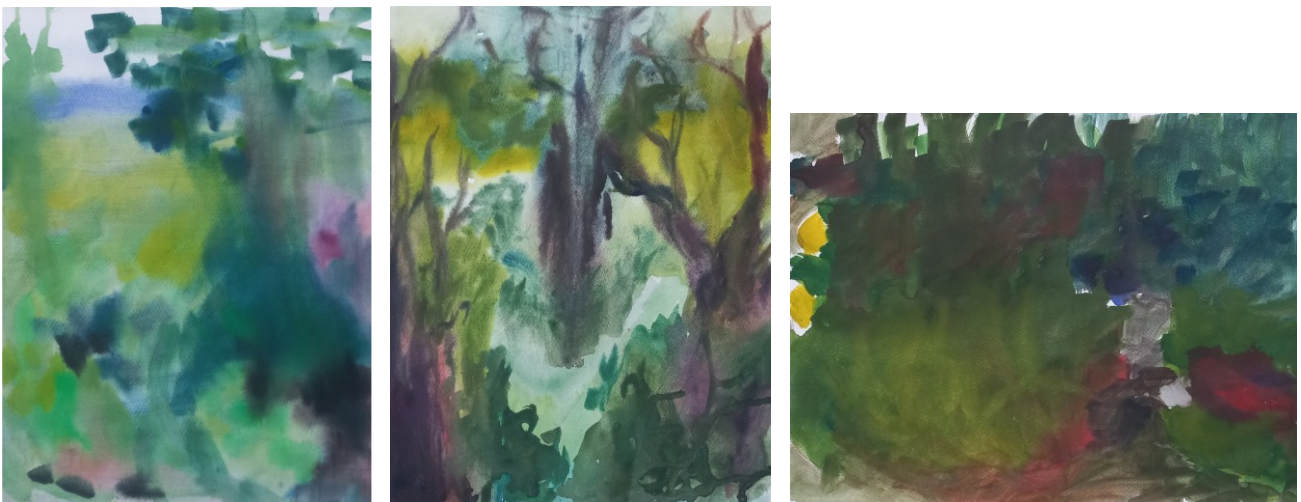
KÄSITTEIDEN LUOMINEN

Menetelmällisesti tutkin liittymällä eli ilmaisemalla minulle aistisesti koettuna ilmenevää ilmiötä. Ilmenevään ilmaisuun liittyminen ilmaisten (menetelmä) ja ilmaisuna (aineisto) on siis sekä ontologinen että epistemologinen ”olemisen laadullisuudessa tietämisen” lähtökohtani. Brett Buchanan, Matthew Chrulewn ja Michele Bastiaanin (2021) toimittama humanistiseen ympäristötutkimukseen paikantuva kenttäfilosofinen katsaus *Field Philosophy and Other Experiments* aloittaa esipuheensa Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin lainauksella, joka vaatiessaan tutkijaa luomaan itse käyttämänsä käsitteet, on mielestäni mitä erinomaisin tutkimuseettinen ohje, sillä:

”You will know nothing through concepts unless you have first created them – that is, constructed them in an intuition specific to them: a field, a plane, and a ground that must not be confused with them but that shelters their seeds and the personae who cultivate them”
(Deleuze ja Guattari, kuten siteerattu teoksessa Buchanan, Chrulew & Bastiaan, 2021, s.1).

Käsitteiden luominen – siis tulkinnassani käsite elettyinä suhteena, *toinen* koettuun ja luotuun merkitykseensä määrittäen, on yllä olevaa lainausta seuraten ruumiillisessa kokijassaan mahdollistuvaa käsittämistä *asiayhteydessään* ja osallisena käsittämisessä. Nähdäkseni määrittelijä määritelmänsä *luojana* on siten väkevästi *vastuussa* määritelmästään ja sen käytöstä – itselleen. Tästä merkityksiinsä sitoutuneesta itsestä mahdollistuu eettisempi toimijuus. Väitän, että *vaikuttavuuden näkökulmasta* käsite on koettuun merkitykseen konkreettisesti juutuessaan toimivampi ja aidosti käyttökelpoisempi väline todellisuuden jäsentämiseen, *soveltuen* siihen kuin räpylä uimiseen, nisä imettämiseen, hiottu linssi kaukoputkeen tai neula kankaan ompeluun. *Aineellisuutta muokkaavaan* toimijuuteen kietoutuneet esimerkkini eivät ole tahattomia yksinkertaistuksia vaan tietoinen valinta pitäessäni silmällä vaikuttavuuden kysymystä monikriisin ajassa kysymyksenä tiedon kytkeytymisestä sen käyttötarkoitukseen.

Tarkennus suhteisuudesta avautuvaan laadullisesti koettuun merkitykseen on mielestäni siis tiedonmuodostukseen liittyvä eettinen huomio sekä tervettä representaatiokritiikkiä, jota tulen käsittelemään tarkemmin kappaleessa *Representaation kysymys ja teko*. Kyse on nimittäin myös määrittelijän suhteisen ja kykenevän, *tietoa tuottavan* olemassaolon tavan tunnustamisesta ja tunnistamisesta – *ruumiillisen* määrittelijän (tai välineen) paljastamisesta tai piilottamisesta. Buchanania, Chrulewia ja Bastiaania (2021, s. 1) tulkiten kyse on myös vallasta: sen ääneen artikuloimisesta, kenen tietämisestä on kysymys ja keiden äänet tiedonmuodostamisessa painavat.

Kuva 2. Toinen ilmaisuna 1.9.2025 (Schaafsma, Hämäläinen, Nylander)

Kuten yllä osoitan ei-käsitteellisessä kuvallisessa muodossa esittämällä kolmen eri tekijän maalauksen, liittymisen ilmaisullisena jälkenä ”samasta” *toisesta*, saman iltapäivän aikana ja samassa paikassa Kuusiluodossa – ei meillä liene ilmenemisessään näkökulmatonta, kokijastaan erottumatonta toista ja todellisuutta. Palaan ”poikkeustapauksen ongelmaan” uudelleen tuonnempana, mutta on jo aiheellista kysyä, miksi *ilmeinen suhteellisuus* nähdään usein tiedollisena heikkoutena. Onko ilmiöiden yleispätevyyteen suodattaminen todella ainoa tai varsinkaan *menestyksekkäin* tapa hallita todellisuutta?

Humanistisen ympäristötutkimuksen kontekstissa menetelmälliselle kenttäfilosofialle keskeistä on paikallistunut situationaalinen tietäminen, joka etäisemmän havainnoinnin sijaan on suhteen aktiivista luomista – ei sen välttelyä – niin, että annan tutkimuskentän *vaikuttaa* minuun ja *muotoilla* minua uudelleen (Buchanan, Chrulew & Bastiaan, 2012, s. 4–5). Tämä suhteisuuden tuottama ”kontaminaation” väistämättömyys kuuluu kenttäfilosofiseen työskentelyyn ja tarkoittaa sen riskiä, että tutkijan on oltava valmis muotoutumisessaan uudelleenmäärittelemään mitä ylipäätään tarkoittaa kysyminen, ajatteleva tai ymmärtäminen, ja siten myös kestettävä epävarmuus siitä, ettei tutkimuksen tulos olekaan muodossaan välttämättä sitä, mitä edes tuloksellisena pidetään (Buchanan, Chrulew & Bastiaan, 2012, s. 5).

On mainittava, etten itse erityisemmin pidä kontaminaatio-sanana latauksesta, koska mielestäni emme juuri *aineellisessa osallisuudessamme* ole koskaan mitään ”puhdasta” tai ”kontaminoitumatonta” olleetkaan. Voisiko *jokin* muka kontaminoitua *hieman*? Olenhan itse *aina jo* läpäisyssäni samalla läpäisty, sekoittamalla sekoittunut ja kietoen maailmaan kietoutunut? Kontaminaatio-sanana käyttö muistuttaa minua juuri siitä ongelmallisesta ideaalisen ja erillisyyden mahdollistavasta abstraktion rajasta, *joko-tai*: liikkumaton ensimmäinen liikuttaja jumalallisessa yksinäisyydessään varomassa tahrattomia kontaminoitumattomia kaapujaan, ja ketään tai mitään – yhtäkään toista koskaan todellistuaakseen tarvitsematta. Termi ei siis sujahta onto-epistemiseen sanastooni varauksetta, sillä sehän tarkoittaisi omnipotenssissaan silkkaa olemattomuutta, enkä haluaisi lähestyä toista tai määrittä itse tällaisesta varjelen tai kaikkivoipaisuuden dynaamisuudesta käsin.

Olen tietoinen sanan suhteiseen uudistumiseen linkittyvistä konnotaatioista esimerkiksi Anna Lowenhaupt Zsingin käyttämänä (HelsinkiBiennaali, 2023), jotka onnistuvat epäilemättä purkamaan kontaminaatiota juuri laadullisesti tarkasteltavaksi *toisenlaisen mahdollistumisen* liikkeeksi tai tavaksi. Kritiikkini juuttuukin kai pikemminkin sanojen ”puhtauteen”, niiden koettuun vaikutukseen, ehtoihin, binäärisyyttä ylläpitävään painoon, rajoihin ja todellisuutta luovaan voimaan, kieleni kautta todellistuvaan tulevaisuuteen. Eikö kontaminoitua voi vain kontaminoitumaton? Voiko ”kerran” kontaminoitunut olla ”koskaan enää” kontaminoitumaton? Eikö kontaminoitumaton/kontaminoitunut

käsitteenä ole aineellisuuden ja osallisuuden unohtavaa tai kieltävää abstraktion kudelmaa ja unelmaa, sanallista neitseellistä sikiämistä, todellisuuden sietämisen turvariepu – käsite siirtymäobjektina todellisuuden vajavaiseen mallintamiseen? Ajattelen siis olen? Jotain, mitä epäilyskään ei kaiketi voinut kontaminoida?

Vai liekö tämä sanainen puritaanisuuteni purkauksessaan sittenkin lopulta huomaamatta sisäistetyn descartesilaisen *täydellisen* aiheuttama allerginen reaktio tai purematta nieltyä aristoteelista logiikkaa – *ti kata tinos*, voimme sanoa jotain jostakin – tuon logiikan, todellisuuden mielekkyyteensä järjestäytymisen mahdollistuessa pitkälti kielessäni ilmenevään järjestykseen? Kiinnittyhän argumentaatio ja sen länsimainen logiikka aristoteelisissa juurissaan erottumattomasti juuri kielen rakenteeseen (Himanka, 2025). Voihan olla, että kielen ollessa minulle niin rakas keino jäsentyä, olen samalla auttamatta sen loogisuuden pystyttämien rajojen vanki, että vankini vartija.

Varsinaisestihan oma käsitteiden luomisen kamppailuni koskee Kuusiluodossa ilmenevää *toista* nyt moniaistisen kielen ja ilmaisun jälkinä, ei-käsitteellisenä artikulaationa – kenties siten myös uudenlaisena episteemisenä takelteluna ja kielioppivirheinä. Ruumiillisen tiedon yhteys aistiseen merkityskokemukseen piirtyy kuitenkin rohkaisevasti esiin Johanna Aromaan ja Miia-Leena Tiilin (2018) teoksessa *Empatia ja ruumiillinen tieto etnografisessa tutkimuksessa*, jossa he Jaida Kim Samundraan viitaten teroittavat – ja uskoakseni Merleau-Pontyn heidän ajatustaan suinkaan vastustamatta – ettei tietoisuus edellytä kielellistämistä, eikä sanattomuus tee toiminnasta merkityksetöntä. Aromaa ja Tiili (2018, s. 264–265) lähestyvätkin ruumiillista tietoa ajattelun, ruumiin ja ympäristön synnyttämänä kokonaisuutena. Heille se tarkoittaa kykyä kommunikoida refleksiivisesti ja älykkäästi ympäristön *kanssa*. Näkemys linjautuu *menestyksen* määritelmäni luovuudessaan älykkäänä kyvykkyutenä yhteyteen. Ryhdyn hahmottelemaan toisen määritelmää yhteyden kykyä tarkastellen.

IN SITU

Miten syvä maan tuoksu luodosta 2. lokakuuta nousee lahden ollessa tyyni. Tuoksu käpertyy minussa jonkin hyvin varhaisen hahmoni ympärille. Mitä se tunnistaa minussa omakseen? Autoituvan maatalon hilseilevän pelon? Sanomalehdelle levitettyjen sienten helpotuksen? Haistan surusta vääjämättömän rujan nälkäisen varmuuden, voitokkaan antautumisen,

herpoamisen kauhistuttavan ihmeen. Kesä näyttää tästä katsottuna kuolevalta, syksy muodottoman synnytykseltä. Astuessani sisään huomasin porttiin lyijykynällä kirjoitetun viestin:

Lampaat ovat poistuneet talveksi.

(Muistiinpanoja, Schaafsma, 2025)

Buchanan, Chrulew ja Bastiaan (2021, s. 6) näkevät kenttätöskentelyn haastavan filosofisen perinteen *osallisuuden prosessina*, sen ollessa filosofian muotoutumista toisten osaa ottavien kanssa ympäristössään *in situ* – ovat nämä osaa ottavat sitten ihmisiä, eläimiä, kasveja, mineraalisia, virtuaalisia tai henkisiä (*spiritual*) laadultaan. Tällainen ”kanssatuleminen”, Buchananin (2021, s. 17) määreenä *becoming with*, linjautuu tietämisen mahdollisuudessaan nähdäkseni Aromaan ja Tiilin (2018) edellä kuvattuun näkemykseen ruumiillisesta tietämisestä *kykynä kommunikoida* refleksiivisesti ympäristön kanssa. Kenttäfilosofinen ote, omassa tulkinnassani juuri ympäristöön *toisena* liittymistä edellyttävänä ja yhteyttä synnyttävänä filosofiana koettelee sitä, miten voimme tai voisimme tietää, siten venyttäen akateemisuuden ja tieteen legitimoimia tietämisen rajoja, mutta myös peräänkuuluttaen osallisuutta tietämisen prosesseihin (Buchanan, Chrulew & Bastiaan, 2021, s. 6; Buchanan, 2021, s. 18). Tietämistä *menestyksekkäimmillään* juuri osallisuuden ja *elävän demokratian* (Porkola, Salmenniemi & Ylöstalo, 2022) kysymyksenä pohdin niin ikään neljännen luvun ryhmämaalausprosessia käsittelevässä kappaleessa *Kollektiivinen, jaettu ja utooppinen toinen*.

Brett Buchanan (2012, s. 17) kuvaa artikkelissaan *The Surprise of Field Philosophical Encounters with Animal Worlds* monilajisen tutkimuksen kontekstissa suhteena tietämisen prosessia erinomaisesti juuri liittymisestä käsin kuvatessaan eläinten käyttäytymistä tutkivan etologin toiminnallista filosofista pyrkimystä *eläytyä* tutkittavan eläimen rytmiin, mutta – myös samalla avata oma rytminsä eläimelle niin, että tietäminen onkin *monilajista yhteyttä*, jaettuina kiinnostuksina, tunteina, affekteina ja merkityksinä. Tämä Buchananin huomio on mielestäni erittäin kiinnostava tutkimusmenetelmällinen painopisteen nytkähdys ja onto-episteeminen paikalleen nyrjähdys:

Tietoisuus siitä, että tutkijana ympäristö ja taustani vaikuttavat havaintoihini on vahvasti konstruktivistisen tietokäsityksen pohjalla (Jyväskylän yliopisto, n.d.). Mutta näkemys siitä, että tutkijan ja tutkitun välillä kehkeytyy tunnepohjainen suhde, että siihen aktiivisesti pyritään tutkijan ”avatessa” itsensä tutkittavalle ja tutkimuksen ”kohde” olisikin tutkittavan sijaan tuon *suhteen*

ilmenemistä, vaikutusta ja siitä osallisuuden ilmaisua, tuntuu minusta olevan jo jonkinlainen konstruktivismiin ylitys. Tästä näkökulmasta tutkiminen esimerkiksi leikkien – leikkinä, hoivana tai rakastamisena, *rakastumisena*, ei näyttäyty yhtään vähemmän objektiivisena kuin tutkittavan tarkkailu etäisyyden päästä tai lasisermin takaa. Päinvastoin se paljastaa sellaisia merkityksiä, jotka jäävät piiloon, jos tutkija ei suostu yhteyteen tutkittavan kanssa.

Tämä nyrjähdys ja oivallus kytee tulkintani mukaan fyysikko Karen Baradin (2019) tieteen representaatiokritiikin ytimessä: ei ole oliota, joka odottaisi jossain representoiduksi tulemistaan. Ei ole tietoa jostain, on vain tietoa kanssa. Kuusiluodon korkea, tiheä ruovikko edessäni on sekä näköeste että suoja nähdystä tulemiselta. Ei ole ruovikkoa ruovikkona. Tutkijapositio suhteena on tietenkin artikuloitava auki. Kuten Merleau-Ponty tahollaan tätä onto-episteemistä *väistämätöntä merkittämisen tekoa* sangen viehättävästi kuvaa; ”...ettei merkitys ei ole lauseen päällä kuin voi leivällä... eikä merkitys ole ennen kieltä eikä kieli ole ennen merkitystä” (Hotanen, 2008, s. 142).

Siten on maalaaminen tai leikkiminenkin yksi mahdollinen tapa merkitä suhteisuuttamme: koetella, luoda ja tuossa *liittymisen tavassaan ilmaisuna* tutkia monilajista *yhteyttä merkityksenä*. Buchananin näkemys suhteen luomisesta tietämisenä ja sen muotoutumisessa merkityksiin avautuvana tietämisenä, as a ”*zone of both conflict and contact... to be a field of philosophical significance*” (Buchanan, 2021, s. 110) osuu suoraan oman tutkimuskysymyksen menetelmälliseen ytimeen ja suhtautuu nähdäkseen kriittisesti näkemykseen jonkin ilmenemisestä tietämisen näkökulmasta hyödyttömänä *poikkeustapauksena*. Tämä suhteinen näkemys itse asiassa mielestäni kiistää kokonaan poikkeustapauksen ontologisen mahdollisuuden?

Olen kirjoittanut Matthew Chrulewin (2021) artikkelin *My Place, My Duty: Zoo Biology as Field Philosophy in the Work of Heini Hediger* marginaaliin mielestäni filosofisesti varsin hedelmällisen huomion koskien sitä, millainen kenttä tai tutkimustilanne on suhteena toteutuvan olemassaolon näkökulmasta tiedollisesti pätevä tutkimuskenttä: ”*Even if the field is ”bad” it is still a field with its relations*”, lukee sivun laitaan vihreällä tussilla tuherrettuna.

Sanavalintani ”bad” viittaa artikkelin aihepiiriin ja minua vaivanneeseen kysymykseen siitä, voiko eläintä tutkia (representoida) luotettavasti luonnottomissa eläintarhaoloissa. Tämän huolen eläintarhaolosuhteiden tuottamista vaikutuksista Chrulew ja Hedigerkin luonnollisesti ymmärtävät, mutta Chrulewin artikkelin ydin, oivalluksena joka minulle nyt tässä yhteydessä resonoi, on Hedigerin näkemys siitä, että luottamus (*trust*) ja läheisyys (*intimacy*) tutkitun ja tutkittavan suhteessa ovat ratkaisevia suhteisen *transformatiivisen* ymmärryksen ja tiedon tuottamisessa. Ne ovat itse

asiassa *epistemologinen välttämättömyys* laboratorio-olojen pikemminkin tuottaessa esimerkiksi neuroottista käytöstä (Chrulew, 2021, s. 106).

Olennaista on, että näkemykseni mukaan suhteinen, merkityksiä luomaan kykenevä olemisen tapa ei suinkaan rajaudu ihmisyyteen vaan ylittää dynaamisessa ilmaisullisuudessaan kaikkeen elolliseen. Minusta näyttääkin siltä, että erillisyyden kuvitelmissamme ja tuossa kuvitelmassa suhteisen, *vaikuttavan* ja *vaikutetun* olemassaolomme epistemologisena välttämättömyytenä kieltäessämme, olemme suunnanneet tarmomme kontaminoitumattoman kentän ja kontaminoitumattoman tutkijan ideaalin kontrolloimiseen ja määritelleet tuon ideaalin toteutumisessaan kykenevän tuottamaan puhdasta, objektiivista, universaalista tietoa. Tulkitsemme tietona kontrolloimamme puhtauden ideaalin tuottamaa ilmausta todellisuudesta. Dynaamisesta tulokulmastani sen sijaan näen, että onnistumme tällöin tuottamaan *osattomuuden* ideaalisuudessa abstrahoituvaa *rajallisesti kykenevää* tietoa. On toinen kysymys, mitä tällä inhimillisesti ideaaliseksi määrittyneellä ja osattomuudessaan abstraktiksi jäävällä tiedolla *menestyksekkäästi tekee* konkreettisina ajallisina vaikutus- ja merkityssuhteina toteutuvassa, ”aina-jo toiseen kontaminoituneessa” maailmassa. Kun menestys määrittyy luovuudessa älykkäänä kykyä yhteyteen?

Niin vain alan kiintyä paikkaani Kuusiluodossa, *toiseen*. Mutta eikö toinen minulle paikantuneessa ilmenemisessään ja kiintymyksessäni ole tiedon, hyödyn ja vaikuttavuuden mittapuulla kelvoton yksittäis- tai poikkeustapaus? ”*But it is precisely out of the unease of these experiments, and the articulations they compose, that we can discover and be surprised by new ways of thinking with and caring for the more-than-human*” (2021, s. 18), vastaa huoleeni Buchanan ja tarkoittaa mielestäni rohkeasti ellei halukkaasti hyödyttömyyden riskiin ja ”poikkeustapauksen ongelmaan” – juuri ja kenties vain tässä tuloksellisuuden hauraudessa mahdollistuvana yhteytenä.

Buchananin (2021, s. 18) kuvaus osallisuuden tunnistavasta ja tunnustavasta kenttätyöskentelystä rinnastuu rakenteellisesti taiteelliseen luovaan prosessiin *vuorovaikutuksellisina neuvotteluina*, ja edelleen omassa tulkinnassani hahmottaen luovan prosessin organismin merkityksellisiin yhteyksiin jäsentymisen liikkeenä. Niin ikään Buchanan (2021, s. 18–19) muotoilee humanistisen ympäristötutkimuksen suhteisen tietämisen orientaatiota todellisuutta merkitykseen luovana kuvittelun ja muotoilun aktina *toisten kanssa*. Tämä Buchananin toiminnallinen, situationaalinen ja performatiivinen merkityksiin luomisen ote konkreettisen vaikuttavuuden pyrkimyksessään resonoi tulkinnassani kiinnostavasti taiteilija Joseph Beuysin (1921–1986) luovaa mahdollistumista ja olevan dynaamista luonnetta korostavaan näkemykseen, Beuysinkin lähes vastaavasti kysyessä merkitykseen luotua maailmaa sanoin: ”*Do you still believe that truth can only be grasped and not created?*” (Beuys & Harlan, 2004, s. 77). Sillä niin Beuyskin tahollaan luovassa prosessissa, kenties

Buchananin mainitseman etologin tapaan, merkityssuhteen luomisen ja sille antautumisen eleenä kehottaa ”*kokeilemaan ideoita*”, nähden tuon kokeilemisen toiminnallisen eleen vetävän ideat nurkistaan, luovan liikettä, syösten elementin kaaokseen, jossa ideat itävät, versovat – ideoina, jotka edelleen voidaan saattaa muotoonsa asianmukaisella huolellisuudella ja huomiolla (Beuys & Harlan, 2004, s. 77). Edelliseen viitaten olisin valmis vetämään idean ja merkityssuhteen väliin yhtäläisyysmerkein.

Onko tutkijan uskallettava hylätä objektiivisen *toisen* ideaali ja kontaminoitumattomat kaapunsa? Jääkö tutkijan ja taiteilijan tärkeimmäksi tehtäväksi *osallisuudessaan* kysyä millainen vuorovaikutus synnyttää ja ylläpitää yhteyttä, tuon kysymisen ollessa toiminnallista liittymistä, tuossa liittymisessä paljastumista ja muotoutumista?

LIITTYMISEN TAVASSA JA LEIKITYSSÄ LUOTU TOINEN

Olen jo pidempään hautonut ajatusta vapaasta leikistä ja luovasta prosessista fenomenologisena reduktiona tai sen eräänlaisena villimpänä, toiminnallisena ja kyvykkyyteen juurtuvana vastineena: kanssa-ilmenemisen tapana, kokeilevana merkityksiin järjestäytymisenä ja siten konkreettisena transformatiivisena *todellisuutta tuottavana yhteytenä*. Chrulewin (2021) aiemmin esittämä näkemys luottamuksen ja läheisyyden epistemologisesta välttämättömyydestä auttaa minua hahmottamaan miksi.

Husserlille fenomenologinen reduktio määrittyy *sulkeistamisena*; eräänlaisena itsetarkkailun menetelmänä hahmottaa ilmiömaailman moninaisuudesta perustavia rakenteita ja olemuksia, ja pyrkimyksenä välittömään kokemukseen ilman sen arvottamista (Tieteen termipankki, n.d.). Tämä maailman sulkeistaminen ei tarkoita suinkaan maailman pois sulkemista, vaan kyse on Simo Pulkkinen (2010, s. 32–34) mukaan asenteenmuutoksesta, ennakkokäsityksistä luopumisesta ja katseen kääntämisestä virtaavaan tietoisuuselämän kokonaisuuteen – siihen kokemuksen laatuun, joka peittyi arkikokemuksemme itsestäänselvyteen. Husserlille koettu maailma *konstituoituu* kokemuksessamme, jota voimme reflektiivisesti tarkastella (Pulkkinen, 2010, s. 34).

Taiteellinen työskentely tai vapaa leikki toiminnallisessa toiseen konstituoitumisessaan – *toisen* määrittyessä minulle laajasti ilmenevässä, kykenevässä, vaikutuksellisessa aineellisuudessaan – kykenee juuri tässä muotoutumisen dynaamisessa eleessä nähdäkseni *reduktiivisesti irrottautumaan*

ennakkoasenteista ja toisesta jonakin ennalta annettuna. Pulkkista (2010, s. 34) lainaten Husserl puhuu maailman konstituoitumisesta kokemuksessamme reflektiivisesti tarkasteltuna, mutta itse lähestyn maailman konstituoitumista ensisijaisesti kokevasta ja aistivasta ruumiillisuudesta käsin merkityssuhteeseen kykenemisen ja organisoitumisen *arvaamattomassa* yhteyksiin jäsentymisen luovassa aktissa. Joseph Beuys kuvaa luovassa prosessissa idean, teoksen *merkitykseensä työstämistä* jonakin *kokeilemisen kautta* avautuvana: ”by circling around it, looking at it and trying different things out” (Beuys & Harlan, 2004, s. 30). Juuri tällaiset avoimuudessaan *leikkivät* kokeilemisen ja kokeilluksi tulemisen, tunnustelun ja kuulostelun, inspiroitumisen ja antautumisen eleet näyttäytyvät minulle toiseen rakentuvan yhteyden kannalta hyvinkin reduktiivisina – mielestäni kirjaimellisesti ollen suhteen, ilmiön, substanssin uuteen merkitykselliseen yhteyteen mahdollistumista.

Reduktio kohdistuu siis omassa tulkinnassani merkityssuhteen uudelleen organisoitumisen prosessiin, sen muotoutumisen kommunikatiiviseen aktiin – ei ensisijaisesti tietoisuuteni ennakkoasenteista tyhjentämisen aktiin, vaikken suinkaan kiellä reflektionkin voivan mahdollistaa uusia merkitysyhteyksiä. Kokeilevuudessaan leikki tai taiteellinen työskentely eivät kuitenkaan ole niinkään sulkeistamisen, ”hillitsemisen” reduktiivista ja reflektiivistä ”askelta taakse” vaan kietoutumisessaan kenties päinvastoin tai päistikkaa ”askelia kohti toista” ja ”ilmaisua toisen kanssa”. Tässä aineellisessa, konkreettisessa *tapahtumisessaan* ja kaikki osalliset asemistaan nyrjäyttävässä transformaatiossa kyseessä on leikkisä uudelleenjäsenytyvä merkitysyhteyden *produktio*, viitaten latinan verbiin *producere*, tuoda esiin (Kotimaisten kielten keskus, n.d.). Vapaasti tulkiten tämä tuottamisen ele rinnastuu Neimanisin (2012) ekotoniseen, pikemminkin *äärettömän luottamuksen* ja luomisessa liittymisen elementaariseen, transformatiiviseen *vetiseen* eleeseen ja siinä mahdollistuviin merkitysilmauksiin. Luottamuksen ja osallisuuden kysymys kietoutuvat ajattelussani keskeisesti toisiinsa transformaation ja ilmaisun edellytyksinä. Ilmaisuu edellyttää jonkun, joka ilmaisee, jotain, jonka hän ilmaisee ja toiset, joille ilmaisee (Merleau-Ponty, 2013, s. 215).

Leikki on minulle luomisen ja luoduksi tulemisen saumatonta kietoutumaa, ollen läsnäolostani avautuvaa, suunnaltaan ennakoimatonta, leikistä käsin muotoutuvaa yhteyttä ja tuossa yhteydessä toteutumista. Tuo yhteys määrittyy menestyksekkääksi yhteyden luomisen älykkyydessä. Hyvä leikkihän ei määritä toista tai itseään ennalta tiettyyn muotoon. Jokainen meistä muistaa, miten kuolettavan tylsiä sellaiset ilmaisullisesti tiettyyn muotoon pakottavat leikit tai leikkiverit olivat. Ja ilmaisullisesti tarkastellen tuo kuolettavuuden kokemus todella on konkreettista elävän *yhteyden* kuolemaa. Entä kuinka syvästi minua taiteellisessa luovassa prosessissa rakenteellisesti leikin kaltainen konstituoitumisen *liike* ilmenemisessään ohjaa, kuinka työstettävän ilmiön tietynlainen mahdollistuminen *tulevaisuutena kutsuu* lihallistumistaan ilmaisumuotoonsa.

Filosofi Gaston Bachelard (2015, s. 22) kuvaa *Vesi ja Unet*-esseessään aineellisuuteen ja sen ruumiilliseen koetteluun juurtuvaa luovaa ja transformatiivista *vetistä uneksintaamme* konkreettisesti siinä, kuinka ”työskentelevä käsi tarvitsee oikeanlaisen seoksen maata ja vettä tajutakseen, mikä on muotoon ja elämään kykenevää materiaa.” Mielestäni Bachelard sanoittaa väkevästi sitä ruumiillisesti jäsentyvää yhteyttä, johon juuri leikkien kykenemme. Bachelard kuvailee tätä reflektiivistä, affektiivista *liittymisen kyvykkyyttä* siten, kuinka lapsuuden koettu ympäröivä luonto ei ole mittoja vaan elettyä materiaalisuutta graniittina, multana, tuulena, kuivuutena, vetenä tai valona – ja tästä laadullisuudesta – tästä *osallisuudesta* kuvittelun kykymme imee Bachelardia seuraten orgaanisen voimansa (Bachelard, 2015, s. 17–18). Olemme mielestäni jälleen erittäin lähellä Tiilin ja Aromaan (2018) määritelmää ruumiillisesta tietämisestä *kykynä* kommunikoida refleksiivisesti ja älykkäästi ympäristön kanssa. Tähän linkittyen olennainen huomio esittämäni onto-episteemisen leikkisän reduktiivisesti ja produktiivisesti *kykenevän* toteutumisemme kannalta mielestäni onkin, kuinka vuorostaan Beuysia seuraten myös ”virhe” näyttäytyy havaittavana mahdollisuutena, jonakin, joka juuri tai vasta aineelliseen koettavaan ilmaisun muotoonsa tultuaan voidaan työstää uudelleen (Beuys & Harlan, 2004, s. 30). Nähdäkseni tämänkaltainen ruumiillisen tietämisen refleksiivinen kyky tunnistaa ja työstää ilmaisullinen virhe tai virhe ilmaisullisessa muodossaan *edellyttää* elävää suhdetta materiaalisuuteen kyvykkyytenä, orgaanisena voimana Bachelardin ”materiaaliseen mielikuvitukseen” linjautuen.

Tämä *toisen* kanssa leikissä koetellen merkityksellistyvä suhde saa minut jälleen tukeutumaan Husserlin geneettisen fenomenologian ideaan, *jos-niin-kun*-rakenteeseen (Parviainen, 2006, s. 50), jossa ilmiöiden olemus paljastuu meille vähitellen toiminnassa, jota ohjaa ilmiön ilmenemisen tapa. ”*Utooppisen ajattelun harjoittaminen edellyttää sitoutumista avoimuuteen ja ennakoimattomuuteen, irrottautumista totunnaisista oppimisen muodoista ja sen hyväksymistä, että oivallukset syntyvät prosessin kuluessa*”, muotoilevat puolestaan kuvittelussa mahdollistuvaa tietämistä – mielestäni osuvasti leikkiin, Beuysin ideoiden kokeilemiseen ja *jos-niin-kun*-rakenteeseen linjautuen – Pilvi Porkola, Suvi Salmenniemi ja Hanna Ylöstalo (2022, s. 94). Edeltävä lainaus oivallusten syntymisestä ”*prosessin kuluessa*” istuu täsmällisesti kuvaamaan luonnostelevaa leikin ”reduktiivis-*produktiivista*” villiä rakennetta juuri toiminnasta avautuvana ja siinä jäsentyvänä yhteytenä. Tietäminen määrittäyty transformatiiviseksi yhteyden luomisen prosessiksi.

Tähän transformatiiviseen koettelemaan tietämiseen kiinnittyy myös filosofi, antropologi Bruno Latourin (2003, s. 97) näkemys toiminnallisesta maailmaan liittymisestä juuri *epävarmuuden synnyttämästä* uutta luovasta käsin. Hänelle se tarkoittaa kollektiivista kysymisen, tutkimisen ja kokeilemisen suhteessa olemisen tapaa, joka *luotaa* olioiden ja ihmisten mahdollisia yhteenliittymiä

ilman välineellistämistä. Kuten Latourkin mielestäni *epävarmuuden* sanavalinnastaan käsin paljastaa, väitän ettemme järin halukkaasti antaudu tähän tietämisessään ”leikkisään” paljastumisen ja disorientaation tilaan. Bachelardia (2015, s. 16–17) tulkiten tämä uneksinnassa merkityksiinsä mahdollistuva orientoitumisen tila hahmottuu elementaarisesti veden virtaavuudessa, ja tuossa virtaavuudessa – *sen väliaikaisuudessa* – toteutuvana taukoamattomana *huimauksen tilana*. Bachelardia tulkiten tämä merkityssuhteiden ilmenemisen, ”tiedostamaan heräämisen” päättymätön liike ilmenee yhä uudelleen virkoavina ja hajoavina universumeina, muotoutumisessaan jatkuvana kuolemana substanssin muuntuessa. Bachelard onnistuu mielestäni kuvaamaan poeettisuudessaan sen huimauksen vaatavuutta ja sitä kodittomuutta, jossa taiteilija-tutkija sekä kamppailee että mahdollistuu.

Olen Kuusiluodosta nouseva tuoksu sen todellistumisena?

RUUMILLISUUDESSA AVAUTUVA YHTEYS

”Minua liikuttaa tuo kokemani vastaavuus ja eräänlainen tunnistamisen kokemus, usein niin selvä ja syvä mielekkyys maailman kanssa. Erityisesti koen tuota uudenlaista osallisuutta suhteessa ei-inhimillisen luontoon ja kasvikuuntaan, mutta myös ihmisyydessä jaettuna kokemuksellisuutena, eläytymisessä mahdollistumisena, joka on osoittautunut mahdolliseksi myös käsitteitä karttavien ja hahmottomien kokemusten äärellä.

Miksi ihmeessä? Että aistini vastaavat juuri tätä maailmaa, eikä minua ole heitetty johonkin vihamieliseen vierauteen näine kykyineni, vaan olen todellakin maan asukas, että aisteillani on luonteva *yhteys*, *koen* merkityksiä, aivan kuin maailma haluaisikin, että viihdyn täällä, että tuntisin oloni kotoisaksi? Että olisi jollain tapaa toivottavaa, että ymmärtäisin?”

Yllä oleva katkelma on ote estetiikan kurssiesseestäni *Esteettinen olento* (Schaafsma, 2024), jossa jo luotasin tutkimuskysymykseni pohjaa hahmottelemalla osallisuutta luottamuksen ilmaisuna; aistisesti avautuvana merkityksenä ja vastaavuuden, *kuulumisen* kokemuksessa maailman *kanssa*. Ja yhä enemmän minusta vain tuntuu siltä, että mahdollistuminen *kestävyytenä* monikriisin ajassa on ilmaisevaan osallisuuteen suuntautumisen kysymys – ja pikemminkin utooppinen *pois-oppimisen*

luova teko, uudenlainen leikki ja bachelardilaisessa huimauksessaan aistista merkityksiin antautumista.

”*Silmä on, koska on valoa*”, kirjoittaa runoilija Mikko Rätty (2025) erillisyyttämme ja erottamattomuuttamme luonnostelevassa runokokoelmassaan *Erehtymättömyydestä*, nähdäkseen tehden saman aineellisuudessa merkityksellistymisen löydöksen kuin runoilija-tutkija Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832) aikanaan – sillä niin Goethellekin (2019, s. 38–39) ”*Silmä saa kiittää valoa olemassaolostaan... valo kutsuu esiin elimen, josta tulee sen veroinen ja silmä muodostuu valon kohtaamisessa valoa varten, jolloin sisäinen ja ulkoinen astuvat toisiaan vastaan*”. Tätä maailman ja ruumiin vastaavuuden *juurta* valottaa myös Tarja Rannisto (2007, s. 29–30) *Luonnon estetiikkaa* teoksessaan nostaessaan Merleau-Pontyyn viitaten kykenevän ruumiini kokemuksen mahdollistajaksi ja vierauden avaajaksi, josta käsin luonto ilmenee luonnon mukaan liikkumisena ja siten elettyinä tilana. Tällöin luonto ei ole Ranniston mukaan staattinen tarkastelun kohde vaan jotakin läpielettyä, joka ilmenee kokemuksellisesti siinä ja sitä liikkumalla ja aistimalla.

Niin ikään Juho Hotasen (2010) Merleau-Ponty tulkintaa seuraten todellistuu eletty maailma suhteena juuri ruumiillisuudestamme käsin: Ilman ruumista meillä ei voi olla havaintoa, ei itseämme eikä maailmaa. Ruumista ei siten voi ymmärtää tai määritellä maailmasta erillisenä, eikä tilaa voi ymmärtää ilman ruumista, johon suhteessa tila hahmottuu (Hotanen, 2010, s. 138). Susan Ruddickia (2017) tulkiten osallisuuden, vastaavuuden ja kietoutumisen ”kontrapunktinen ontologisuus” (*contrapuntal ontology*) näyttäytyy rajattomuutena, elettyinä välisyytenä, joka muotoutuu ilmaisullisesti. Ruddick antaa esimerkin eräästä ontologisen *tulemisen* kommunikatiivisesta vastinparista; kärpäsen hämähäkkimäisyydessä ja hämähäkin kärpäsmäisyydessä. Hämähäkin verkko on kudottu niin, että se heijastaa kärpäsen havaintokykyä siten, *ettei* kärpäsen havaitse verkkoa (Ruddick, 2017, s. 127). Maailma tällaisena aistittuna ilmaisuisissa toteutuvana *merkityksenvaihdannan sidoksena* jäsentyy minussa ruumiillisesta alustani alkaen edellyttämättä tietoisuuttani siitä – sillä, ja edelleen Merleau-Pontyn ajattelua seuraten, olemme jo maailmassa, ennen kuin ajattelemme, millainen se on (Hotanen, 2010, s. 135). Vastasyntyntä lasta seuraamalla voin havaita, että *kykenemme* maailmassa ennen kuin ajattelemme, millainen se on. Kykeneminen määrittyy suuntautumisenä ja jäsentymisenä merkitykselliseen yhteyteen.

Antti Salminen ja Tere Vadén (2018, s. 62–63) käyttävät teoksessaan *Elo ja Anergia* verevää ja elinvoimaista yhteydenilmausta ”*metabolinen napanuora*” kuvatessaan nähdäkseen olevan ilmenevän dynaamista itseensä osallisuutta, jaettua juurta ja luovaa yhteyttä. Metabolinen napanuora hahmottuu minulle dynaamisesti mahdollistumisen liitoksena, tulkinnassani niin Neimanisin kuin

Bachelardin painotukset kantavana vetisenä, verisenä, ekotonisena, materiaalisena merkityksen virtauksena, *ilmenevää luovana yhteytenä*, jossa Salmista ja Vadénia (2018, s. 63) seuraten elollinen ja eloton, inhimillinen ja ei-inhimillinen *toteutuvat toistensa olemassaolon ehtona*: elollisen jatkuessa elottomaan jatkuessa elolliseen jatkuessa elottomaan aineina, joista elollinen koostuu, joita tarvitsee, joita muuntaa, erittää ja hajottaa elottomaan, joista elollinen koostuu...

Salminen ja Vadén (2018, s. 63) aiheellisesti huomauttavat ettei tämä *hierarkiaton jatkuvuus* suinkaan tarkoita kaiken olevan ”yhtä ja samaa mössöä”, vaan jatkuvuuden liike on ajallista, sarjallista, polveutuvaa ja alueellista. Tämä ihmiskeskeisyyttä purkavassa, mutta ihmisen erityisyyden huomioivassa tulkinnassani ilmaisullinen ja Merleau-Pontya soveltaen *tyyleinä* eriytyvä, polveutuva, sarjoittuva olemassaolon laadullisuudessaan hierarkiaton tapa kiteytyykin mielestäni vastaansanomattomasti Salmisen ja Vadénin (2018, s. 63) toteamukseen siitä, että ”ihminen on kiveä parempi ihminen ja kivi ihmistä parempi kivi”.

Ruddickiin (2017, s. 134) viitaten kaikki muotoutuva materia (*pattern-forming materia*) on jatkuvassa uudelleenjärjestymisen ja uudelleenajoamisen ilmaisullisessa tilassa. Filosofi Emanuele Coccia (2021, s. 87–90) tahollaan yhdistää tähän toiminnalliseen merkityksellistymisen aineen- ja ilmaisunvaihduntaan puolestaan *metamorfoosin* ja *syömis*en dynamiikan. Coccian sanoin syödyksi tulemisen ”alkemistinen mysteeri” muistuttaa meitä siitä, kuinka elämä kiertää sulkeutumattomana ruumiista ruumiiseen, lajista lajiin – nähdäkseni kykynä sulattaa, sulautua *toiseen, toiseen* muotoon, merkityksiin, ilmauksiin – kuolemankin näyttäytyessä tässä valossa Coccialle ”metamorfisena kynnyksenä” ja syömis *en* ”monilajisena kohtaamisena”. Coccia (2021, s. 98) kuvaakin tästä metabolisesta metamorfoosin eleestä käsin, kuinka ”emme voi välttyä tulemasta toiseksi eläväksi olennoiksi”. Ontologisesti hahmotan, että todellistumme päättymättömässä ilmaisullisessa liikkeessä.

Näen siis merkityksen tai merkitykseen muotoutumisen myös ja aina-jo ruumiillisena ”esitietoisena” tapahtumisena. Sosiaalipsykologian kontekstissa affekti määrittyy esikielellisenä ja ei-tietoisena intensiivisenä ruumiillisena kokemuksena, ”jota ei voida täysin muotoilla kielellisesti, koska affektit syntyvät kehossa ennen kielellistä tai sosiaalista ilmaisua” (Tieteen termipankki, n.d.). En omassa ajattelussani määritelmällisesti juuri erottele affektia merkityskokemuksesta, vaan käytän käsitteitä ristiin, koska lähestyn affektiakin voimassaan *vaikutukselliseen* merkitykseen jäsentymisen kokemuksena, sen ollessa minulle epäselvää ja toissijaista onko jäsentyminen ”tietoisesti koettua” vai ei. Tietoisena ja esitietoisena raja on häilyvä ja kyseessä lienee pikemminkin sosiaalisen ja kielellisen ilmaisun raja – johon taas esimerkiksi taiteilijalla on lähtökohtaisesti kriittinen ja avoin suhde. Osallisuuden metabolinen sidos on minulle ruumiillisesti, affektiivisesti, kokemuksellisesti, tiedollisesti merkitykseen artikuloituvaa yhteyttä, mielekkyyteen ja ilmaisuun järjestäytymistä

simultaanisti ”tietoisesti ja esitietoisesti”, niin sosiaalisen ja kielellisen ilmaisun rajojen sisä- kuin ulkopuolella.

Miika Luodon (2013) mukaan Merleau-Pontylle aistisesta avautuva ”esteettisen maailman logos” on maailman merkityksellistä jäsentymistä, joka tapahtuu spontaanisti havainnossa itsessään, ja hän tähdentää tästä syystä Merleau-Pontyn filosofiassaan pitävän tarkkaan silmällä tietoisuuden ruumiillista syntyperää (Merleau-Ponty, 2013, s. 21). Merleau-Pontyn mukaan alkuperäinen havaintomme ei erottele toisistaan näkö- tai tuntoaistimusta, vaan vasta myöhemmin ihmisruumista koskeva tieto opettaa meidät erottamaan aistit toisistaan (Merleau-Ponty, 2013, s. 127). Kykenemättä sanallistamaan ajatustani kirkkaasti muotoonsa jään aavistelemaan, että tämä Merleau-Pontyn väite alkuperäisen havainnon erottelemattomuudesta voisi avata kiinnostavan väylän affektiivisen poissuorituksen ja uudenlaisen artikulaation kehittelyyn. Miten onnistuu meiltä synesteettinen määrittely?

REPRESENTAATION KYSYMYS JA TEKO

Kaikista näistä maailman merkitykseensä jäsentymisen ruumiilliseen alkuperään palaavista huomioista huolimatta tuntuu Ove Ekinkin mukaan vallalla olevan käsitys, että ainoastaan välillistä ja käsitteellistettyä maailmasuhdetta olisi mahdollista kehittää tai jäsentää (Värri & Niinivirta, 2018, s. 7). Ek pitääkin itse – tässä ajassa nähdäkseni siis varsin radikaalisti – aistimaailmaa primäärinä.

Välillisen, käsitteellistävän maailmasuhteen ongelmallisuutta työstää esiin omasta fyysikon ja queerteoreetikon tulokulmastaan niin ikään Karen Barad (2019) artikkelissa *Posthumanistinen performatiivisuus; Kohti ymmärrystä siitä, miten materia merkityksellistyy*. Hän kritisoi tietämiseen ja tieteeseen kytkeytyvää representaatioajattelua kysymällä, mikä saa meidät uskomaan, ”että meillä on suora pääsy kulttuurisiin presentaatioihin ja niiden sisältöihin, ja että se puuttuu meiltä suhteessa representoituihin asioihin?” Barad (2019) ihmettelee, ja nähdäkseni aiheesta, miten kielestä oikein tuli materiaa luotettavampi. Baradin mukaan oletuksemme siitä, että jossain on autenttinen representoimaton olio, joka odottaa representaatiotaan, on ontologinen aukko ajattelussamme. Hän tarkoittaa tällä aukolla kuvitelmaa, että representoitu olio olisi jossain sisäsyntyisine ominaisuuksineen olemassa *riippumattomana representoimisen käytännöistämme*. Tiedekään ei ole representoimisen käytännöistään vapaa.

Ek tahollaan ja inhimillistä näkökulmaa korostaen havainnollistaa aistimaailmasta vieraantumistamme siten, että nimeämällä ja käsitteellistämällä aistittavia ilmiöitä – numeroiden ja sanojen aina väistämättä ollessa *tietynlaisia pelkistyksiä* – ne kääntyvät toiselle kielelle ja ikään kuin itsenäistyvät alkuperäisen aistittavan maailman rinnalle todellisuudeksi kykenemättä enää fokusoimaan ihmismieltä tarkasteltavaan ilmiöön. (Värri & Niinivirta, 2018, s. 7) Luonnon ilmaisullisuuden supistaminen abstraktioiksi, malleiksi ja kaavoiksi johtaa Ekin mukaan riisuttuun käsitykseen todellisuudesta. Ek ei kuitenkaan tarkoita, että tällainen aistittavat laadullisuudet reduceiva käsitys olisi sinänsä virheellinen vaan, että se ei ole kattava (Värri & Niinivirta, 2018, s. 7). Representaation tapaan ja kykyyn väistämättä rajautuessaan käsitys on puutteellinen. Vastaava huomio *rajautumisessa mahdollistumisesta* nousee nähdäkseni esiin Karoliina Lummaan (2020) asemoidessa poeettista tietoa suhteessa tieteelliseen tietoon laadullisesti, ei hierarkkisesti.

Näenkin representaation kritiikin olevan pitkälti sen *tavan* yksi- tai monipuolisuuden kiteytyvää vallan kritiikkiä, soveltaen tähän Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin (2015) näkemystä episteemisen monokulttuurin riskistä ja siitä käsin avautuvasta todellisuudesta – ja edelleen tuosta todellisuudesta käsin yhteiskunnallisesti päteväksi perusteltuna toimintana *vaikutuksineen*. Voisimmeko lähestyä representaation haastetta toisen ”oikein” selittämisen kamppailun sijaan dynaamisesti, yhteyden mahdollistumisessa? Hahmottelen tutkielmassani *toista* ilmaisun ja merkityksen kietoumasta käsin liikkeenä. Sulaisiko representaation haaste yhteydeksi *ilmaisuuun eläytymisen* liikkeessä?

”Ilmiöt nimittäin luovat tietynlaisen hahmon ja se hahmo on ilmaisua”, kuvaa Ek (Värri & Niinivirta, 2018, s. 7). Hän esittää näkemyksensä siitä, että esimerkiksi kasvin ilmaisullisuuteen ajallisena ja suhteisena toteutumisenä on mahdollista havainnossa paneutua aivan samoin vieraan kielen oppimiseen. Karoliina Lummaa (2020, s. 113) puolestaan kuvaa IÄI-ympäristötaideteoksen tapailmaa kokemuksellista ”metsän kieltä”, joka ilmaisullisesti *toimii* varottaen, houkutellen ja kysyen, lajien välisinä eleinä, rytmeinä, ”biokemiallisten reaktioiden ja volyymien varaan rakentuvana kommunikaationa” tai sukupolvisen ja lajien välisenä puheluna. *Kieli toiminnassaan* määrittyy näin tulkinnassani merkityssuhteisena ilmaisuna, kykenemisenä ja luomisena. Lummaa (2020, s. 113) hahmottaa metsän kielen olevan alkeellisuuden sijaan pohjimmaisuuudessaan kenties hienostuneempaa, monimutkaisempaa, taidokkaampaa, yhteisöllisempää ja historiallisempaa kuin ”talon kieli”, viitaten ”talon alueeseen” filosofi Tere Vadénin perässä *ihmisen raivaamana* järjestyksen ja tapojen kokemuksellisen alueen ilmentymänä.

Ekin ja Lummaan näkemykset resonoivat mielestäni vaivatta Ruddickin (2017, s. 130–131) semioottiseen tulkintaan siinä, kuinka erilaiset eliöt (*taxa*) ilmaisevat itseään erilaisin semioottisin systeemein ja näissä prosesseissa ilmenevä kognitio ja tulkinta kyvykkyydessään on tietämistä tieto-

taitona. Pohjalla on Peircen tulkinta kielestä ja kommunikaatiosta laajasti ne määrittäen (Ruddick, 2017, s. 129). Ilmiöön liittyminen ilmaisussaan, *sen kieleen toiminnassaan eläytyen*, maalaten, haastaa nähdäkseni käsitystämme ”oikeasta” representaatiosta eleen kyetessä tavoittamaan ilmiötä aistisesti koettuna yhteytenä *myös* ei-käsitteellisessä suhteisessa ilmenemisessään. Toisen *kanssa* ei-käsitteellisen mahdollistumisen edellytysten tunnistaminen taas kytkeytyy *eettisen* yhteyden kysymykseen. Vähintäänkin ilmaisullinen tulokulma onnistuu nähdäkseni varioimaan, häiritsemään tai rikastamaan suhdettamme ilmiöön sekä höllentämään ihmiskeskeistä otettamme käsitteiksi mallinnetun todellisuuden todellisuudesta.

Ruumiini ei ole rajoite vaan osallisuus. Liittymisen kyky ja herkkyys palaa ruumiiseeni. Olennaista on tutkimusmenetelmäni kannalta kuitenkin teroittaa, etten pidä aistista eläytymisessä avautuvaa merkityskokemusta sen ”autenttisempänä” toisesta ”oikeaa tietoa” tarjoilevana keinona, vaan laajentuneena kyvykkyytenä mahdollistua merkityksiin. Representaatiota esimerkiksi kuvallisessa muodossa ei tule lähestyä parempana ”välineenä todellisuuden haltuun ottamiseksi”, vaan maalaten eläytymisen akti on tuossa eläytyvässä toiminnallisessa yhteydessä todellisuuden, suhteen muotoutumista ja mahdollistumista todellisuuden merkityksiinsä muuntumisessa.

Edeltävä haastavasti artikuloitavissa oleva todellistumisen transformatiivinen perätilakäännös mielestäni toteutuu kasvin suhteista olemassaolon tavan kuvauksessa Emanuele Coccian (2019, s. 12) sanoin: ”*Plants coincide with the forms they invent: all forms are, for them, inflections of being, and not merely of doing and acting*” – vapaasti sisällöstään käsin hahmotellen: osallisuus ilmenee muotoutumisessaan ja muotoutuminen ilmentää osallisuutta. Muoto on tulemisessaan merkitystä. Muoto ei ole jokin, vaan elävä suhde. Ekiin ja kasvin ilmaisukielen oppimisen pyrkimykseen palaten muotoa voi tunnustella yhteyden ilmaisussaan kirjaimellisesti merkityksen artikulaationa. Tulkinnassani kasvit toteutuvat *muotoutumisessaan luovana* ilmaisullisena yhteytenä.

Liittymisessä ilmaisun kysymystä kanssamuotoutumisen suhteenä voinee tuskin väkevämmin tutkia kuin havainnoimalla kasvimaailmaa. Coccia (2019, s. 5–6) kuvaa, kuinka juuri kasvi on paikallisuudessaan kaikkein intensiivisin olemassaolon muoto: kasvien yhteys ympäristöönsä on hänen mukaansa jotakin elementaarista ja totaalista. Cocciaa seuraten elämä on juuri paikkaansa juurtuneissa kasveissa kaikkein välittömimmässä, osallistuvimmassa yhteydessä maailmaan *kosmisena kontemplaationa*. Coccian toteutuminen kosmisena kontemplaationa on tässä kyvykkyydessään yhteyden minulle jonkinlaista *luomiseen antautumisessa mahdollistumista* – sulautumisessaan Cocciaa (2019, s. 6) lainaten: ”*to the point of coinciding with its very substance*”.

Toinen alkaa yhä vahvemmin ajattelussani piirtyä esiin yhteyden merkityksessä: merkityksiin mahdollistumisen *ekotonisessa* dynaamisuudessa. Ei *asiana*, jolla on yhteys toiseen asiaan. Taiteilija Paul Cézannekaan ei Merleau-Pontyn mukaan halunnut erottaa toisistaan katseellemme ilmeneviä olioita ja niiden tapaa ilmestyä, vaan maalata tuota *aineen järjestäytymistä itsessään*, maalata aineen, kun se on ottamassa itselleen muodon, *kokien olevansa* maiseman tietoisuus (Merleau-Ponty, 2013, s. 123, 131). Cézannen luottamus osallisuuteen on ihailtavan väkevää. Mutta ei Ove Ekinkään radikaalius rajoitu näkemykseen aistittavan primäärisyydestä, vaan hän kerrassaan nähdäkseni *kasvinkaltaisesti* näkee, että tulevaisuudessa kykenemme jättämään formaaliset systeemit taaksemme, lähestymään toisella avoimuudella ympäröivää todellisuutta ja ajattelemaan vuorovaikutteisesti olemalla suhteessa laadulliseen maailmaan (Värri & Niinivirta, 2018, s. 12).

Tässä kohdin on mainittava, että Ek toimi vuosia opettajanani. Sovellan tutkielmassani omista kysymyksistäni käsin eteenpäin aiemmissa steinerpedagogisissa kuvataidekasvatuksen opinnoissani (2015–2023) käytössä ollutta taiteellisen luonnonhavainnoinnin tapaa menetelmänä, joka pohjaa fenomenologiseen ihmettelevään asenteeseen sekä J.W. Goethen väri- ja kasvitutkimuksiin tapana lähestyä luontoa *kanssaelettynä* ilmaisuna. Orgaanisen muodonmuutoksen seuraaminen edellyttää tarkkoja, kokonaisvaltaisia havaintoja sekä ajattelun liikkuvuutta (Goethe, 2000, s. 4). Tätä toisen lähestymistä osallisuudestani erottumattomana *ilmiönä*, ilmenemisessään ajallisesti avautuvana, ilmaisullisesti merkityksellistyvänä yhteytenä menetelmällisesti opettivat ja kehittivät Snellman-korkeakoulussa neljän vuosikymmenen ajan Ove Ek, Kari Järvinen ja Marja-Leena Ilmonen. Tunnistan oman työskentelyni pohjalla heidän harvinaislaatuisen omistautumisensa ja hierarkioita purkavan lähestymistapansa, taiteellisen työskentelyn pitämisen tiedollisesti pätevänä transformatiivisena menetelmänä kysyä suhteisesti mahdollistuvaa olemassaoloa ilmaisussaan. Ensimmäisen *in situ* -paikkakohtaisen maalaussarjan, jossa liityin syksystä kevääseen vuoden kierron mukana ilmiön muuntuvaan värilliseen ilmaisuun, tein vuosina 2015–2016 osana taannoisia taidepedagogisia opintojani.

KUVASARJA MENETELMÄNÄ

Paikkakohtainen taiteellinen työskentely tutkimisena – ilmenevän ilmaisuun liittymisenä – on minulle siis menetelmällisesti tuttua vaihtelevin materiaalisin ja sisällöllisin painotuksin. Olen työskennellyt

luonnossa orgaanista muuntuvaa värillistä liikettä taiteellisesti havainnoiden jo aiemmin, kolmen syksystä kevääseen yltävän kuvasarjan verran vuosina 2015–2022. Olen työskennellyt seuraten yksittäisen kasvin värillistä muuntumista vuoden kierrossa ryhmätyönä osana taiteellista kollektiivia. Lisäksi olen opettanut varhaiskasvattajaopiskelijoille tätä ilmiöön ajallisuudessa, paikkakohtaisuudessa ja kuvasarjana muodonmuutoksessaan aukeavaa yhteyden elävöittämisen tapaa.

Näen, että taustani ja kokemukseni tuovat varmuutta tutkimukselliseen otteeseeni. Olen pitkälti ylittänyt ne aloittelijan kamppailut, jotka liittyvät esimerkiksi siihen viitseliäisyyteen ja vaivalloisuuteen, että paikkaan on siirryttävä fyysisesti – itse asiassa siinä määrin, että etsin tarkoituksella paikkani tarpeeksi kaukaa, jotta tunnen tuon siirtymisen vaikutuksen ruumiillisesti. Luultavasti taustalla ovat ne hermostolliset havaintokykyyni vaikuttavat koetut muutokset, joita tapahtuu fyysisen liikkeen, hiestymisen, hengästymisen ja kävelyn rytmittäessä, virittäessä ja herkistäessä kykyäni olla läsnä.

Koska maalaan ulkona akvarellivärein vuoden ympäri, tämä tarkoittaa paitsi olosuhteille altistumisen nautintoa, myös huomattavaa epämukavuutta ja kömpelyyttä verrattuna työskentelyyn studiossa. Joudun kantamaan välineistön mukana. Värien on oltava myrkyttömiä, jotta niiden päätyminen maaperään ei ole ongelma. Tämänkaltainen työskentely ulkona maalaten vie aikaa ja on vaivalloista, ilman, että se varsinaisesti näkyy lopputuloksessa – siten kun tyypillisesti teosta katsoessamme sen onnistuneisuutta *kuvana* määritämme.

En maalaa maisemaa. Pidän maisemaa *toisen* määrittelyn kysymyksen kannalta toisenlaisena suhteena ja sen kuvallisena järjestäytymisenä. Pyrin ilmaisemaan ilmenevää. Maalaukseni ovat tutkimuskysymyksen toiseen *liittymisen* näkökulmasta ilmenevän ilmaisuun eläytymisen ilmaisullisia jälkiä, aistitun toisen vaikutusta, merkityksellistymisen *liikkeen jälkiä* – eivät kuvia ”kohteesta” tai varsinkaan ”hienoja kuvia”. Joudun yhä muistuttamaan itseäni aika ajoin tästä: en ole maalaamassa kuvaa. Maalaan havaintoon *eläytyen*, en näköisyyttä tavoitellen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että maalaisin ”päästäni”, vaan *kyeten havainnostani käsin*.

Olen maalannut paljon, mutta en ole etabloitunut kuvataiteilija. Työni tuskin on taidekriitikon silmään korkealaatuista akvarellitaidetta. Kuvataiteilijuuden näkökulmasta aineistoni tuntuu riittämättömältä. Mutta tutkimuskysymyksen ei kytkeydykään nyt kuvaan tai kuvan rakentamisen ilmaisullisiin kysymyksiin. Tämä on olennaista; en työstä *kuvaa*, vaan ilmaisen ilmiön ilmenevää ilmaisua kuvallisesti tuota eläytyvässä havainnossa mahdollistuvaa liittymisen liikettä ilmaisten. Keskeisimpänä menetelmällisesti näen, että aineistona maalaukseni *tulevat merkitykseensä*

kuvasarjana. Niiden arvo on kyvyssä sarjana tavoittaa ja kuvata *toisen* ilmaisullista liikettä metamorfoosina. Kuvasarjallisuus on siis ajallisen liittymisen menetelmä – ei paikan representaatio.

Esimerkiksi 21.10.2025 Kuusiluodossa tekemäni maalaus on sinänsä ”vain” yksi, erillisenä ”yksilönä” ajallisuudessa suhteena toteutuvan kokonaisuuden kannalta riittämätön ilmaus toisesta ilmaisuna. Jokainen sarjan maalauksista on paradoksaalisesti samaan aikaan sekä korvaamaton että korvattavissa oleva osatekijä tässä uudelleenmäärittämisen prosessissa, joka ilmaisee kokonaisuutta – toista kehkeytyvänä merkityssuhteena. Maalaukset ilmauksina avautuvat ajallisuudessa merkitykseensä vain toisiaan vasten ja toistensa kanssa. Poistaessani sarjasta yhden maalauksen, ne kaikki muuttuvat suhteellisessa merkityksessään ja niiden sisäinen liike jäsentyy kokijassaan toisin. Maalaukset *kykenevät merkitykseensä* vasta ja vain suhteena, toisiinsa suhteutuen. Sarjana maalaukset kykenevät ilmaisussaan ja tuon ilmaisun kommunikatiivisessa laadussa yhdistymään, *luomaan toisissaan itsensä* sisällöllisesti yhä uusiin merkityksiin.

En ole varma, onko tekemilläni maalauksilla sinänsä kuvina minkäänlaista arvoa. Niiden ”hienous” tai ”rumuus” on oikeastaan yhdentekevää, eikä kysymisen tapani kautta määrittyvä toinen asetu inhimillisesti tulkiten kaunis-ruma-akselille. Toki *taitoni ilmaista ilmenevää* on mitä merkityksellistä oman tutkijuuteni kompetenssin puitteissa. Taito ilmaista on näet tässä kontekstissa myös episteemisesti painavaa liittymisen kyvykkyyttä. Ongelmallisena näen sen, että taitokin, esimerkiksi taitona maalata, pätevyöityy usein omassa kuvan tekemisen formaatissaan ja tämä taas rajaa tietämistä vain tuon formaatin kautta ja sen ilmaisulliseen traditioon.

Omasta onto-episteemisestä *ilmaisuun osallisuuden* tulokulmastani taiteellinen työskentely on ennen kaikkea metodologisesti mahdollistumista: toiminnallinen liittymisen ja eläytymisen akti, minkä kautta, kanssa ja vasten *ilmenevä* koetussa merkityksessään jäsentyy ja työstyy ilmaisuna muotoonsa. Laura Gröndahlin (2023) näkemystä seuraten tutkimus taiteessa, taiteena ja taiteen kautta hahmottuu omakohtaisuudesta avautuvana, taiteellisesta prosessista käsin ja sen keinoin syntyvänä ymmärryksenä maailmasta. Niin ikään Juha Varto (2017, s. 12–13) määrittää taiteellisen toiminnan edellytyksenä taiteelliselle tutkimukselle ja korostaa, että juuri toiminta, *praksis*, on taiteellisen tutkimuksen *tapa kysyä olevaa* ja mahdollista. Hänen mukaansa laadullinen tutkimus vaatii tutkijaansa luomaan omat tutkimustapansa kysyäkseen (Varto, 2017, s. 26). Laadullinen tutkimuskaan ei kuitenkaan ole vapaa dogmaattisuudesta, kuten Nina Säaskilahti (2021) osoittaa lähestyessään postkvalitatiivista tutkimusta laadullisen tutkimuksen kritiikkinä. Syvennän kysymystä omalta kohdaltani kappaleessa *Postkvalitatiivisen tutkimuksen orientaatioissa*.

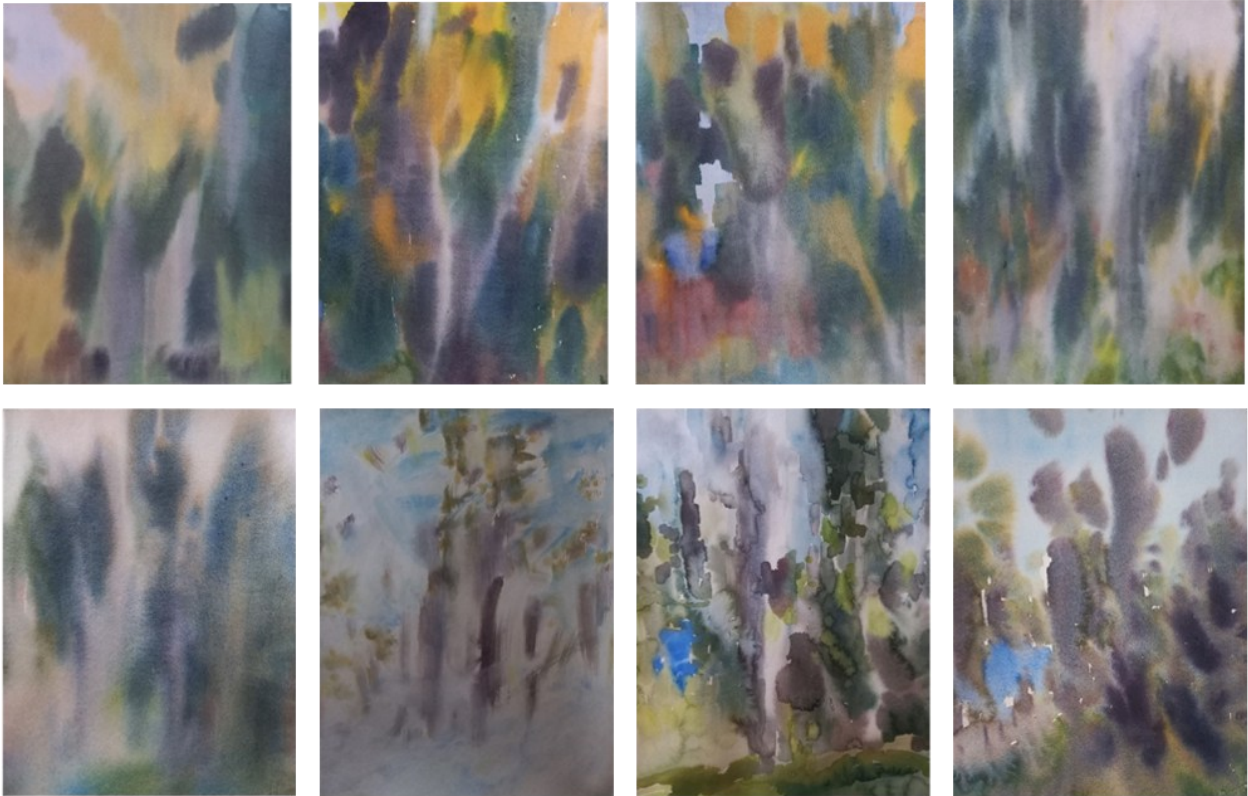
Kaikki kuvasarjani ovat ”lihallistuneet” ilmaisuunsa *in situ*, paikassa. Ne ovat ilmenneet ilmaisuunsa eletystä ruumiistani erottamattomasti avautuvana syvyytenä, tilana, värillisyytenä ja tunnelmana. Juuri tässä tekeytyvässä ruumiillisessa liittymisessä toinen mahdollistuu ja rajautuu esiin. Työskentelyni maalaten eroaa esimerkiksi valokuvan ottamisesta. Kun valotusaika on murto-osan sekuntia, kestää maalaussessioni, tuon kehkeytyvän kanssaliitoksen esiin ”valottaminen” usein puolesta tunnista tuntiin. En väheksy valokuvaa liittymisen menetelmänä, vaan kuvaan sitä, kuinka menetelmäni laadullisesti mahdollistaa tietynlaisen ajallisen havainnon liikkeen jäljentämisen – siitähän maalaus on kuva. Maalaaminen nähdäkseni kykenee ilmaisemaan tätä kehkeytyen elettyä merkityksellistävää toista maalaamisen *transformaatio*ssa muotoutuvana. En tiedä, onko tässä kohtaa liioittelua verrata työskentelyäni kasvinkaltaiseen kosmisen kontemplaation analogiaan. Kautta ja kanssa-toteutumisen liikkeestä on kuitenkin kysymys.

Olen työstänyt liittymisen kysymystä maalaussarja maalaussarjalta nyt vuosikymmenen ajan. Uskon jatkavani teeman parissa myös tutkielmani jälkeen. Varhaiset kysymykseni kiertyivät ”kohteen” muodonmuutoksen seuraamiseen ja sitä kautta ajallisesti avautuvaan ilmiöön, kytkeytyen toisen representaation monipuolistamisen kysymyksiin. Sittemmin syvennyin ruumiinfenomenologiseen havainnon kysymykseen havaitsijan ja havaitun kietoutumisena toisiinsa. Tästä puolestaan avautui käänteentekevä ymmärrys siitä, että toinen elettyinä ilmenee havainnossani sellaisena kuin hänet *kykenen* havaitsemaan – joka edelleen resonoi merkitysyhteyden mahdollistumisen kysymykseen kyvykkyyden kehittämisestä käsin.

Vuosien prosessin myötä, ja nyt tutkielmani mahdollistamana, tunnen laskeutuvani kysymyksineni huomattavasti hämäämpään ja tahmaisempaan maastoon. Aistivaan, ei-käsitteelliseen, merkityssuhteiseen. Miten kysyä toista? Kuinka kyetä kuvittelemaan miten kysyä miten? Ihminen voi olla vain ihminen, en ilmene kuin puu tai korppi, mutta voinko ihmisenäkin kyetä liittymään herkemmin? Onko monikriisin ajassa aistinen merkityssuhteiden muodostamisen kyky *luovuutena* evolutiivista menestystä? Kuvasin aiemmin leikkiä tästä toiminnallisen kyvykkyyden näkökulmasta. Kykenemmekö luovassa työskentelyssä mahdollistumaan toisin?

Esimerkiksi omaa kirjoittamisen tapaan ilmaisullisesta liittymisen tulokulmasta tarkastellen – väkevästi Vadénin ja Salmisen sekä Merleau-Pontyn ajatteluun tukeutuen – näen tiheän ja ”pyörteisen” tekstin kirjoittamisen liikkeessäni välillä itseni todella tavoittavan uudenlaista, itselleni tuntematonta merkityksellistymisen liikettä, avautuvani ja kykeneväni haastavampiin yhteydenkytköksiin, joita vasta koettelen, enkä vielä kykene ottamaan haltuun tai kirikkaasti käsitteellistämään. Pidän tätä uudenlaisen todellistumisen kokemusta kiinnostavana ja käsittelen tätä

”hämärydessä kirkastuvan” merkityksellistymisen kysymystä tarkemmin kappaleessa ”*Vertikaalinen lukeminen, luova tulkinta ja poeettinen kieli menetelmällisestä näkökulmasta*”.

Kuva 3. Ensimmäinen havainnointisarja (Schaaafsma, 2015–2016).

POSTKVALITATIIVISEN TUTKIMUKSEN ORIENTAATIOSSA

Katsauksessaan *Postkvalitatiivisia liikahduksia tekstin ja äänen välissä* Nina Säaskilahti (2021, s. 73) kuvaa postkvalitatiivisen kritiikin kyseenalaistamia humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimustradition konventioita, ja siinä rutiininomaisesti toistettuja käytäntöjä. Hän avaa kriittisesti laadullista tutkimusta ohjaavia oletuksia, kuten esimerkiksi tekstilähtöisyyttä multimodaalisuuden sijaan. Säaskilahti muistuttaa, kuinka nämä käytännöt ja oletukset omissa metodologioissaan tuottavat tietynlaista todellisuutta. Näkemys resonoi mielestäni vahvasti Karen Baradin (2019) esittämään lähtökohtaan, jossa välineistöt itsessään ovat ilmiöitä, performansseja ja käytäntöjä, joiden

avulla ”tietyt ulossulkevat rajat asetetaan”. Välineistöllä itsellään ei ole mitään ulkopuolista rajaa, eikä metodi näin Baradia seuraten odota valmiina hyllyllä käyttöönottoa voidakseen palvella määrättyä tarkoitusta. Barad kutoo tätä näkemystään kvanttiteoriastaan Nobel-palkitun Niels Bohrin lähtökohtiin, jaettuna kritiikkinä Newtonin suuntaan, ja ”hyläten asiat ontologisesti perustavina olioina”. Barad luo vuorovaikutuksen sijaan käsitteen yhteisvaikutus, *intra-aktio*, joka kuvaa toiminnallisuudessa määrittyvää merkitystä. Subjekti-objekti raja liukenee Baradia seuraten *ilmiöksi* ja ilmiöiden ”osatekijöiden” ominaisuudet määrittyvät sekä muuttuvat mielekkäiksi vasta ja aina erityisten *toiminnallisten yhteismuotoutumisten kautta*. Baradia tulkiten välineistö tai metodologia ”leikkaa” ilmiötä johonkin merkitykseen, tehden aina tietynlaisen toiminnallisen merkityksen näkyväksi.

Kuten Laura Gröndahl (2023) asian taiteellisen tutkimuksen kontekstissa muotoilee, taiteellinen toiminta on taiteellista ajattelua siinä *muodossa, missä se ilmenee*. Siten taiteilija-tutkijalle taiteellinen työskentely on ajattelun muoto ja ymmärryksen lähde. Gröndahl pitää taiteelliseen praktiikkaan perustuvaa ymmärrystä ja sen syventämistä taiteellisen tutkimuksen lähtökohtana. Vaikka tietyn taiteellisen menetelmän ammattimainen hallinta mahdollistaa tietynlaisen poikkeuksellisen kysymisen, havaitsemisen sekä ilmaisun ja artikulaation tarkkuuden, on sekin mielestäni samaan tapaan aina vaarassa rajoittaa itsensä oman menetelmänsä sisäpuolelle. Menetelmä Baradia soveltaen intra-aktiona ohjaa tulkintaa mahdollistaen ja rajaten tiedettävää samaan aikaan. Juha Vartoa (2017, s. 63) lainaten episteme *tekee todellisuutta* saamalla näkyväksi joitakin ilmiöitä ja jättämällä toiset ilmaantumatta.

Sääskilahti (2021, s. 74) on kiinnostunut postkvalitatiivisessa tutkimuksessaan monitieteisesti ja taiteisesti *liikkeeseen* kytkeytyvistä luku-, kuuntelu- ja kirjoitustavoista sekä saattamaan erilaisia tutkimusorientaatioita dialogiin. Hän viittaa postkvalitatiivisuuden käsitteen luoneen Elizabeth St. Pierren näkemukseen, jota seuraten tutkimuksen tulisi lähteä liikkeelle ajattelusta pikemminkin kuin valmiista tutkimuksen tekemisen malleista ja sen tulisi aktiivisesti vastustaa dogmaattisuutta *tulemisen tilassa* hahmottuvassa todellisuuden käsityksessään (Sääskilahti, 2021, s. 80). Postkvalitatiivinen tutkimus kietoo toisiinsa epistemologian, ontologian ja metodologian, samalla nähden tutkimusmenetelmien kytkeytyvän tutkimusongelmaan ja asetelmaan (Sääskilahti, 2021, s. 73–74). Keskeistä on jälleen niin Varton (2017) kuin Baradinkin (2019) korostama ymmärrys siitä, että menetelmä suuntaa ja rajaa tietämistä. Esimerkkinä Sääskilahti (2021, s. 77) kuvaa *litterointia* tietynlaista ihmiskeskeistä todellisuutta tuottavana rutiininomaisena, kyseenalaistamattomana laadullisen tutkimuksen aineistonhallinnan menetelmänä, joka merkityksenmuodostumisen kielellisenä tapahtumana kuitenkin ohittaa ja mykistää kehollisen ja affektien, muut materiaalis-

semioottiset tasot. Säaskilahti (2021, s. 77–78) kysyykin tutkijana, kuinka aineisto säilyttäisi tapahtumisen luonteen, eikä muuttuisi staattiseksi representaatioksi tai ”kurkistusikkunaksi”. Hän kysyy ympäristön merkitystä tiedon muodostumisessa.

Lähestyn omassa tutkimuksessani liittymistä ilmaisullisessa ei-käsitteellisessä kuvallisessa muodossa *ympäristössään*. Niin ikään tallennan havaintojani ja ajatuksiani Kuusiluodossa ja kirjoittamistyötäni rytmittävillä kävelyillä *sanelun muodossa* matkapuhelimessani olevaan *Helppo äämentallennin*-sovellukseen. Kenttämuistiinpanojen kirjoittamisen sijaan nimittäin koen, että sanelun ja puheen *ilmaisullisessa muodossa* minun on huomattavasti helpompaa *liittyä* ajatteluni ei-lineaariseen ja assosiatiiviseen liikkeeseen. Kenttäpäiväkirjan kirjoittaminen olisi jo lauserakenteidensa kautta kiinni *ilmaisumuodossaan* paljon puhetta enemmän jäsentelyn vaateessa, aristoteelisessa logiikassa, sanajärjestyksessä, lineaarisuudessa, kronologisuudessa. Puhe ”vetisenä”, huokoisempana *liittymisen liikkeenä* mahdollistaa kokeilun; muminan, höpinän, sanojen hakemisen, keskeytymisen, takeltelun, unohtamisen ja ”päähän pälkähdykset” – puheessa itsessään tapahtuvan havahtumisen ja assosiatiivisen löytämisen. Puhe mahdollistaa keveässä löyhässä liikkeessään jotain, mitä muistiinpanojen kirjoittaminen menetelmällisesti ei ainakaan omalla kohdallani samalla vapaudella mahdollista. Tällä havainnolla on merkitystä, jos tietäminen määrittyy elävän yhteyden kyvykkyytenä, suhteena toiseen, kuten itse esitän. Se tarkoittaa, että minun on haettava, luodattava suhdetta ilmiön ilmenemisen ehdoilla, sen laadullisuuteen metodologisesti linjautuen. Mitä jos takeltelukin on episteemistä välttämättömyyttä yhteyden prosessin rakentumisena?

Koen, että sanelun *muodossa* ajatukset – aineistona että analyysinä – on mahdollista tallentaa elävässä puheessa, suodattamattomassa syntytilassaan paikan päällä, ympäristössä, jossa ja jonka kanssa ne syntyvät. Menetelmällisesti siis pyrin postkvalitatiivisesti tavoittamaan kokemukseni tapahtumisessaan. Ajatukseni muotoutuvat ilmaisuun puheena. Lihallistuttuaan tajunnanvirtana *Helppo äämentallennin* -sovelluksessa, ne ovat transformaationi jättämiä ilmaisujälkiä. Kenties jälkinä vielä hentoja ja vaikeasti havaittavia, mutta otettuja ja elettyjä ilmaisuun aineellistumisen askelia.

Kirjoittaminen tutkimisena – kirjoittamisessa itsessään avautuvina yhteyksinä – voisi paikantua omasta kirjoittajuudestani käsin postkvalitatiiviseksi, taiteellisen tutkimuksen menetelmäksi. Kirjoittaminen määrittyy minulle ”asian” informatiivisen selostamisen, raportoinnin tai puolesta-vastaan argumentoinnin sijaan luovana ja ennakoimattomana, juuri ja vain kirjoittamalla minussa ja tekstissä toisistaan erottumatta avautuvana jäsentymisen ja mahdollistumisen prosessina ja ilmaisuliikkeenä.

Jätän tietoisesti tutkielmatekstiini näkyviin transformatiivisia rönsyjä, itäviä suuntia, polkuja ja kehän kiertämistä – kirjoittamisen herättämää liikettä ja kysymyksiä. Muotoilen esiin kokemaani merkitystä konkreettisesti kuulostelemalla, tunnustelemalla ja ilmaisemalla sanoja. Kun sanallinen ilmaus muotoutuu ”kohdalleen”, ja *kokemani yhteys ilmaisuna todellistuu* ja teksti *toimii* tuota kokemaani merkityssuhdetta resonoiden, tunnen vastaavuuden ruumiillisesti mielihyvästä ja kinesteettisesti paikalleen liikahtuksena. Tuottaako kirjoittaminen luovana tutkimuksena affektiivista tietämistä? Esimerkiksi luonnostelu, uudelleenkirjoittaminen tai puheessa tapahtuva ajatusten hakeminen ovat minulle tietämiseen suuntautuvaa ja avautuvaa, tiedettävää tunnustelevaa ja merkitsevää, tiedettäväksi *merkitykseen muotoavaa* liittymisen toimintaa.

Miia-Leena Tiili (2011, s. 96) kuvaa, kuinka Merleau-Pontyn mukaan reflektion tehtävänä on tuoda kokemus ilmaisuun. Hänelle reflektio tuo ilmaisussa esireflektiivisen merkityskokemuksen sanoiksi ja näkyväksi kuitenkin *vaihtamatta sitä* sanotuksi. Tämä vaihtamattomuuden pyrkimyksen artikulointi on mielestäni tärkeä huomio Baradin (2019) representaatiokritiikin valossa. Tiilin (2011, s. 96) mukaan Merleau-Ponty ei erota näkyvää aistittavaa maailmaa kielellisestä ja kulttuurisesta maailmasta, vaan käsittää kielen ja ilmaisun osaksi todellisuutta, maailman lihaa. Representaatiokaan ei siis ole nähdäkseni sen enempää todellisuus kuin mallinnus todellisuudesta, vaan merkityskokemus ja muodonmuutos. Tiili (2011, s. 96–97) kuvaakin Ehnin ja Keinin näkemyksiin viitaten, että kieli voi olla kokemisen ja tietämisen väline, ”embryonaalista tekstiä”, *jossa jo jäsennyn*.

TAITEELLISEN TUTKIMUKSEN ORIENTAATIOSSA

“Nyt hän tietää, että on tilanteita, joita on mahdoton kommunikoida ja joita voi ymmärtää vain olemalla niissä mukana” (Merleau-Ponty, 2013, s. 166).

”*Can you please spell out the way you belong to the nature*”, kehottaa Bruno Latour (2017, s. 34) aikamme ekologista kriisiä ruotivassa teoksessaan *Facing Gaia; Eight Lectures on The New Climate Regime*, tulkintani mukaan tuossa kuulumisen artikulaatioissa paikantuvana koettuna merkityksenä ja vastuuna. Latour (2017) hahmottelee teoksessaan toimijuuden kaikessa tunnistavaa ja rajalliseen, jaettuun Maahan kuulumisen suhdetta, hakien itselleen *eletyn* tarkastelupisteen ja laskeutuen galileilaisesta äärettömän universumin tai ”rannalta haaksirikkoa seuraavan turistin” perspektiivistä

takaisin rajalliseen kosmoksen koettuun vaikutuspiiriin. *Spell out the way* – ja juuri taiteellinen toiminnallisesti ja ruumiillisesti *suhdetta luova*, merkityksiin artikuloitua työskentely on nähdäkseni – *spelling like no other*.

Kuvittelu tietämisen tapana suhtautuu utopiaan avoimena eleenä kohti parempaa olemassaolon muotoa, ilman ”että olemassaolon muoto tai polku sitä kohti lukitaan tai tiedetään ennalta” (Porkola, Salmenniemi & Ylöstalo, 2022, s. 88). Tulkitsen tämän Porkolan, Salmenniemen ja Ylöstalon näkemyksen sitä vasten, että olemassaolo toteutuu yhteyksissä ja tällöin kuvittelu on mahdollisen yhteydessä kykenemisen tavan – suhteen – luovaa hakemista. Kuvittelu itsessään näyttäytyy transformatiivisena kykyä, jonka kautta kykenen toisin. Juha Varto (2017, s. 38) puolestaan viittaa Michael Polanyin näkemykseen persoonallisesta tiedosta, joka on sitoutunut toimintaan ja paljastuu toiminnan yhteydessä. Tulkinnassani tämä *yhteydessä paljastuminen* luovana aktina on, Bachelardin (2015) hahmotteleman toiminnallisen ja materiaalisen yhteyden ravitsemaan mielikuvitukseemme *kykyä* viitaten, osallisuudesta nousevaa, Latourinkin (2017) kaipaamaa kuulumisen (*belong*) artikulaatiota.

Taiteellinen työskentely on nähdäkseni väistämättä osallisuudessa oman kuulumisensa ja ruumiillisen kiinnepisteensä ilmaisussaan artikuloivaa ja paljastavaa. Merleau-Ponty kuvaa, kuinka taide on Cézannen sanoin henkilökohtaista havaitsemista, joka sijaitsee aistimuksessa, ja jota hän vaatii älyään *järjestämään* teokseksi – joskin käsitteinä älyn ja aistimuksen tai ruumiin ja sielun kaltaiset arkikäsitteet ovat Merleau-Pontysta tarpeettomia erotteluja (Merleau-Ponty, 2013, s. 122–123). Tämä on niin ikään nähdäkseni se kohta, jossa ruumiittoman tekoälyn tekemä taide erottuu laadullisesti luovan transformaationa toteutumisen kysymyksenä, koska tekoäly ei ole osallinen, *nothing matters* – aineen syvimmissä osallisuudessa toteutumisen merkityksessä.

Anette Arlander (2023) kuvaa taiteellista tutkimusta oppialojen väliseksi ja ne ylittäväksi toiminnaksi. Yhteys filosofiseen tutkimukseen tulee hänen mukaansa esiin ”spekulatiivisen vapauden mielessä”, taiteellisen tutkimuksen ollessa toimintaa, joka kuvittelee ja kokeilee vaihtoehtoja ja spekuloi taiteellisen käytännön toiminnan kautta. Niin ikään Buchanan (2021, s. 19) nostaa humanistisen ympäristötutkimuksen kenttäfilosofisen spekulatiivisuuden esiin nähdäkseni tässä suhteisessa kokeilevuuden ja epävarmuuden mahdollistaman tiedon intressissään. Taiteellinen työskentely taiteellisena tutkimuksena mahdollistaa ilmiöiden tutkimisen, niihin käsiksi pääsemisen taiteen kautta, tapahtumisena taiteen mediumissa – ottaen vakavasti erilaiset tietämisen ilmaisut, kuten esteettisen kokemuksen tietämisen tapana, ruumiillisuuteen, toimintaan tai aistikokemuksiin sitoutuneen tiedon, artikuloimattomat käytännöt tai hiljaisen tiedon (Gröndahl, 2025).

Kuusiluoto on saanut minut kysymään, mitä on aistiminen *tietämisenä*, eläytyminen tietämisenä, kiintyminen tietämisenä, kuvittelu tietämisenä, ilmaisu tietämisenä? Gröndahlin (2025) mukaan tutkijan on olennaista kysyä sitä, *miten* tiedämme asioita. Mitä ilmiötä haluamme ymmärtää ja mikä on keinomme lisätä ymmärrystämme asiasta? Nostan siis Latourin jälkimainingeissa transformatiivisen kuulumisen aktin kysymykseksi siitä, miten todellisuus tiedettävänä muuntuu merkityksiin liittyessämme. Gröndahlin (2025) mukaan taiteellisessa tutkimuksessa voimme esittää ja tutkia taitein ilmiöitä, jotka eivät ole tieteellisten keinojen ulottuvissa tai voimme esittää filosofista tai teoreettista ajattelua taiteellisen prosessin avulla.

Itselleni nousee yhä tärkeämmäksi hahmottaa sitä, mitä olisi taiteellinen ja luova ajattelu tietämisessään tapana suhtautua, yhdistyä, ilmentyä, luoda ja mahdollistua. Kyse on ehdottomasti Arlanderin tai Buchananin kuvaamasta kokeilevasta spekulatiivisuudesta. Viittaa Beuysin näkemykseen luovasta prosessista sosiaalisesti, yhteiskunnallisesti muotoutumisena, rajaamatta sitä ”taiteilijuuteen”, vaan niin, että taide toimii lähtökohtana minkä tahansa tekemiselle, tuottamiselle, missä tahansa työssä (Beuys & Harlan, 2014, s. 10). Mielestäni Beuys saa Baradin (2019) intra-aktiosta tukea institutionaalista taiteilijuutta romuttavalle näkemykselleen. Taiteellinen tutkimus ei voi mielestäni perustellusti rajata itseään, omaa *miten*-kysymystään formaaliin, formaattiin, vakiintuneisiin taiteena institutionaalisesti pidettyjen praktiikkojen länsimaiseen traditioon, romahtamatta Baradin (2019) kritisoimaan virheeseen suhtautua välineeseen jonakin, joka olisi rajautunut (merkitykseen) jostain itsemme ulkopuolelta. Laura Gröndahl (2025) muistuttaakin taiteen lähtökohtaisesti itse itsensä rajoja ylittävistä olemuksesta ja siten mahdollisesti täysin omanlaistaan ilmaisua taiteellisen tutkimuksen kategoriassa synnyttävästä laadusta.

”VERTIKAALINEN LUKEMINEN”, LUOVA TULKINTA JA POEETTINEN KIELI MENETELMÄLLISESTÄ NÄKÖKULMASTA

Merleau-Pontyn keskenjäänyttä ontologiaa hahmottelevassa teoksessaan *Lihan Laskos* Juho Hotanen (2008, s. 140–141) kuvaa Merleau-Pontyn näkemystä *elävästä kielestä* uutta luovana ilmaisuna, jossa ”merkittävä intentio on syntymisen tilassa” ja joka vertautuu tietyllä tapaa lapsen ensipuheeseen. Sedimentoituneesta, hankittuja ja valmiiksi kiinnitettyjä merkityksiä toistavasta puheesta eroten, elävä kieli ilmaisuisaan ei ole koskaan valmista, eikä voi koskaan osua täysin yhteen merkityksen

kanssa täydellisen ilmaisun ollessa mahdottomuus (Hotanen, 2008, s.140–142). Merleau-Ponty puhuu *vertikaalisesta olemassaolosta*, jossa vertikaalisuus hahmottuu tai kumpuaa tässä jatkuvassa, sanoakseni keskeneräisyydessään ”ekotonisessa” ja utooppisessa, vetisessä mahdollistumisen liikkeessä olemisen jatkuvana avautumisena, puhkeamisena ja eriytymisenä. Tämänkaltainen olemassaolo ei tarkoita Merleau-Pontylle alkuperäistä perustaa eikä jotain, minne olisi palattava – sellaisen ollen hänen *jatkuvan tulemisen* ontologiassaan mahdottomuus – vaan vertikaalinen oleminen on *ilmaisuihin eriytymisessään* ruumiin lihasta kielen lihaan nousemista, ”paikastaan irtoamatonta ylittämistä”, jotain, mitä täytyy avata aina uudestaan (Hotanen, 2008, s. 140–141). Tämä Merleau-Pontyn vertikaalisen olemisen tapa synnyttää minussa ajatuksen ”*vertikaalisesta lukemisen tavasta*”, jolla viitataan omaan tyyliini, jolla lähestyn lähdekirjallisuutta: liityn siihen, tulkiten sitä ja viitataan siihen. Termi on itse keksimäni. Tämä liittymisen tapa, Merleau-Pontyn ajatteluun viitaten luovana, ilmaisua tuottavana eriytymisenä, on minulle tutkimusmenetelmällinen valinta, jonka perustelen onto-episteemisyydestä käsin.

Toisen vertikaalinen lukeminen on minulle transformatiivista syvyysuuntaista lukemista ja tuossa lukemisen *liittymisessä puhkemista* uuteen koettuun merkitykseen, sen sijaan että liittyisin tekstiin analyttisesti tai kriittisesti osoittaen tekstin loogisuuden heikkouksia. Lukiessani toisen kirjoittamaa tekstiä, lähestyn sitä toisen ilmaisuun liittymisessä toteutuvana oman ilmaisuni heräämisenä. Koetut merkitykset eriytyvät minussa ilmaisuiksi. Tämä edellyttää kykyä altistua ilman ennako-oletuksia toisen ilmaisulle fenomenologisen reduktion tai esittämäni leikkisän luovan ”produktion” tapaan. En voi tavoittaa toisen antamaa merkitystä täydellisesti ”sedimentoituneena palikkana”, jota vastaan tai jonka puolesta argumentoin, vaan suhtaudun siihen ontologisesti, epistemologisesti ja metodologisesti todella niin, että *luon todellisuutta ja itseäni sen kanssa* – olen sen kanssa ”merkitsevän intention syntymisen tilassa”. Leikin sillä, kuvittelen sen kanssa, sen jatkaessa ilmiönä ilmaisuna elämäänsä minussa.

Barad (2019) sulatti subjektin ja objektin *ilmiöksi*. Ruddick (2017, s. 131) muistuttaa Peircen semiosikseen viitaten, että kaikki kommunikaatio on suhteissa merkityksiinsä määrittävää. Kuten Merleau-Ponty voileipäanalogiassaan osuvasti erillisyyden harhaa ja merkityksen luomisen ontologista välttämättömyyttä kuvaa: merkitys ei ole lauseen päällä kuin voi leivällä... eikä merkitys ole ennen kieltä eikä kieli ennen merkitystä (Hotanen, 2008, s. 142). Ei ole tietoa jostain, on vain tietoa kanssa. Deleuzea ja Guattaria soveltaen Ruddick (2017, s. 132) kuvaa, kuinka merkit, käsitteet (*signs*) eivät ole kiinni asioissa, vaan ne ovat kontekstistaan irtoamista ja sen löytämistä, ”deterritorialisaatiota ja reterritorialisaatiota” merkiten ”tietyn kynnyksen ylittymistä näiden liikkeiden kulussa.” Tulkiten tuon kynnyksen ylittymisen kohdan suhteisen muotoutumisen koettuna

merkityksellistymisenä, territorialisaation analogiassa kenties merkitykseen *kiinnittymisen, juurtumisen ja paikantumisen* kohtana. Merleau-Pontyn raaka ja villi oleminen ”ilmenee kuin sisältäen sen, mitä koskaan on sanottu ja silti jättää meidät luomaan sen” (Hotanen, 2008, s. 143).

Ymmärrän, että tapani liittyä leikkimällä lähteisiin voi tuntua akateemisessa kontekstissa hieman kyseenalaiselta. Voisi perustellusti kysyä, käytäntö tai väännäkö muiden ajatuksia vain omiin tarkoituksiini, niitä tarpeen ja agendani mukaan hyvin pidellen tai pahoinpidellen, irrottaen kenties ne alkuperäisestä kontekstistaan? Tämä liittymisen tapani osoittautuisi ongelmalliseksi kuitenkin nähdäkseni vain, mikäli leikki todella nähtäisiin *eettisesti kelvottomana* liittymisen tapana. Olen valmis haastamaan tällaisen leikin määritelmän vakavasti ja perustellut leikkimisen luovassa yhteydessä mahdollistumisen näkökulmasta päinvastoin kyvykkyytenä ja *menestyksenä*. Tapani liittyä lähteisiin leikkien olisi ongelmallista myös siinä tapauksessa, jos merkityksen ylipäättään voisi omistaa ja naulata, jos merkitys todella olisi voina Merleau-Pontyn leivällä, ruovikko ruovikkona, oliona sinänsä kosmisessa yksinäisyydessään kontaminoitumattomana totuutena, kyvyttömänä suhteutumaan ja tarvitsematta ketään tullakseen todelliseksi – jos meidät todella irrotettaisiin lopullisesti onto-epistemologisista toteutumisen perusteistamme. Suhteisesta luovasta liikkeestä, jossa ilmaisuissa merkityksiin eriydymme. Rohkenenkin väittää, että oletus merkityksen saumattomasta siirtymisestä ”totuutena” tai ”asiana” piilottaa itseensä pikemminkin rajun ihmiskeskeisyyden, vaatiessaan tietynlaisen, inhimillisen ja rajoitetun muodon – käsitteet ja logiikan todellistumisensa ehdoksi. Miksei toimintani *vaikutuksellisenä ilmaisuna* voisi avautua täysin validiin merkitykseen esimerkiksi varpusen kokemuksessa ja tulkinnassa huolimatta siitä, miten minä ihmisenä sen olen mahdollisesti tarkoittanut?

Pyrin liittymään tähän leikkisään kanssamuotoutumiseen fenomenologisesti avoimesta *inspiraation* tilasta käsin ja sallin edelleen omasta ilmaisustani ilmenevät ja eriytyvät tulkinnat. Elävänä luovana organismina annan siis lukemieni ajatusten kasvaa, itää, herättää, uudistaa ja mahdollistaa itselleni merkityksellisiä yhteyksiä. Ilmaisullinen eriytymisen liike on yhteyden mahdollisuus (Hotanen, 2008, s. 145). Tämä yhteyksien luomisen leikki on omaa taiteellisen ajatteluni kokeilevaa menetelmällistä praktiikkaa.

Sanoitan itsekin tämän liittymisen ja ymmärryksen prosessini kommunikoivan fenomenologisen filosofian sekä humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kontekstissa kenttäfilosofisena aktina ja ilmauksena, vaikka – ja tämä on minulle tärkeää – samaan aikaan kyseenalaistan sen, että tietäminen kommunikoisi merkityksellisesti vain omassa viitekehysessään. Voisin melko vaivatta linkittää tutkielmani uusmaterialistiseen tai posthumanistiseen keskusteluun, suhteissa toteutuvan olemassaolon kysymyksenä ja tietämiseni hahmottuessa taitona tai kysyessäni

sitä, miten toisenlainen (*more-than-human*) elona ilmaisussaan toteuttaa aineellisuuttaan. Teen linkityksiä mielelläni tehdäkseni näkyväksi liitoksia ja kiitoksia oman ajatteluni muotoutumisessa. Mutta: mitä tapamme rajauttaa merkitys ja jäädyttää käsitteistö pätemään tietystä kontekstissa tarkoittaa yhteyksien, mahdollistumisen ja liittymisen kannalta? Jos onto-epistemeni on rajatonta osallisuutta, millainen ilmaisu ja kommunikaatio ylläpitää luovien yhteyksien syntymistä?

Merleau-Pontylle (2013, s. 425) *teos ilmaisu* on lihallinen taiteilijan näkemän asian ”olemus tai ikoni”, mutta se ei ole kopio siitä, ja hän tähdentääkin, kuinka taiteilija voi kyetä teoksellaan sanattomasti herättämään kokemuksen, joka juurruttaa sen ja siten hänet itsensä toisen tietoisuuteen. Taiteilija ei kuitenkaan voi liimata merkitystä teokseen, vaan ainoastaan odottaa, kuinka se avautuu muille eläväksi (Merleau-Ponty, 2013, s. 136–137). Sillä teos, Merleau-Pontylle *kuin organismina*, elää ja avautuu katsojassa, avaten kentän, jolla se näyttäytyy yhä uudelleen vaihtuvissa ja erilaisissa näkemysten ja kokemusten valoissa, kokien muodonmuutoksen, uudelleentulkinnan toisensa perään, ja mielenkiintoista kyllä: *tullen siten yhä enemmän itseksensä* (Merleau-Ponty, 2013, s. 454). Kuvaamani vertikaalinen lukeminen näyttäytyy minulle juuri tällaisena tulemisessaan luovana suhteena toisen tekstiin.

Nähdäkseni Merleau-Pontylle uudelleen merkityksellistyminen – tulkintana – on jotain tavoiteltavaa, tulemisen potentiaalisuutta. Tulkinta ei näyttäydy jonakin vältettävänä. Merkitys ei näyttäydy jonakin varjeltavana. Merleau-Ponty ei tunnu edellyttävän tottelevaisuutta käsitteisiin linjautumisessa, ei kontekstin tai teoreettisen viitekehyksen aidatulla leikkikentällä pysymistä. Kenties tulkinnan villi luova liike on jopa episteeminen, evolutiivinen välttämättömyys? Me emme kontaminoi oliota sinänsä, mitään tai ketään omilla merkityksillämme, koska ontologisesti olio on alati merkityksellistymisen vetistä kanssa-liikettä – Baradia (2019) soveltaen intra-aktiossa, toiminnassa merkityksellistyvä ilmiö.

Peircen semiosikseen linjautuen merkki, merkitys, on linkki kahden ”asian” tai olennon, toimijan välillä, jotka voivat sinänsä olla täysin tarpeettomia tai yhdentekeviä toistensa olemassaolon kannalta (Ruddick, 2017, s. 130). Asiat, erillisyydet ja olennot kytkeytyvät toisiinsa *suhteena merkityksessä*, merkityksen välityksellä ja siinä syntyvän yhteisen merkityssuhteen kautta (Ruddick, 2017, s. 130). Niin ikään Tarja Roinila (2013, s. 45) sanoittaa kauniisti, kuinka merkitys on *tapahtumista* jaetussa intersubjektiivisessä tilassa. Hänen mukaansa vasta kun jokin saa ulkoisen muodon, se tulee ulottuville ja voidaan kokea ja työstää yhä uudelleen lihaksi; ennen lausumattomien ajatusten tai puheen, ennennäkemättömien kuvien tai värien kautta. Kieleen merkityksellistymisen kokemukselliseen liikkeeseen, mahdollistumisena ja uudistumisena, tarkentavat nähdäkseni omasta

näkökulmastaan myös Antti Salminen ja Tere Vadén (2018) fossiilikapitalistista todellisuuttamme purkavassa teoksessaan *Elo ja Anergia*, sillä:

”Sanat eivät pysy, vaan ne luodaan, orpoina maailmaan” kirjoittavat Salminen ja Vadén (2018, s. 27–28) sanoista merkityksen luomisena ja muodonmuutoksina. Kuten nähdäkseni Merleau-Pontyn tapaan *aina jo* osallisina, Salmisen ja Vadénin mukaan me olemme kielen puhuntaa – liikutamme kieltä. He erottavat aristoteelisen määritelmän ja suomalais-ugrilaisilla kielille tyypillisen prototyyppisen määrittelyn tavan toisistaan todeten molemmilla olevan vahvuutensa: aristoteelinen määritelmä antaa tarkat rajat määritelmän piirin kuulumisesta tai ei-kuulumisesta, kun taas prototyyppinen määritelmä puolestaan jättää ympärilleen ”epäselvän muuntumavyöhykkeen, liukuvan rajan, sisään- ja ulosluomisen sijan pyrkimättä yksi-yhteen vastaavuuteen” (Salminen & Vadén, 2018, s. 28)

En voi tässä kohdin olla ajattelematta ekotonia, istukkaa tai *hengityksessä toteutuvia* keuhkoja, kuvittelussa virtaavan väliaikaisuuden huimausta kuvatun prototyyppisen määrittelyn analogiana. Salminen ja Vadén (2018, s. 28–29) nostavat esimerkikseen tästä *kielen elosta* kalevalaisen kansanrunouden tavan kahdentaa säkeitä kuin myös ”sikinsokin” tyypiset onomatopoeettiset ilmaisut, joissa kaksi epätarkkaa sanaa antaakin tarkemman kuvan kuin yksi. He kuvaavat mordvalaisten kielten omalaatuisia käsitteitä kuten ”sedeit-maksot” tarkoittamassa sisälmyksiä sydämineen ja maksoineen, ”voit-kermat” tarkoittaen maitotuotteita, tai tapamme tehdä kahdesta erilaisuudesta yhdistetty kokonaisuus, kuten *maa-ilma*, nostaen esiin kielessä toteutuvan mahdollisuuden määrityä juuri epätarkkuudessaan, kahdentuvassa *liikkeessään* ymmärrykseen ja merkityksiin taustaansa vasten. Ja mitä onkaan tämä tausta, *jota vasten?*

Samaan tapaan näen, että polveileva, palaava, kehkeytyvä, tulkitseva ja kuvitteleva teksti menetelmällisesti synnyttää sellaista monimerkityksellistymisen evolutiivista mehevää turpoamisen liikettä, johon geneerisyyteensä viilattu väitelause ei kuivuudessaan tartu. Merleau-Pontylle kieli ei ole olemisen naamio vaan sen artikulaatio (Hotanen, 2008, s. 145). Hän kuvaa filosofin *etsivän* ”yhteen sattumisen kieltä, tapaa saada asiat itse puhumaan” (Hotanen, 2008, s. 147).

DIFFRAKTIOSTA MERKITYKSIIN VALAISEMISENA

Anette Arlander (2021) kuvaa Karen Baradin määrittelemän diffraktion kautta avautuvaa merkitystä tuottavaa menetelmällisyyttä omassa taiteellisessa työskentelyssään artikkelissa *Diffraction, mixture and cut-ups in performing with plants*. Arlanderin mukaan Barad irtautuu newtonilaisesta fysiikasta ja lähestyy rajojen kysymystä toiminnallisuutena ja muotoutumisessa. Arlander nostaa esiin Baradin diffraktion kutsuna uudelleen ajatella identiteetin ja eron käsitteitä. Barad esimerkiksi irtautuu ”binäärisestä valo/pimeys-tarinasta” ja näkee valon ja pimeyden suhteina ja tapahtumisena. Baradin ajattelua olisikin mielenkiintoista rinnastaa Goethen ilmenevän värillisyyden dynaamiseen tulkintaan, vaalenevan pimeyden ja pimentyvän valon suhteisena ilmenemisenä väliaineen kautta havaitsijalle (Goethe, 2019; Ek, 2015). En kuitenkaan diffraktoi Goethen ja Baradin ajatuksia tässä kohtaa.

Arlanderin (2021) mukaan Barad lukee feministisen ja queerteorian sekä tieteen tutkimuksia diffraktiivisesti toistensa kautta korostaen näkemystä *diffraktiosta erottelun ja kietoutumisen uudelleenmuotoutumisena*. Baradin ajattelussa Arlanderin mukaan ero ei nimittäin ole annettu eikä kiinteä, vaan subjekti ja objekti, aalto ja hiukkanen, sijainti ja liikemäärä ovat *intra-aktioita* – leikkauksia, jotka *luovat* tilannesidonnaisia eroja ilmiöiden sisällä. Tulkitsen omaan ajatteluuni soveltaen ”tilannesidonnaisen eron ilmiön sisällä” vaikutuksellisenä ilmenevänä merkityksenä. Baradia tulkiten diffraktio tarkoittaa *todellisuuden tuottamista ja esittämistä käytäntöjemme kautta*, ja siksi hänen mukaansa meidän tulisi kysyä, miten toimivat ne menetelmät, joita käytämme tai jotka käyttävät meitä. Voisinko perustella leikin tai vertikaalisen luovan lukemisen menetelmällisesti myös ”baradilaisesta” diffraktiosta käsin? Itse asiassa näyttää siltä, että menetelmä on väistämättä aina itsessään diffraktiivisuutta – tilannesidonnainen leikkaus tai sakkauma merkitykseen?

Olen useasti tarkentanut välineen tai ruumiillisen havaitsijan *todellisuutta tuottavaan laatuun* fenomenologian, postkvalitatiivisen tutkimuksen sekä taiteellisen tutkimuksen kehyksessä. Viitaten kvanttifysiikan diffraktiokeskusteluihin ”aalto vastaan hiukkanen” Barad Arlanderin (2021) mukaan huomauttaa diffraktiokokeiden osoittavan, etteivät aalto ja hiukkanen ole objektien sisäisiä ominaisuuksia. Sen sijaan ne *esittävät* aaltoa tai hiukkasta *vuorovaikutuksessa laitteen kanssa*. Arlanderia seuraten Barad vie kysymyksen rajojen epämääräisyydestä ja tekeytymisestä performatiivisuuteen, *esitykseen tutkimuksena* rajojen luomisesta ja tuottamisesta – sisällyttämisestä ja ulkopuolelle jättämisestä ja edelleen tähän *rajaamisen tekoon* väistämättä kytkeytyvästä vastuusta.

Palaan Merleau-Pontyn vertikaaliseen olemiseen (Hotanen, 2008) ja näkemykseeni ”vertikaalisesta lukemisesta” – luovasta tulkinnasta menetelmällisenä *merkitsemisen aktina* – Hotasen (2008, s. 140–141) kuvausta lainaten paikastaan irtoamattomana ylittämisenä, jonakin, mitä täytyy avata aina uudestaan. Voisin määritellä tapani ”risteyttää” merkityksiä yli viitekehysten hyvinkin diffraktiivisena menetelmänä. Arlander (2021) puolestaan valaisee taiteellisten esitysten diffraktiivista luonnetta uudelleentulkintoina, toistoina. Koska Baradin diffraktio Arlanderin kuvausta seuraten ei ole kiinteä kuvio, vaan erottelun ja kietoutumisen uudelleenmuotoutumista, dynaamisuutta tila-aika-materiaalisuudessa, se ei siten ole siirtymistä eteenpäin tai menneeseen, eikä absoluuttista rajaa tässä-nyt ja siellä-silloin ole (Arlander, 2021).

Diffraktion ristiinvalaiseva luova laatu läpäisee niin ikään oman työskentelyni maalausten sarjana: jokainen maalaus Kuusiluodosta muuntaa erillisyydessään koko sarjan merkityksessään uuteen valoon. Arlander (2021) kuvaa diffraktiota menetelmällisesti esimerkiksi omassa taiteellisessa cut-up-työskentelyssään, jossa teksti tai kuva yhdistyy toiseen kuvaan tai tekstiin luoden uusia merkityksiä. Edelleen Geertsin ja Van der Tuinin ajatuksiin viitaten Arlander kuvaa *diffraktiivisen lukemisen* voivan tarkoittaa ”tekstien lukemista toistensa kautta tuottaen odottamattomia lopputuloksia ja toimien ”rajat ylittävänä, trans/disiplinäärisenä metodologiana”, joka ”hämärtää eri tieteenalojen ja teorioiden rajoja herättääkseen uusia ajatuksia.” Näkemys linjautuu vahvasti omaan vertikaalisen lukemisen *ilmaisua yhteytenä tuottavaan* laatuun.

Omanlaisensa arkinen diffraktiivinen prosessi on nähdäkseni tekstinkäsittelyohjelman tarjoama riemastuttava vapaus risteyttää ja leikkiä kirjoitettua uusiin merkityksiin, palaten Beuysiin kokeilevaan suhteen luomiseen: *“by circling around it, looking at it and trying different things out”* (Beuys & Harlan, 2004, s. 30). Diffraktio toimii tekstin luovassa käsittelyssä mielestäni niin sisällöllisesti kuin visuaalisesti merkityksen uudelleenjärjestäytymisen tai uudelleenrytmityksen tasolla. Minulla on kirjoittaessani tapana usein siirrellä kokeilevasti tekstikappaleita uusiin paikkoihin ja tunnustella sitä, miten ne heräävät merkityksiin uudessa sijainnissaan. Saatan poimia ja irrottaa – *cut-up* ja *copy-paste* – omista vanhoista, kontekstissaan kerran jo merkitykseensä jäsenyneistä teksteistäni pätkiä tekstini sekaan ja ne saavatkin toisaalle sijoitettuna aivan toisen, ennalta arvaamattoman merkityksen. Ne *kykenevät* uudelleen *yhdistymällä*. Siellä-silloin ja tässä-nyt tila-aika-rakenne todella nyrjähtää *merkityksenä* intra-aktiossa paikoiltaan. Joskus ”leikkeeni” jäävät lopulliseen tekstiin ja joskus ne vain käyvät sysäämässä tai virittämässä omaa ajattelua uusia urille.

”Ja tuo jokseenkin sietämättömältä tuntuva ajatukseni mielettömyydestä, ajatukseni siitä, ettei mitään erityisyydestäsi johdettavissa olevaa arvoa sinun ja kvartsikiteen välillä lopulta olisikaan, ei suinkaan tarkoita, että olisit vähemmän tai että kokemasi merkitykset olisivat harhaa. Päinvastoin. Se tarkoittaa äärettömän radikaalia inhimillisen kuvittelukyvyyn ylittävää osallisuutta. Sitä, että olet aivan yhtä paljon ja yhtä totta. Peruuttamattomasti olet yhtä tervetullut, yhtä kuoleva kuin aurinko olet sinäkin merkityksen mahdollistavaa vastusta ja itse loputonta merkityksen ilmausta toista vasten.”

(Ote julkaisemattomasta novellista, Schaafsma, 2024)

LUOTOFILOSOFIAA

Artikkelissaan *From Field Philosophy to Milieu Philosophy* Dominique Lestel (2021) avaa Günther Andersin näkemystä olosuhdefilosofiasta (*philosophy of circumstance*) tutkimusmenetelmällisesti eksistentiaalisena empirisminä (*existential empirism*). Inspiroidun tutkielmassani menetelmällisesti Andersin transformatiivisessa liittymisessä avautuvasta tietämisestä ja taitamisesta, jonka näen resonoivan aiemmin esittämiini näkemyksiin luovassa leikissä avautuvasta utooppisesta. Niin ikään tutkimuksellisesta näkökulmasta näen erittäin tärkeänä Andersin esiin nostaman merkityksiin jäsentymisen huomattavan hitaan, ajallisen ja prosessuaalisen laadun.

Vesa Oittinen (2024, s. 169–172) luonnehtii ajattelijana vähemmän tunnettua Andersia tekniikan filosofiksi ja esseistiksi, jonka keskeiset eksistentiaaliset ideat liittyvät siihen, miten moderni teknologia ja tekniikka muuttavat inhimillisen olemassaolomme ehtoja. Oittinen näkeekin Andersin juuri tästä näkökulmasta ennakoineen 1970-luvulla nousutta syväekologista ajattelua. Lestel (2021, s. 48–49) kuvaa Andersin suhdetta filosofiseen kenttätyöskentelyyn mielestäni humanistiselle ympäristötutkimukselle varsin ominaisesta käytännöllis-eettisestä muutokseen pyrkivästä lähtökohdasta, jossa maailma suhteena on kyettävä kuvittelemaan uusiksi, ja tähän kuvitteluun kyetään kentän kanssa. Tämä simultaani uudistumisessa kuvittelu ja kuvittelussa uudistuminen tarkoittaa nähdäkseni Andersin empiirisestä tulokulmasta elettyä suhteessa altistumista – kentällä mahdollistumisen *välttämättömyyttä* tietämiselle ja minuudelle, joka avautuu tietämisessäni. Tietämisenä, joka koetaan merkitykseen. Tulkintani mukaan Lestel erottaa Andersin eksistentiaalisen

empirismin luonnontieteen positivistisesta empirismistä hahmottaen eksistentiaalisen empirismin toiminnallisena, transformatiivisena filosofisena aktina, jonka kautta ei-vielä-kuviteltavissa oleva avautuu.

Andersille empiirisesti koettu ei ole suinkaan se, mikä rajoittaisi kuvittelumme mahdollisuuksia, vaan se juuri mahdollistaa kuvittelun kehittymisen (Lestel, 2021, s. 48). Näenkin tässä aineellisuuteen juurtuvasta koetusta yhteydestä laajentuvana kapasiteettinamme nousevan ymmärryksen ja taitamisen kytkeytyvän Bachelardin (2015) materiaaliseen mielikuvitukseen primäärisenä orgaanisena todellisuutena ja siinä mahdollistuvana dynaamisena yhteyksien muodostamisen kykynä. Mielikuvitus on, Andersin sanoin ”*perception today*”, vapaasti tulkiten havainnossa liittymisen kapasiteettini tässä hetkessä (Lestel, 2021, s. 48–49). Tämä johtaa minut tarkastelemaan kapasiteettien kasvamisena tai vähenemisenä tietyissä olosuhteissa. Lestel edelleen kuvaakin, kuinka juuri kentällä me joudumme Andersin mukaan kasvamaan itsemme yli ja ylittämään kuvittelumme rajoja. Kenties joudumme *kykenemään toisin* Merleau-Pontyn näkemystä seuraten (Daly, 2018, s. 12–13; Luoto, 2013, s. 19).

Lestel (2021, s. 48–49) kuvailee Andersin ”tilannekohtaisuutta” (*occasionalism*) eli empiiristä työskentelytapaa ja suhteena tietämisen orientaatiota Andersin termein koherenssin ilmentymisenä ja järjestäytymisenä ilman kronologista lineaarista välttämättömyyttä. Huomaan tässä tilannekohtaisen tapahtumisen tavassa hahmottaa ja *luoda* todellisuutta vahvoja kaikuja merkityskytköksinä ilmenevään taiteelliseen työskentelyyn. Näen tämän koettuun merkitykseen leikkaantumisen Baradin diffraktiossa erottelun ja kietoutumisen uudelleenmuotoutumisena, jäsentyvänä ilmauksena, joka ”luo tilannesidonnaisia eroja ilmiöiden sisällä” (Arlander, 2021), tai Merleau-Pontya (2013, s. 61) mukailen organismin näkökulmasta tuossa ”koherenssiin ilmentymisessä” aikomuksellisena suuntautumisenä kohti sille merkityksellistä kokonaisuutta suhteessa sen ympäristöön, kohti ”tiettyjen elementaaristen tilanteiden merkitystä”.

Lestel (2021, s. 49) kuvaa Andersin eksistentiaalisen empirismin olosuhdefilosofisena episteemisenä menetelmällisyytenä sitä, kuinka tämä kirjoitti päivittäin muistiinpanoja, ei psykologisena itsereflektiona päiväkirjojen tapaan tai akateemisesti hahmottuvana metodologiana, vaan Lesteliä vapaasti tulkitakseni, singulaarisena elettyinä suhteenaan koettuun. Teokseensa *The Obsolescence of Man*, Anders, Lesteliä edelleen seuraten, järjesteli myöhemmin nämä kentällä: luonnossa, olosuhteissa, tilanteissa, kohtaamisissaan, keskusteluissaan, kokemassaan kirjoittamansa vuosien 1955–1979 muistiinpanot esseiksi ilman mitään kronologista järjestystä, siitä episteemisestä orientaatiosta käsin, että koherenssi merkityksinä ilmaantuu vasta jälkikäteen *a posteriori*. Lesteliä tulkiten Andersille kenttä ”tilannekohtaisuudessaan” on ”testi” toimijalle, joka liittyy siihen, mutta

joka vasta myöhemmin retrospektiivisesti kokoaa tai kykenee merkitykseen, merkityksellistyy kaikkien kokemustensa kautta (Lestel, 2021, s. 49). Itselleni tässä retrospektiivisessä mahdollistumisessa on jotain rajan ja rajattomuuden tematiikkaa väkevästi kommentoivaa. Arlander (2021) Baradin diffraktioon viitaten kuvasi mielestäni tähän kiinnostavasti vertautuen ajallisten ja tilallisten täällä-nyt- ja siellä-silloin-rajojen olemattomuutta ja pysymättömyyttä, elävyyttä ontologisesti merkitysyhteyksien ilmaantumisista, leikkautumisista käsin.

Tulkintani mukaan Andersille kenttään liittyminen on välttämättömyys toimijuuden ja merkityskokemuksen näkökulmasta, ja hän kieltää sen mahdollisuuden, että liittyminen voisi toteutua jättäytymällä katsojaksi tai tarkkailijaksi (Lestel, 2021, s. 49–50), mistä Bruno Latour (2017, s. 34) niin ikään kuulumisen tavan artikuloimisen vaateessaan muistutti. Entä mitä tämä koherenssin ilmeneminen *a posteriori* suhteessa kokonaisuuteen tarkoittaa kokonaisuuksien avautuessa ajallisesti kenties vuosikymmenten mitassa? Kuinka usein tutkimusprosessit kestävät vuosisatojen ajan? Andersin menetelmällisyyteen viitaten näen, että lyhyellä tarkasteluvälillä nousee merkityksinä esiin erilaisia yhteyksiä kuin pitkällä tarkasteluvälillä.

Niin ikään suhteisen toteutumisen lähtökohdasta perustellen Lestel ehdottaa kenttä-käsitteen (*field*) vaihtamista ympäristöön (*milieu*), kantaakseen tulkinnassa mukanaan erottumattomassa yhteydessä ympäristömme kanssa toteutuvan elämämme, ympäristön ollessa eletty metabolinen ja eksistentiaalinen transformatiivinen merkityssuhde, ja jossa ympäristö tarkoittaa itseksi tulemisesta erottumatonta ja antautumista ympäristölle (Lestel, 2021, s. 50–51, 54). Tämä kokijansa muuntava transformatiivinen, Lestelin (2021, s. 54) sanoin epistemologinen metabolismi (*epistemological metabolism*) on minulle omassa tutkimuskysymyksessäni tietämisenä määrittyen paikan ilmaisu minussa.

Lestel (2021, s. 51–54) käyttää vetisyyden, kiinnittymisen ja liimautumisen (*adhesion*) analogiaa kuvatakseen meitä paikassa ja *meissä paikantuvia* yllätyksiä, affekteja, ihmetystä, ymmärrystä ja käsitteitä. Koska ympäristö itsessään luo itseään päättymättä, kenttä-, ympäristö- tai olosuhdefilosofiakaan ei voi, kuten Lestel kuvaa, redusoida itseään empirismiksi, joka metsästää ”todellista” representaatiota (Lestel, 2021, s. 51–52). Tämä oivallus, jota Barad (2019) jo kuvasi eräänlaisena ontologisena aukkona ajattelussamme, kiertyy ajattelussani edelleen Bachelardia tulkiten suhteisuudessa toteutuvaan päättymättömän ”väliaikaisuuden huimaukseen”. Lesteliä (2021, s. 52) seuraten ei tämä *päättymättömyys* ole kuitenkaan tietämisen kannalta heikkous vaan maailman ominaisuus, sillä maailmassa on aina joku tai jokin, jolle ympäristö ilmenee toisin, ja toisin kuin voin edes kuvitella sen hänelle ilmenevän. Tällainen päättymättömänä ymmärretty maailman ilmeneminen ei Lesteliä tulkiten määriy niin ihmiskeskeisesti, vaan monipuolisemmin *merkityksiin ilmenemisinä*

hänen viitatessaan biologi Jesper Hoffmeyerin termiin ympäristöstä *semiosfäärinä* (Lestel, 2021, s. 52). Toinen ilmenemisessään hahmottuu minulle näin kommunikaationa, viesteinä ja kielenä, johon voin ilmaisussa kyetä eläytymään. Tuo eläytymisen liike on aistivasta ruumiillisuudestamme mahdollistuen merkitystä ilmenemisessään kinesteettisesti tunnustelevaa.

Artikkelissa *Kinesthetic Empathy* Jaana Parviainen (2003) lähestyy fenomenologi Edith Steinin (1891–1942) näkemystä *empatiasta tietämisenä*, eletystä ja liikkuvasta ruumiistamme avautuvasta onto-episteemisestä mahdollistumisesta käsin. Erityisen kiinnostava huomio tutkielmani *kykenevän osallisuuden* kysymyksen kannalta Parviaisen Stein-tulkintaa mukailleen on se, että empatia, suuntautuneisuutenani toiseen, on reaktion sijaan kokemukseni edellytys (Parviainen, 2003, s. 160). Parviaisen artikkelia edelleen tulkiten empatian kykyä kietoutuu kykenevän ruumiini topografiaan: yksilöllisessä kokemuksessani paikallistuvana ja kartoittuvana, liikkeessä merkityksellistyvä ymmärryksenä – vaikkamme voi tavoittaakaan toisen alkuperäistä kokemusta sellaisenaan.

Teoksessaan *Meduusan liike* Jaana Parviainen (2006, s. 115) nostaa esiin Steinin *Lebensphänomene*-käsitteen yhteisesti jaettuna voimana tai vitaalisuuteena, joka yhdistää ihmiset, eläimet ja kasvit. Stein tarkoittaa näillä dynaamisesti ilmenevillä elämänilmiöillä ensisijaisesti elämää ja kuolemaa sekä yksilöllisesti *ilmenevää* kasvua, kehitystä, ikääntymistä, sairautta, terveyttä, innostusta tai laiskuutta, joka voisi omassa tulkinnassani määrittä laiskuuden sijaan yhteyden kykenemättömänä depressiivisyytenä. Edelleen Steiniä seuraten ”nämä elämän ilmiöt koetaan kinesteettisesti ja usein ne myös näkyvät toisen kehossa” (Parviainen, 2006, s. 115). Ilmaisuna ilmenevä tuntuu *liikkeessään* avaavan ja mahdollistavan tämän eläytymisen kinesteettisen yhteyden. Jos haluamme ymmärtää toista, on meidän tarkasteltava toista ilmaisuliikkeessään.

Osallisuuden näkökulmasta Parviaista (2006, s. 114, 116) edelleen seuraten samuutemme toteutuu liikkeessä ja juuri *liike liittää* meidät *jaetussa kokemuksellisessa rakenteessamme* myös kasveihin, sillä voimme eläytyä esimerkiksi puuhun sen elämänliikkeissä, siinä: ”*Kuinka se työntää juuriaan syvemmälle maahan, kuinka sen rungossa ja oksissa virtaa mahla, kuinka se kääntyy valoa kohti, työntää uusia lehdensilmuja esiin oksistossa joka kevät, pudottaa lehensä syksyisin ja taipuu syysmyrskyssä hitaasti natisten...*” (Parviainen, 2006, s. 115–116). Ove Ek kuvaa tahollaan tätä eläytymisen mahdollisuutta pyrkimyksessään tavoittaa vaikkapa lehmuksen plastinen olemassaolon tyyli, joka ilmenee ilmaisuna sen *hakiessa suhdetta* ympäristöönsä ja on havaittavissa niin sen väri-ilmaisussa, tuoksun laadussa kuin lehmuksen ominaisessa, esimerkiksi vaahteran ilmaisutyylillä eroavassa tavassa muodostaa silmu, lehti ja kukinto (Värri & Niinivirta, 2018, s. 10). Nähdäkseni muoto on suhteena toteutumisen kinesteettistä ilmaisua, johon voimme Parviaista (2006) tulkiten liikkeessä eläytyä.

Andersin näkemystä seuraten Lestel (2021, s. 49) kuvaa, kuinka ympäristö on aina testi omalle kapasiteetilleni olla suhteessa. Tällaisesta *elävän ilmenevän* minulle muodostaman testin näkökulmasta näkemykseni kuvittelussa ja leikissä syvenevästä aistisesta ja ei-käsitteellisestä mahdollistumisen kapasiteetista saa entisestään pontta. Kapasiteetista käsin perustelen niin ikään väkevästi taiteellisen työskentelyn *vaikuttavuuden* kykynä luoda merkitystä ja jäsentyä suhteeseen aistisessa ilmaisussa. Lestel (2021, s. 53) kommentoi nähdäkseni representaation kysymystä eletystä olosuhteisesta yhteydestä käsin kuvaten, kuinka käsite on merkitykseensä houkuteltu, kesytetty, kasvatettu ja ravittu – ja kuinka filosofia saa käsitteensä ympäristössään ja ympäristössä käsitteet saavat (*catch*) filosofinsa. Hän kuvaa käsitettä ja konseptia ”eksistentiaalisena sitoumuksena”. Pohtiessani aiemmin representaatiota mallinnuksen sijaan yhteydessä tuotettuna merkityskokemuksena ja vaikuttavuutena, nostin esiin Tiilin (2011, s. 96–97) huomion siitä, kuinka kieli voi olla kokemisen ja tietämisen väline, ”embryonaalista tekstiä”, jossa jo jäsenyn. Eksistentiaalinen sitoumus ja embryonaalinen teksti hahmottuvat minulle molemmat transformatiivisena osallisuudessa merkityksiin jäsentymisen analogiana että kapasiteettina siihen. Lestel (2021, s. 54) muistuttaa, kuinka *metabolinen epistemologia* paikkaan kytkeytyvänä transformaationa vaikuttaa jo paikassa liikkumisemme tapana, tuon tavan seurauksena muuttuvana hengityksenä, herkistymisenä tuoksuille ja kaikelle sille, mikä ei saavuta tietoisuuttamme – ympäristön provosoidessa ja sekoittuessa havaitsijan metaboliseen ja eksistentiaaliseen transformaatioon.

Näen itseni viisivuotiaana järvessä kellumassa. Mitä rennommaksi annan itseni tulla, sitä kevyemmin ruumiini kohoaa kohti veden pintaa. Lakkaan vajoamasta. Tunnen ja paikannan ruumiissani kellumisessa *mahdollistumisen* kohdan kinesteettisesti löytäessäni kokeilun kautta painopisteenä *tietyn suhteen veteen*. Kelluminen on yhteyttä, taito olla suhteessa, transformaatio, joka avautuu veteen liittymisestä käsin. Andersin empirisyys ympäristöstään erottumattomana tietämisenä ja siinä utooppisena mahdollistumisena avautuu vain osallisena tähän transformaatioon. Kelluminen mahdollistuu *suhteena* veteen. Vesi on mahdollistumista suhteena. Sama vesi hukuttaa ja kantaa. Kuviteltavissa oleva edelleen ylittyy vain aktuaalisessa liittymisessä edelleen avautuvassa kuvittelussa. Andersin eksistentiaaliseen empirismiin tulkiten pelkästä tarkkailuasemasta emme kykene vain koetussa nousevaan kykenemiseen (Lestel, 2021, s. 49–50).

Tämä transformatiivinen utooppisen mahdollistumisen metabolinen muljahdus palauttaa minut vapaaseen leikkiin kokeilevana yhteytenä, luovana taitamisena. Ja juuri tätä kirjoittaessani leikkautuukin minulle diffraktiivisesti uuteen merkitykseensä se, mitä voi tarkoittaa Buchananin, Chrulewin ja Bastianin (2021, s. 5) esittämä näkemys siitä, että kentän kontaminoiman tutkijan täytyy

kestää se riski, että hänen täytyy olla valmis ajattelemaan uudestaan, mitä ajattelemisen tarkoittaa: Kuusiluoto kuvittelee minua kuvittelemaan.

Toinen, siis kykenen.

KAIKU, VETISYYS JA VÄRILLISYYS

Liityn toisen minulle ilmenevään ilmaisuun maalaten vesiväreillä. Miksi? Se on kaikessa *vetisydessään* tietoinen menetelmällinen valinta, jota perustelen onto-episteemisesti kehkeytyvään, ilmaisevaan ja suhteiseen olemassaoloon liukenevasta tulokulmastani. Onhan subjekti–objekti-rajaa liittymisen luovana kyvykkyytinä jo liotettu niin Baradin intra-aktioon, Neimanisin ekotoniin, Ekin ilmaisevaan ilmiöön, fenomenologiseen havaintoon, Beuysin kanssa-luomisen aktiin, leikissä mahdollistumiseen, Merleau-Pontyn tyyliin, aikomukselliseen organismiin, Cézanneen maisemaan maalarin tietoisuutena, Salmisen ja Vadénin metaboliseen napanuoraan, Andersin koherenssiin, Lestelin ympäristöön, semiosfääriin, käsitteisiin eksistentiaalisina sitoumuksina ja Coccian kasvin kosmiseen kontemplaatioon.

Menetelmällisesti maalaaminen on minulle ruumiillista eläytymistä. Merleau-Pontyn (2013, s. 420) sanoja lainaten, ”onkin vaikea nähdä, miten pelkkä henki voisi maalata”. Minun on todellakin oltava paikalla lihassani. Minun on liikutettava kättäni, joka pitelee sivellintä. Katsottava, nähtävä, haettava ja sekoitettava aistikokemustani vastaavia värejä pyrkimyksessäni yhteyteen havainnossani. Sivellin seuraa liikkeessään havaintoni liikettä.

Merleau-Pontyn (2013, s. 424) mukaan aistilaadut herättävät ruumiissamme kaiun siksi, että ruumiimme ottaa ne vastaan. Näkemys vaatii mielestäni pysähtymistä ja sulattelua. Ei siis niin, että ruumiimme yksinkertaisesti ottaa aistimukset vastaan, vaan – ne herättävät kaiun *siksi, että* ruumiimme ottaa ne vastaan. Esitin ekotonin yhteydessä ajatuksen, että luova liike mahdollistuu merkityksen vastaanottamisen, ”kaikumisen” kyvyssä. Ontologiani on *kutsun* ontologia. Silmäni ovat, koska aurinko, ja keuhkoni ilmaisuna luottavat kasvien itävän huomennakin. Ympäristön ja organismin luovaa kommunikatiivista ja kollaboratiivista toteutumisen yhteyttä Uëxkullin umwelt-käsitteestä ja ”kontrapunktisesta ontologiasta” käsin kuvaa myös Ruddick (2017, s. 126–127).

Merleau-Pontylle (2013, s. 420–423) maalaus on maalarin ruumiin kautta tapahtuva *muodonmuutos*, tulkintani mukaan siis merkitsemisen teko. Hänen mukaansa ruumiimme kuuluu näkyvään maailmaan; se liikkuu ja näkee avautuen maailmaan ollen sen kanssa samaa ainesta. Edelleen Merleau-Pontyn ajatusta seuraten nuo liikkeen ja näkemisen toiminnot punoutuvat saumattomasti toisiinsa ollen toinen toisistaan riippuvaisia, ollen toinen toisissaan kypsymistä, sillä – voin ohjata näkyvää ruumistani näkyvässä maailmassa ja näen vain sen mitä katson. Merleau-Ponty korostaakin, ettei näkeminen ole suinkaan ajattelun toimintaa vaan ruumiin *liikkeen* luonnollista jatkoa. Hänelle ruumiimme on kiinnepisteemme maailman kudoksessa. Jos ihminen ei voisi aistia tai nähdä itseään, koskettaa ja tulla kosketetuksi, ei olisi olemassa mitään itsestä erillistä, erillisyyttä, ei ”toista” – eikä silloin myöskään minua, itseä, ihmisyyttä (Merleau-Ponty, 2013, s. 421–424).

Merleau-Ponty (2013, s. 430–431, 459) kuvaa nähdäkseeni sängen poettisesti ja kinesteettisesti merkityskokemuksen syntyä näkemisen aktissa mahdollistuvana syntymisenä. Hänen mukaansa maalari *syntyy olioissa*. Olion kuori ikään kuin rikkoutuu. Olio maailmassa ja näkemäni olio ovat Merleau-Pontyn mukaan samaa tai tarkemmin sanoen, ne vastaavat toisiaan. Merleau-Ponty edelleen kuvaa, kuinka maalari tarvitsee ne ruumiilliset keinot ja taidot, joilla tehdä tuo näkemänsä näkyväksi maalauksessaan. Siten juuri hänen yksilöllinen ilmaisunsa, johon vain maalari itse pystyy, tekee näkyväksi ”sen mikä hänessä näkee”. Maalarin katse kysyy olioilta, *miten* ne ovat ja tuota näkemistä seuraten hän tekee ne ilmaisussaan näkyviksi (Merleau-Ponty, 2013, 430–431). Maalaustyylillä nousee siitä, miten juuri hän nimenomaisesti havaitsee, sillä *havaitsemisen tapa* itsessään Merleau-Pontyä seuraten jo tyylittelee (Merleau-Ponty, 2013, s. 51). Kuvaus avaa nähdäkseeni hedelmällisesti sitä, kuinka taiteilijan praksis avautuu fenomenologiseksi tutkimusotteeksi.

Vesi värillisyyttä välittävänä, transformatiivisena *yhteyden* mediumina mahdollistaa ruumiillisen havaintoni *ilmaisuliikkeessään*: värien nopean, vaivattoman ja liukuvan, rajattoman sekoittamisen, sävyttämisen sekä maalattujen värialueiden uudelleen työstämisen. Rajan, kietoutumisen, kehkeytymisen, metabolismin ja ”kontaminaation” kysymykset konkretisoituvat ja mahdollistuvat kiinnostavasti vesivärein työskennellessä. Vesivärein maalaaminen tukee laadullisesti pyrkimystäni ontologisen kykenemisen liikkeen temaattiseen työstämiseen ei-käsitteellisesti ja ilmaisullisesti.

Mahdollisuus värin syvyyden tai kuultavuuden työstämiseen on tärkeää paikan ilmaistessa itseään muuttuvissa valotilanteissa. Tunnelma, väreily ja aavistukset sekä affektiivisesti koetut ruumiilliset jännitteet on helpompi ilmaista hienovaraisuudessaan vesivärein. Vesi mahdollistaa elementaarisesti ominaisessa ilmenemisessään, vastaanottavuudessaan ja hallitsemattomuudessaan *kohti toista* karkaavien, sulavien värien ja rajojen toisiinsa liukumisen ja sekoittumisen. Vesi rajaa pois mahdollisuuteni kontrolliin: käsitteet ja määritelmät vuotavat toisiinsa ja sitä tekevät vesivärein

maalatut värikentät. Onto-epistemologiaani linjautuen en omista tai nimeä toista asiana, ”näköisyytenä”, vaan ilmaisen maalaukseen liittymisessäni ilmenevää ilmiötä. Tietämiseni toisesta maalaten on ajallisesti kerrostuvaa kehkeytymistä. Ilmaus ilmenee ei-lineaarisesti ajassa ja tilassa seuraamatta ilmaisussaan kieleen sidottua järjestäytymisen ja väitelauseiden logiikkaa. Niin ikään määrän työn kuivumisen odottaminen pakottaa minut kehkeytymään myös maalaamisen jälkeen. Jos olinkin lähtenyt luodolta kiireellä työn ollessa vielä märkä, näkyvät nyt pitkospuilla paluumatkalla kohdatut ihmiset työssäni valuneina värinoroina, koska jouduin ohittamisen mahdollistamiseksi kääntämään maalauslupani vaakatasosta pystyasentoon.

Merleau-Pontyn (2013, s. 126) mukaan piirros juuri väristä syntyessään tuo maailman esiin tiheydessään: ”Sillä maailma on yksi aukoton massa, se on värien organismi” ja juuri ”värien kautta perspektiivin pako, ääriviivat, suorat linjat ja kaaret asettuvat kuin voimaviivoiksi värähtelyssä rakentuvassa tilassa”. Ääriviivaa kohteita määrittävänä rajaviivana Merleau-Ponty sen sijaan pitää geometrian eikä näkyvän maailmamme ominaisuutena ja filosofi Henri Bergsonia lainaten huomauttaa, ettei ”aaltoilevan viivan tarvitse olla yksikään hahmon näkyvistä viivoista”, vaan, että se voi virittää ja elävöittää, *tehdä jotakin* näkyväksi (Merleau-Ponty, 2013, s. 126–128, 462). Viiva välkähtääkin mielestäni tässä Merleau-Pontyn kommentissa Baradiin tulkiten diffraktion (Arlander, 2021), suhteen merkitsemisen eleenä.

Merleau-Pontyn näkemyksiä seuraa myös Harri Mäcklin (2018, s. 80) analysoidessaan fenomenologisesti Tor Arnen maalauksia artikkelissaan *Maailma ennen muotoa* ja kuvatessaan niitä värillisyydessään tiloina, joilla ei ole mittoja tai tilavuutta. Mäcklin näkee Arnen maalauksien *kykenevän* tavoittaa maailman tilassaan, joka elää muodon ja muodottomuuden rajalla, ollen ”vasta tuloillaan tai jo liukumassa pois”, ja tavoittaen siten maailman muotoutumisessaan ennen olioita, ulottuvuuksia ja identiteettejä. Kuvatessaan tätä – Merleau-Pontyyn viitaten aistimusten massasta jäsentyvää merkitysten verkostoa – Mäcklin (2018, s. 82) näkee värien välisten suhteiden tarkastelun *jäsentymisessään* voivan viedä paljon perinteistä filosofiaa *syvemmälle kokemuksen rakenteeseen*. Ja parhaahan Merleau-Pontykin esseessään *Silmä ja henki* Descartesia juuri siitä, että tämä pitää värillisyyttä koristeena ja jättää sen huomiotta vain siksi, ettei joutuisi pelottavasti avautumaan ”värien kuiskeelle” ja oliolle vailla käsitteitä, niiden kuitenkin kyetessä ilmentämään meille jotain (Merleau-Ponty, 2013, s. 440).

Merkityskokemuksen rakenteen näkökulmasta, ja erittelemättä sitä esitietoiseen tai tietoiseen, näen mielenkiintoisena, ettei Merleau-Pontyn mukaan värien ja olioiden ominaisuuksien välillä tarvitse olla säännönmukaista, projektiivista suhdetta, vaan väreillä on *kyky ilmaista* todellisuutta, sillä ne puhuvat meille ja me ymmärrämme niiden viestin (Merleau-Ponty, 2013, s. 440). Keskeinen

ihmiskeskeisyyttä purkava väitteeni onkin, ettei artikulaation, muodossaan *merkitsevänä yhteytenä*, tarvitse olla sanallista ollakseen vaikuttavaa ja merkityksellistä. Kenties Baradin (2019) yhteydessä esiin nostetun eräänlaisen ontologisen aukon tai harhan – tuon representaatiota odottavan olion – vuoksi lienee syytä tarkentaa, että Merleau-Pontyn (2013, s. 458) mukaan värillisyyks vie meidät hiukan lähemmäs olioiden ydintä, mutta tuo ydin ei ole kuitenkaan itse väreissä, vaan niiden *synnyttämässä värähtelyssä*. Tulkitsen Merleau-Pontyn tarkoittavan olion ytimellä suhteellisesti jäsentyvää merkitystä.

Merleau-Ponty puhuu käsitteettömästä logoksesta: universaalien olemisen käsitteettömästä esillepanosta ja vastaavuuksien järjestelmästä, joka syntyy väreistä, viivoista, pinnanmuodoista ja massoista (Merleau-Ponty, 2013, s. 461). Tulkintani mukaan voimme siis representoida eli tulkita ja ilmaista tuota vaikutusta, *kokemaamme värähtelyä merkityksenä* – emme siis representoida ”olioita itsessään” kuin sen enempää ”itseämme sellaisenaan”. Tulkitsen Merleau-Pontyn hyvinkin omalla tavallaan pohjimmiltaan sanoittavan Baradin yhteismuotoutumisen kaltaista merkitystä ja toimijuutta *tuottavaa* ontologista yhteyden mahdollistumisen tilaa, sillä: ”Sen merkitystä mitä taiteilija tulee sanomaan, ei ole missään, ei olioissa, jotka eivät vielä ole merkitystä, eikä hänessä itsessään, hänen artikuloimattomassa elämässään” (Merleau-Ponty, 2013, s. 135).

KOLLEKTIIVINEN TOINEN

Omaan yksilötyöskentelyyni pohjautuvan maalaussarjan lisäksi liitän aineistoon toisen määrittelykysymystä tutkivan kertaluontoisen ryhmätyöskentelyosuuden, jossa työstimme kolmen hengen ryhmässä paikassani Kuusiluodossa suurikokoisen akvarellimaalauksen *toisesta ilmaisuna*. Työryhmääni kuuluvat taiteen- ja kulttuurin ammattilaisina Mari Hämäläinen ja Ville Nylander, joiden kanssa olen aiemminkin tehnyt vastaavaa paikkakohtaista havainnointityöskentelyä. Avaan prosessin neljännessä luvussa, kappaleessa *Ryhmämaalauksen kollektiivinen, jaettu ja utooppinen toinen*.

Pyrkimyksenäni on ryhmässä maalaten tutkia suhteista toisen merkityksiin luomisen prosessia, joka nousee oman ontologian analogiassa osallisuudestamme ilmaisussa jaettuun mahdollistumisen prosessiin. *Toinen* ilmenee *fuusiona* kolmessa koetussa, eletyssä aistihavainnossa. Samanaikaisesti *toinen* kehkeytyy jaetussa ilmaisullisessa artikulaatiossa näiden kanssani havaitsevien ruumiillisten

toisten – toinen toistemme ilmaisuun suhteessa kutoutuvina, toisen kollektiivisen määrittelyn tekoina ja neuvotteluina.

4 LIITTYMINEN KYSYMISENÄ JA ELÄYTYMINEN TIETÄMISENÄ

Seuraavassa luvussa analysoin prosessiani, sen aikana syntynyttä ja yhä syntyvää aineistoa. Teen tiukahkon rajauksen ja liityn teemaani kolmesta näkökulmasta. Pohdin toista ilmaisuna potentiaalisuudesta ja ajallisuudesta käsin ja kysyn, miten toinen metamorfoosina käsitteellistyy – jos käsitteellistyy. Kohtaan representaation haasteen konkreettisenä lihallisena kenttä- ja luotofilosofisena kysymyksenä paikassani elävien hyttysten myötä. Lopuksi kuvaan toista kokemuksellisenä kollektiivisena liittymisen ilmauksena ryhmätyöskentelystä käsin.

Menetelmällisesti pyrin yhä säilyttämään tässä kohtaa luovan liittymisen onto-episteemisen otteen, joka minulle tarkoittaa tutkielmaa tutkijasta, tutkittavasta ja menetelmistä erottumattomana elävänä ilmiönä muotoutumisessaan. Seuraavien marraskuisten kirjoitusviikkojen aikana käyn yhä Kuusiluodossa maalaamassa kahdesti viikossa. Otan kanssa-reflektion ja kanssa-luomisen kysymyksen vakavasti *pois-opettelemalla*: annan paikan ja toisen vaikuttaa kirjoitusprosessiin ja luotan, että niin tapahtuu.

Nostan tekstiini asioita, joita Kuusiluoto minussa herättää. Tein alustavan temaattisen rajauksen, jotta voisin näiden kolmen tulokulman sisällä antaa Kuusiluodolle kokeellisen ilmenemisen vapauden. Ruddickin (2010, s. 27) Spinozan filosofiaan kytkeytynyttä tulkintaa soveltaen näen affektin mahdollistumisen edellytyksenä; ruumiillisena osallisuuden liitoksena, dynaamisena vaikuttavana voimana ja inhimillisesti jaettuna kapasiteettinani vaikuttua. Annan paikan affektiivisesti herättää, liikuttaa, tuottaa, vastustaa ja sysätä minua merkityksiin, ilmetä jännitteinä. Kuusiluoto *toisena* saa ”sanoa sanottavansa” – annan sen vaikuttaa minuun ja vaikutuksen ilmetä ajattelussani nousevan tekstin muodossa.

On tietoinen valinta, että jatkan kuvallisen aineiston tuottamista ja keräämistä läpi tutkielmaprosessin tammikuulle 2026, aina siihen viikkoon, jolloin palautan tutkielmani tarkastettavaksi. En siis kerää ensin aineistoa ja vetäydy sen jälkeen analysoimaan sitä, vaan näen, että yhä syntyvä aineisto, maalauksina, kokemuksina, pohdintana – liittymisen vaikutuksina ja jälkinä – on analyysiprosessista

erottumatonta ei-käsitteellistä ja käsitteellistä analyysiä, ja analyysinä edelleen ohjaa tapaa, jolla aineisto ilmenee.

TOISEN AVAUTUMINEN/ RAJAUTUMINEN

Toinen paikkana Kuusiluodossa voi havainnossani avautua minulle tuulen liikkeessä. Toinen voi aineellisuudessaan avautua havaittavaksi tuulen liikuttaessa paikan kasvustoa tai kasvuston liikkua tuulessa. Sillä onko *toista* tuulen kanssa liikkuvana erottaminen tuulesta, joka *toisessa toteutuu* liikkuen? Tuuli toteutuu toisessa, toinen toteutuu tuulessa. Toinen aineellisessa vastuksessaan luo tuulelle äänen, jonka tuulisena ilmaisuna Kuusiluodossa havaitsen.

Toinen avautuu minussa aistittuna. Joka ainoa kerta vieraillessani Kuusiluodossa avautuu toinen ruumiillisen olemassaoloni varmuudella, mutta minun ennalta tietämättä miten. On mahdollista pitää tätä *puhuttelun eleenä*. Jokin koettu ilmaus lähtee kerimään havainnossani paikkaa merkityksiinsä, jokin aistimus liittyy ja sysää minut toiseen suhteena – muuntuva valo, väri, ääni, liikahtus, tunnelma, kosteus, tuoksu. Tällainen *toinen* on kutsu tai vaatimus. Aavistus tai jännite. Kenties peili. Toinen lienee ehto, tarve, ontologinen tulemiseni vastinpari, metabolista toteutumista, mahdollistumisen välttämättömyyttä – *toinen, siis kykenen*. Eikä havaintoni toisesta seuraa kronologista, lineaarista logiikkaa. Affektit eivät ilmene hierarkiassa, tai jos ilmenevät, se on esitietoisien hierarkiaa tai anarkiaa.

Onko aistimani keltaisuus ilmenemisessään erotettavissa mätänevän mustuudesta, johon se hajoaa? Onko se erotettavissa aamun kosteudesta, hiipuvasta migreenistäni tai lahden yli kantautuvista Leposaaren kappelin kellojen äänistä? Joon Taipaletta (2016, s. 60) tulkiten toinen koettuna on virtausta tai kenties *paljastumista* fenomenologisessa *jos-niin-rakenteessa* (Parviainen, 2006, s. 50) liittyneenä tuohon aistiseen ilmenemisen virtaan, jota ohjaa ilmiön ilmenemisen tapa. Vastaava jos-niin-uudelleenorganisoinnin-rakenne avautuu niin ikään nähdäkseni Hans-Georg Gadamerin hermeneuttisen kokemuksen rakenteessa, kuten Craig Holdrege (2013, s. 62) sitä kuvaa uuden oppimisen ylipäättään mahdollistumisena: uudelleensuuntautumisen liikkeenä, joka avautuu merkitykseensä aiemmin koetusta käsin.

Toinen ilmenee havainnossani sellaisena kuin toisen havaitsen. Väite voi herättää levottomuutta todellisuuden illusorisesta luonteesta, sillä *illuusio* tuntuu usein virheellisesti sekoittuvan laadullisesti

ilmenevään, koettuun todellisuuteen ja pelkoon ”aistien pettävydestä”. Mutta maailma ei ole objektiivinen todellisuus vaan ilmenemisen ulottuvuus, joka opitaan näkemään (Luoto, 2013, s. 12). Ruumiillinen havaintoni on pääsyni maailmaan, mutta samaan aikaan se on mahdollistumisessaan rajaus: keskeneräinen, avoin (Luoto, 2013, s. 14).

Olin maalannut paikassani syksyllä 2024 jo useita kertoja, kun vasta huomasin, että vieressäni olevan osittain kuolleen lepän rungon läpi oli aikanaan isketty valtava peukaloani paksumpi rautanaula, mikä lie rataiskkon tappi. Näky oli rajua, elementtien toisiinsa kuulumattomuudessaan väkivaltainen, kontaminoitumista sen häiritsevimmässä merkityksessä. Ruostunut naula lävisti puun koko rungon leveydeltä. Naula oli osin näkyvässä, mutta rungon puuainesta oli kasvanut sen ympärille. Puu oli kuitenkin onnistunut ylläpitämään elämää kahden muun haaran varassa, jotka yhä tekivät lehtiä. Oli selvää, ettei tilanne ollut puun toteutumisen kannalta optimaalinen, jos organismin identiteettiä lähestyy sen pyrkimyksessä aineenvaihdunnan koherenssiin (Ruddick, 2017, s. 130). Ajattelin inhimillisessä narratiivissani, että puu ”hyväksyi” naulan, kohtalonsa, se kasvoi tuon kuulumattoman kanssa. Jos Cocciale kasvien tapa olla olemassa on kosmista kontemplaatiota, intensiivisintä ja radikaaleinta yhteensulautumisessa muotoutumista (Coccia, 2019, s. 5–6), avautui edessäni kontemplaatio jokseenkin puhtaana *antautumisessa kykenemisenä*.

Merkillisintä kuitenkin tuon havaintoni kannalta oli, etten ollut huomannut – en todellakaan ollut *nähty* naulaa aiemmin – vaikka olin tehnyt paikassa jo useampia maalauksia. Naulan havaitsemisen jälkeen kului puolestaan viikkoja ennen kuin pystyin olemaan havaitsematta ensisijaisesti vain sitä. Olen toki vuosien mittaan ennenkin kokenut tuon eräänlaisen ”esiin ilmestymisen” eleen. Vasta maalattuani paikassa pitempään – vähintään puolesta tunnista tuntiin – jotkut ilmaisulliset tilanteet, sävyt tai yksityiskohdat ”tulevat” näkyviin ja havaittaviksi, vaikka ne ovat olleet ”läsnä” kaiken aikaa. Tämä on saanut minut kysymään, onko näkeminen pikemminkin ajallinen, syvyysuuntainen *herkistymisen* prosessi ja kyky. Naulan tultua näkyväksi ja sen lävistettyä tietoisuuteni, minusta tuntui hätkähdyttävältä, miten heikosti näen, kun katson. Onko näkeminen optinen tapahtuma vai synesteettistä kuulostelua, tunnustelua ja luomista? Laskeutumista havaintoon, jäsentymistä toiseen? Miten toinen Kuusiluodossa jäsentyisikään esiin, jos katsoisin kuusi tuntia?

Hieman toisella tapaa toisen mahdollistumista *liittymiseni rajoja luotaamalla* konkretisoivat minulle kesällä 2025 hyttysset tai sanoakseni ”toinen itikoissaan”. Toinen ilmaisussaan kohahti sammaleiselta kiveltä lentoon parvena viikkojen ajan saapuessani paikkaani. Olen liittynyt paikkani toiseuteen todella elettyinä ruumiina, pakenevana hutkivana ihmislihana – ollut verinen ilmaus, ilmestys, mahdollistuminen ja tuho. Käsittelen liittymisen kyvyn ja representaation kysymystä hyttysten kanssamuotoutumisena tuonnempana tarkemmin. Tutkin *toista ilmenemisessään* itsestäni

erottumattomana ajallisena, kehkeytyvänä, paikantuvana ilmaisuna. Fenomenologisesti kysyn maailman ilmenemistä omassa kokemuksessani, kokemusta *suhteenani* olevaan (Heinämaa, 2000, s. 74–75).

TOINEN TOISEN KAUTTA

Huomaan käyttäväni tekstissä rinnatusten samassa merkityksessä sanoja *paikka* ja *toinen*. Tutkin toista ilmaisuna ja tämä tarkoittaa paikkaani ilmaisussaan, sillä toinen toteutuu aistittavassa aineellisuudessaan paikassa koettuna ilmaisuna. Toinen paikassaan ilmenee kuvallisesti maalauksissani muuntuvana orgaanisena kasvustona ympäristössään, mutta ilmeten havainnossani erottumattomassa osallisuudessaan mereen, vastarantaan, taivaaseen, maaperään, valoon, ääniin.

Kasvien transformatiivista yhteydenkykyä ihmiselle esimerkillisenä maailmasuhteen ilmaisuna avaavassa teoksessaan *Thinking Like a Plant*, Craig Holdrege (2013, s. 1) kuvaa kasvia paikan ilmaisuna (*a creature of place*), joka toteutuu olosuhteisena yhteytenä, suhteenä dynaamisesti muotoutuen, oman substanssinsa luoden. Kasvi tai toteutumista erilliseen yksikköön rajaamatta *kasvusto*, ilmenee yhteydessä ympäristöönsä ja on nähdäkseni ainoastaan siten eettisesti tarkasteltavissa. Kasvusto rajautuu tarkasteltavakseni paikkasidonnaisesti juurtuneena, mutta samaan aikaan ilmeten lähes rajattomasti: siitepölynä, juurakkoina, ravinnoksi nautittuna, aineenvaihdunnassa toisiksi muuntuen, kengänpohjissa, tuulessa tai ulosteissa kulkeutuvina siemeninä, metenä tai tuoksuina, väreissään, houkutusena, nautintona, lohtuna – koetuissa merkityksissään levittäytyvänä ilmiönä.

Kasvin kasvutapa ilmentää ympäristöään, ympäristö vaikuttaa kasvin ilmenemiseen ja kasvi muokkaa ympäristöään. Tätä erottelemattomuudessaan todellistuvaa, toisen kautta tulemisen ilmaisullista ja aineellistumista havaintoon kuvaa niin ikään tahollaan Holdrege (2013, s. 119) mielestäni varsin ekotonisella ja dynaamisella organismi–ympäristö (*organism-environment*) käsitteellä:

”Inasmuch as the plant in its form, structures, and processes reveals the world it has grown in and the world carries the imprint of the plant, I cannot separate them. I can make distinctions, but I cannot divide, since the plant reveals to me not only itself as a species but also a larger context (in which many other species participate, each in their own unique

ways). *The reality is “organism-environment”*. *I see one through the other*. (Holdrege, 2013, s. 119).

Holdregen sitaattia seuraten: näen yhden toisen kautta. Ilmenemme toistemme myötä- ja vastavaikutuksessa. *Toinen ilmaisuna?* Tutkielmani otsikko onnistunee jo ilmaisemaan jotain pyrkimyksieni kannalta olennaista kyetessään viittaamaan olemassaoloon ilmaisussa jaettuna päättymättömänä liikkeenä: suhteena, ilmenevänä koettuna ilmiönä ja ottaessaan vakavasti toisen eikäsitteellistyvän, kehkeytyvän ajallisen hahmon. Mutta piilottaako otsikkoni vielä noissa sanoissa, *ilmenevässä toisessa*, väistämättä aina piileskelevän minän? Toisesta ja ilmaisusta aina erottumattoman ja siinä kokijuudessaan eriytyvän, toisen ilmaisussaan havaitsevan ja sen *merkitsevän* ruumiillisen, liikkuvan, aistivan, kokevan, luovan, uneksivan, kykenevän osallisuuteni?

Kysyin toista kutsuna ja vaatimuksena. Peilinä, ehtona, tarpeena, ontologisen tulemisen vastinparina, metabolisena toteutumisena, mahdollistumisen välttämättömyytenä, *kykenemisenäni*. Merleau-Ponty (2013, s. 432) viittaa André Marchandin Paul Kleelle antamaan kuvaukseen siitä, kuinka maailmankaikkeus ja maalari lävistävät toisensa maalarin upotessa maailmankaikkeuteen ja maalaavan sitä taas *kohotakseen itse näkyviin*. Eikö tuo kuvaus tavoita juuri *liittymisen lävistymisessä* esiin leikkaantuvan olemassaolon liikkeen? Upotessani, kietoutuessani minut ympäröivään ja lävistävään *aineellisuuteen toisena* kohoan, tiivistyn, puhkean, diffraktoidun merkityksiin toisten kautta ja toisia vasten. Merleau-Pontyn mukaan maalarin näkeminen on jatkuvaa syntymistä (Merleau-Ponty, 2013, s. 432) ja tämä jatkuva vasten tapahtuva merkitykseen syntyminen avaa minulle kaikessa haastavuudessaan eettisen olemassaolon mahdollisuuden.

Määrittelen *vaikutuksen* liittymisen kyvystä käsin ilmaisullisena liikevoimana ja jälkeenä, suhteisena artikulaationa, joka kietoo itseensä myös kyvyn tulla vaikutetuksi. Enkä erota tämän kykenemisen jäljen ja muotovoiman materiaalisuutta tai immateriaalisuutta, tiedostettavuutta tai tiedostamattomuutta. En erottele jälkeä jättäjästä ja vastaanottajasta. Miksi kulttuurissamme vahvuus määrittyykin usein siitä käsin, etten anna jonkin vaikuttaa minuun? Kuin pelkäisimme tunnustaa riippuvuutemme ja osallisuutemme? Ymmärtämättä kykenevämmme juuri, aina ja vain vaikutussuhteiden tiheydessä? Coccia (2021, s. 98) kuvaa tahollaan mainiosti tätä kulttuurista ”osattomuuden” tendenssiämme oman erillisyytemme itsepintaisella vartioimisella, kieltäytymällä edes käsittämästä itseämme ihmisinä *syötävinä*, kieltäytymällä antamasta itsestämme mitään takaisin madoille tai maalle, joka meitä on ravinnut. Tuo *kosminen pitopöytä*, minut mahdollistava toiseus ja toiseuden toteutumisen mahdollistava minuus, ulottuu omassa tulkinnassani niin ikään elementaariseen, esitietoiseen konkreettiseen aineenvaihduntaan – *yhteyteen*, josta pääsemme takaisin kasveihin paikkani ilmentäjänä.

HENGITÄN HAPPEA, SIIS KYKENEN

Onhan toisen kanssa toteutumisen ilmauksena hengitys inhimillisestä näkökulmasta välittömin kaikista. Hapen puute happena ilmenevän *toisen* poissaolona johtaa *kuolemani ilmaisuun* muutamissa minuuteissa. Ruumiini ilmenee sellaisena kuin se muodossaan ilmenee, koska kasvit ovat. Fenomenologisesti hengitystä yhteyden ilmaisuna tarkastellen, se, *miten* ruumiimme ilmenee ja kykenee, on täysin erottamattomassa toiminnallisessa kytköksessä kasveihin. Jos syntyisimme planeetalle ilman kasveja, emme uskoakseni ilmenisi samalla tavalla – tyylin ollessa ilmaisu ja suhde – ”*a manner of being flesh*” (Daly, 2018, s. 13). Synnymme hengittävinä olentoina, koska kasvit ovat. Esimerkillisesti keuhkomme ovat kasvukunnan kanssa yhteyteen kykenevä, evoluutiossa räätälöitynyt aineellistunut muodoste – siis *ilmaus* tai jälki tuosta yhteydestä. Hengityselimistömme rakenne tuntuu vastaavan optimaalisesti kasvien kykyyn yhteyttä hengittämiseen tarvitsemaamme happea.

Minua liikuttaa syvästi, että synnymme jokainen keuhkollinen avuttomassa riippuvuuden tilassa lähtökohtaisesti *olettaen olemassa olevaksi suhteemme* kasveihin ja tuossa suhteessa hengittävänä ihmisenä toteutumisen. Luottamus osallisuuteen myös *tulevassa* on alkuperäinen suuntautumismme tapa. Ruumiimme olemassa olettaa maailmaan *kuulumisen*. Olisiko kestävämpi maailmasuhde mahdollista ankkuroida tuohon järisyttävään luottamukseen ja sen takana ilmenevään toiseen suuntautuvaan tarvitsevuuteen? Ruumiimme aistivana, kykenevänä, ilmaisevana suuntautuu olemassaoloonsa kasvien ja levien olemassaolon ehdolla. Eikä yhteys ole vain mekanistista kaasujen vaihtoa: hengitystä syventämällä muuttuu myös tarkkaavaisuutemme, havainto-, kuvittelu- ja toimintakykymme – kapasiteettina mahdollistua toisin.

Paul Kleen mukaan André Marchand ilmaisi hämmennystään siitä, kuinka ei aina tiennyt katsooko hän maalatessaan puita vai puut häntä (Merleau-Ponty, 2013, s. 432). Kuvausta olisi mahdollista tulkita ”vain” taiteilijan poettisena toiseuteen suuntautuvassa havainnossa todellistuvan minän *kietouman* kuvauksena, mutta miksei myös affektiivisena osallisuuden tunnistamisen kokemuksena sen syvimmissä ja eettisimmässä merkityksessä? Ainakaan tuota tasoa ei voi sulkea *vaikuttavuudestaan* pois? Jokainen ruumiimme atomeista on ollut osa tuhansia ilmauksia (*bodies*) ennen meitä: kasveina, ihmisinä, bakteereina, viruksina, eläiminä – ja on sitä meidän jälkeemme (Coccia, 2021, s. 104). Jaettua jatkuvuutta hahmottaessaan Coccia (2021, s. 104) käyttää vanhaa sielunvaellusta kuvaavaa teologista *metempsykoosi*-käsitettä kuvatessaan, kuinka jokainen *itse* kantaa itsessään toisia henkenä; ideoissa, elinvoimassaan, menneisyytenään.

Hengittämisen liikkeessä *kykenen* katkeamattomassa muuntuvassa yhteydessä. Kuoltuani kasvit kietovat juurensa hajoavan ruumiini ainekseen. Tuo rytmisen sisään- ja uloshengityksen, ravinnon ja aineen muodonvaihdon metamorfinen ilmaisullinen kykenemisen liike sitoo minut osallisuuteen täysin ohittamattomalla eksistentiaalisella tasolla, tuoden kasvit substanssina sisään, ja edelleen hajoavan ruumiini aineen kasvien rakennusaineeksi ja kasvin elävään muotoutumiseen. Niin ikään Coccia (2019, s. 9) muistuttaa, kuinka vielä antiikin ja keskiajan aristoteelinen näkemys kasvisielusta oli kaikkea elollista yhdistävä tekijä, ylittämättömän erilaisuuden sijaan jotakin meissä kaikessa elollisessa yhteisesti olevaa ja jaettua. En ole perehtynyt siihen, tekikö Aristoteles luokitteluaan hierarkkisesti arvottaen *vai* kuten toivoakseni erilaista kyvykkyyden laadullisuutta painottaen. Tarkoitin laadullisuudella hierarkkisuuden sijaan sitä, että ihminen on erilaista ilmenemistä suhteessa kasviin vailla ylemmyyttä.

Ajatus kasvisesta kanssa-ruumiistani, kanssa-sielustani on kiehtova. Voiko hengittävää ihmistä ilmaisuna edes tutkia tutkimatta myös kasveja? ”*I see one through the other*” – näen yhden toisen kautta (Holdrege, 2013, s. 119). Alkaako tämä affektiivinen, kinesteettinen ja aistinen yhteyden elävöittämisen prosessi edellyttää jo ”kierkegaardilaista uskonhyppyä” yli rotkon autenttisen olemassaolon valintana (Filosofia.fi, 2017), jossa tulkinnassani rotkon *illuusion* toisella puolella onkin osallisuus maailmasta aina-jo-aistittuna ja ilmenevässään? Jossa rotkon *illuusion* toisella puolella kurottaa minua kohti, jumalan sijaan, tarvittu, koettu, kyetty, luotu *toinen* minut mahdollistavana mahdollistajana?

ELO ILMAISUSSAAN

Olen leikitellyt ajatuksella, voisiko posthumanistisessa monilajisuutta ja lajienvälisyyttä koskevassa keskustelussa taajaan käytettyä David Abramin termiä ”enemmän kuin ihminen” (*more than human*) (The Ecological Citizen, n.d.), joskus myös ”toinen kuin ihminen” (*other than human*) tai ”ei-ihminen” (*nonhuman*) haastaa uudella käsitteellä, joka ilmentäisi kykenevää, suhteisesti ja ilmaisullisesti yhteytenä toteutuvaa osallisuutta ja irrottautuisi todellisuudesta, joka jäsentyy ihmiskeskeisyyden kritiikissäänkin kuitenkin ihmisen ympärille (*more, other, than*)?

Holdrege (2013, s. 37) kuvaa, kuinka kasvi toteutuu ainoastaan, kun se lakkaa olemasta erillinen objekti ja kasvussa yhtyy ympäristöönsä, joka samassa prosessissa muuntuessaan mahdollistaa sen

toteutumisen. Koen, että maailmasuhdettamme jäsentävän käsitteen pitäisi kyetä jokseenkin samaan metamorfiseen rajattomuuteen. Tarjoankin enemmän–kuin–ihmisen vaihtoehdoksi käsitettä ”*elo ilmaisussaan*” soveltaen Tere Vadénin ja Antti Salmisen (2018) hivenen vaikeasti käsitteellistettävää, tulkinnassani kaikkeuden määrätöntä ilmenemistä kuvaavaa *elo*-ilmaisua.

Käsitteenä ”*elo ilmaisussaan*” kattaisi *myös* ihmisen, erottamattomassa yhteydessä, mutta ihmisyydenkin ilmaisuiksi eriytyen. Se kantaisi erillisten substanssien sijaan dynaamista liikettä toteutumisenä. Se sisällyttäisi elottoman ja elollisen toistensa jatkumoon. Käsitteenä se onnistuisi ontologisesti kantamaan itsessään olemassaolomme kykenevää *tapaa*: Ilmaisu mahdollistuu vain suhteessa. Ilmaisuna toteutuminen on vaikuttamisen ja vaikutetuksi tulemisen luovaa liikettä. Englanniksi termi kääntyisi suussani tuntematonta tulevaa hautovaan ja utooppisia yhteyksiä kihisevään muotoonsa ”*existence in emergence*”. Vaihtoehtoisesti käsite voisi olla myös ”*elo muotoutumisessaan*”, kääntyessään englanniksi muotoon ”*existence in formation*” – mikä kieltämättä puhaltaisi sisällöllistä eloa *informaation* kuivahtaneeseen käsitteeseen.

POTENTIA

Tarkastelen elona ilmaisevan *toisen* kysymystä potentiaalisuuden näkökulmasta. Tämä osallisuuden ja yhteyden kyvyssään mahdollistuva toinen kuljettaa minua ilmenemisen tyyliinsä kohti ajallisuuden teemaa.

”Eloa ilmaisussaan” voi nähdäkseni hahmottaa Ruddickin (2017, s. 121–122) perässä määrittämällä subjektiviteettia kapasiteetissaan toteutua, synnyttää yhteyksiä, vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi – tässä toiminnallisessa suhteisuudessa kykenevänä kollaboratiivisena kompleksisena konstellaationa – kenties resonoiden Baradin (2019) kuvaamaan intra-aktioon, *yhteismuotoutumiseen* toimijuutta ja merkityksiä tuottavana dynaamisuutena, vaikken Baradin erillisyyden sulattavasta tulokulmasta aina helpolla löydäkään kaipaamiani keinoja jäsentää tai sanoittaa inhimillistä merkityskokemusta.

Monikriisiytymisen ajassa ratkaisevaksi kysymykseksi nousee mielestäni liittymisen eli yhteyden laadullisuus *eettisesti mahdollistumisena* hyvin laajasta, planetaarisesta näkökulmasta. Ruddickia seuraten Spinozan käsite *potentia* hahmottuu dynaamisena muotovoimana, toteutumisen ja toimimisen kapasiteetin lisääntymisen pyrkimyksenä (Ruddick, 2017, s. 123). *Potentia* konstituivana voimana, kuten Ruddick esittää, hahmottuu minulle kapasiteetissaan vaikuttamisen ja

vaikutetuksi tulemisen, liittymisen ja liittyneenä tulemisen ilmaisullisena yhteyden eleenä. Ruddickia vapaasti seuraten, kietoutuu potentia lähtemättömästi suhteisen olemassaolomme ilmaukseen *assosiatiivisena* toiminnallisena kanssa-kyvykkyytensä. Ruddick (2017, s. 128) soveltaa Spinozan näkemystä meistä kaikista ”koosteena” (*composite individual*), joka voidaan ymmärtää monimuotoisena konstitutiivisena *voiman ilmauksena*, joka ilmenee yhteydessä, yhteyksissä, kollaboraatioissa – määrättömästi elossa ilmaisuissaan.

Potentiaalisen mahdollistumisen ja järjestäytymisen liike kytkeytyy Spinozan ajatteluun virittynyttä tulkintaa seuraten inhimillisesti rakkauteen, intohimoon ja kuvitteluun tätä toteutumista ohjaavina voimina (Ruddick, 2017, s. 123). Ruddickin mukaan tällainen *intohimossaan* vapaa ja tunnusteleva ”huojuva järjestäytyminen” saattaa juuri yhteyden potentiaaliseen laatuun, intohimoon tarkentuessaan toimia paremmin – ja Ruddickia (2017, s. 123) suoraan lainaten ”*realistisemmin*” – kuin aikamme rationalistinen ”insinöörimäinen” formaali annettu järjestys. Ruddick nostaa esiin, kuinka Guattari ja Deleuze linkittävät tämän annetun formaalin kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen tapaan irrottaa yksilö merkityksellistymisen ja toteutumisen kapasiteetistaan.

Emme kenties ole tottuneet lähestymään ”ankaraa” tai ”ankeaa” *realistisuuden* käsitettä sisällöllisesti tällaisena maksimaalisena rakkaudellisena tai aistisena tulemisena – potentiaalisena mahdollistumisena yhteydessä – ainakaan en itse ole. Itse asiassa kuitenkin tästä Ruddickin inspiroimasta uudelleenmäärittelystä ja käsitteen ankarimmasta tulkinnasta käsin juuri leikki *luovuudessaan* osoittautuisi kaikkein realistisimmaksi maailmassa olon tavaksi. Realistisuus määrittyy nyt nähdäkseni aineelliseen ilmaisullisuuteen juurtuneena konkreettisesti *yhteyden maksimaalisena toimivuutena* pyrkiessään maksimoimaan kaikkien osallisten kapasiteetin toimia ja toteutua (Ruddick, 2017, s. 124). Tämä johtaa meidät niin ikään eettiseen menestyksen määritelmään. Ruddick kuvaakin tällaista elävää yhteyttä ja yhteistyötä voiman *fuusioitumisena* vallasta kamppailun ja vallan siirtymisen sijaan, ja tämä fuusioituminen on Spinozan filosofiaan linjautuen sekä eettistä että yksilön etua palvelevaa.

Ruddickia edelleen tulkiten affekti tai *affektiivinen yhteys* on tämän toimivan (realistisen) yhteyden eli tulemisessaan hedelmällisen kollaboraation mahdollistavaa ”ontista rekisteriä”, joka hahmottuu potentiaa, toimimisen kapasiteetin lisääntymistä tai sen vähentymistä vasten (Ruddick, 2017, s. 123–124). Jännittävästi myös Merleau-Pontyn ilmaisullinen olemassaolo *kykenemisenä* ja tuon *kykenemisen tyylinä* tuntuu resonoivan Ruddickin näkemykseen. Toisen aistisesti havaittava *tyyli* voi nähdäkseni hahmottua muodossaan ominaisen *potentian* ilmaisupyrkimyksenä, ja nimenomaan sen konstituoituessa muotoonsa aina suhteisesti.

Ruddickille (2017, s. 128) affektiivisuus, ”*thinking through affect*” – sanoakseni affektiivisena valmiutena ja kyvykkyytenämme – näyttäytyy yhteyksien ja liittolaisuuksien hahmottamisen ja konkreettisen, realistisen muodostamisen edellytyksenä. Ruddickia tulkiten tämänkaltainen affektiivinen huomiokyky (*attentiveness*) – kutsuessaan, herättäessään, kannatellessaan suhteista havaintoamme – lisää kapasiteettiamme hahmottaa monimutkaisia yhteyksiä. Assosioida. Tällainen kapasiteetin moninaisuus ja monipuolisuus synnyttää, tarkoittaa elinvoimaisuutta (Ruddick, 2018, s. 128) ja tämä luova huomiokyky puolestaan kytkeytyy mielestäni suoraan resilienssin kysymykseen.

Koen, ettemme ole kaukana Andersin eksistentiaalisesta empirismistä ja siinä ympäristön, kentän mahdollistamasta (Lestel, 2021), kun Ruddick (2017, s. 121) viittaa Hasana Sharpin näkemykseen olosuhteisuudesta, jossa inhimillinen ja ei-inhimillinen halu säilyä ja toteutua yhdistyvät ja muodostavat toteutumista joko mahdollistavia tai estäviä koostumia. Sharp kutsuu näitä koostumisia termillä *assemblages*. Pidän erityisesti *assemblage*-käsitteen käytöstä tässä yhteydessä, sillä soveltaen Tate-museon (n.d.) määritelmää käsite viittaa merkitysvaihtelua synnyttävään menetelmään ja teostyyppiin, jossa yhteen – osallisuuteen, toistensa vaikutuskenttään – tuoduista, kootuista ja järjestetyistä erilaisista, yhteen kuulumattomista, asioista, esineistä tai materiaaleista synnytetään uudelleen ja toisin kytkeytyvää merkitystä. *Assemblage*-työskentely näyttäytyy minulle osallisuudessa merkitykseen kykenemisen ontologiaa nerokkaasti avaavana prosessina. Tulkintani mukaan Ruddickin (2017, s. 125) tapa hahmottaa subjektiviteettia Spinozaan linjautuen dynaamisesti prosessina, toteutumisen potentiaalista käsin kompositiona, jonakin, joka jäsentyy, toteutuu ja ilmenee kollaboraatioissa, laajenee mahdollisuudeksi hahmottaa ”eloa ilmaisussaan”.

TOINEN AIKAAHMONA

Levittäessäni lattialle tähän mennessä kertyneen aineistoni – 48 kohtaamista ja *toista ilmenevässä ilmaisussaan* – on heti alkuun ilmeistä, että maalaukset ovat kaikki erilaisia suhteessa toisiinsa. Tietyt paikkaa ilmentävät pysyvät elementit toistuvat luoden vaikutelman ”jonkin” tunnistettavuudesta, mutta muutos on ilmeinen sekä havainnon ”kohteessa” että oman liittymiseni maalatussa toteutumisessa. Toinen ei ole ilmennyt ilmaisussani kahdesti samalla tavalla.

Tarkastellessani aineistoani havaitsen, että kronologisesti suhteessa toisiinsa aseteltuina maalauksien toinen muodostaa *liikkeenä* hahmottuvan jatkumon, joka muistuttaa animaatiota pysäytyskuvina.

Sarja hahmottuu mielekkyydessään tarinan, narratiivin kaltaisena, virtaavana mahdollistumisen ”jos–niin–jälkenä”, jota tulkitsen vasten odotuksiani vuodenaikojen vaihtumisesta. Tietyllä tapaa maalaussarja on muistin kaltainen ilmaus, vain *a posteriori* hahmottava jäsentymisen jälki (Deml, Fancelli Capdevila, Lavigne & Moreschi, 2025), tai Andersia seuraten koherenssin ilmaantumista jälkikäteen (Lestel, 2021, s. 49). Kun katseeni kulkee maalauksesta seuraavaan, nousee havaittavaksi muutos, joka on kuvassa koettavaa tilallista avautumista ja tihentymistä kuva-alan täyttymisenä ja tyhjentyminenä sekä värillistä muuntumisen liikettä. Koherenssin kokemus on pikemminkin *rytminen*. Oluennaiseksi nousee niin ikään havainto siitä, etten tarkastele toista erillistä taustaa vasten, vaan kuvassa kanssa-ilmetessään tila, valo ja tunnelma, taivas tai meri ovat ilmaisullinen suhde, erottumattomia orgaanisesta ilmaisevasta toisesta kasvustona. Toisen rajautumisen tai rajautumattomuuden, osallisuuteen *kuulumisen* kysymys on hyvin konkretisoitavissa ja visuaalisesti ilmaistavissa tällaisen maalaussarjan keinoin.

Sarjaa tarkastelemalla artikuloituu ei-käsitteellisessä kuvallisessa muotoutumisen liikkeessään näkyviin toteutuminen *metamorfoosina*. Yksittäisten sanallisten käsitteiden, kuten vaikkapa ”tervaleppä”, sisällöllinen kyvyttömyys ja kankeus ilmaista tällaisessa dynaamisessa potentiaalisessa elävässä liittymisen ja vetäytymisen liikkeessä havaittua ”leppäytyvää” tai ”leppäisessä suhteessa toteutuvaa” tai ”lepästi mahdollistuvaa” tai ”lepästi kykenemätöntä” olemassaolon ilmaisua, artikuloituu aineistoani vasten konkreettisesti havaittavaksi.

Niin ikään katsomalla maalaussarjaa tulee mahdottomaksi rajata ja määrittää, että toinen olisi *eniten* juuri tämä tietty maalaus tässä. Kokonaisvaltaisuudessaan eettisempi toisen käsitteellistäminen vaatii toden totta pikemminkin Salmiseen ja Vadéniin (2018, s. 28) viitaten prototyypin mordvalaisten kielten monentuvan määrittelyyn, jossa useampi maalaus tarkentaa ja täsmentää juuri erilaisuudessaan tai jopa ristiriitaisuudessaan käsitystä toisesta ajallisessa kehkeytyvyydessään. Käsitteemme kiinnittyvät usein tietynlaisen jähmettyneen muodon kuviksi, mutta eihän leppä ole yhtään ”vähemmän leppä” tammikuisessa lehdettömyydessään, vaikka lepän määritelmämme useimmiten nauliutuukin ensisijaisesti, köykäisesti, lepän kesäiseen ilmaisumuotoon. Eikä saniainen ole vähempää saniainen violetista mustuuteen tiivistyvässä hajoamisessaan kuin keväisinä maanpinnalle ilmaantuvina vaaleanvihreinä kierteinä.

Maalaussarjan katsominen liikuttaa minua. Liikutus nousee työskentelyyn käytetystä *ajasta*, sitoutumisesta ja *kiintymyksestä*, joka on rakentunut kaikkien näiden päivien ja tuntien aikana, jotka olen viettänyt Kuusiluodossa toisen kanssa. Liikutukseni nousee toisen muuntumisessaan toteutuvan vääjäämättömyyden todistamisesta ja omasta inhimillisestä osallisuudestani samaan jaettuun ilmestymisen ja katoamisen liikkeeseen. Ajattelen Coccian (2021, s. 96) huomiota siitä, että ihmisenä

olen minäkin metamorfoosissani lopulta syötävää. Metamorfoosi on kohtaloni, josta syntymäni tekee minut vääjäämättä osalliseksi, kuvaa Coccia (2021, s. 37). Osallisuus on osallisuutta myös kuolemassa.

Metamorfoosi on kohtalo, ja samalla ilmaisuliikkeessään *ajallisen yhteyden* toteutumisen vapautta. Katson ensimmäisten maalausten talvista paljautta, niiden tyhjyyttä, kuulasta tilaa. Näen vesivärieni jäätyksen aiheuttaman kristallisoitumisen yhä paperissa. Näen maalauksissa ajallisesti tihentyvän vihreyden, sen haalistumisen värilliseen runsauteen, viimeisimmissä maalauksissani kuva-alan alaosa hitaasti täyttävän kostean tummuuden, sitten valkeuden. Coccia (2021, s. 32) viittaa filosofi Hannah Arendtin näkemykseen, jonka mukaan alkamisen (*beginning*) konsepti tuli maailmaan ihmisen myötä. Tuleeko se myös katoamaan maailmasta ihmisen myötä?

Toinen on kanssamahdollistumisen ilmausta, joka maalatessani jäsentyy koettuun merkitykseen. Ek pitää kasvin värillisyyttä kommunikaationa, ilmaisullisena artikulaationa, jonka oppimiseen voimme paneutua kuin vieraan kielen oppimiseen (Värri & Niinivirta, 2018, s. 10). Tässä kohdin ajatus vaikkapa ”lepän kielen puhumisesta” ei tarkoita minulle ihmiskeskeistä kielellistä ilmaisua omana puheenani lepälle, vaan lepän *suhtaisen ilmenemisen tavan* hahmottamista nähdäkseni mainittuun Ruddickin (2017) Spinoza-tulkintaan linjautuen lepän *potentian*, yhteydessä mahdollistumisen, dynaamisen kapasiteetin – ilmenemisen tyylin näkökulmasta. Tämä edellyttää mielestäni liittymisen aktin tarkastelemista kommunikatiivisesti. Se, että kykenen aistein, havainnossa *eläytymisen* kautta *liittymään* lepän kykenemisen tapaan ja ilmaisuna toteutumisen edellytyksiin, rakentaa minun ja lepän suhteen uudenlaisen eettisemmän mahdollistumisen *yhteyteen kykenemisen artikulaationa*. Lepän kieli on tietynlaista yhteydenkykyä. Yhteydenkyky tulee havaittavaksi *ilmaisussa* esimerkiksi lepän tavassa muodostaa lehti, männyn rungon värillisyydessä tai vaahteran tavassa avautua silmussaan. Kielen ymmärtämisen pyrkimys tarkoittaa tuohon yhteyteen, sen konkreettiseen, aineelliseen ilmaisuun eläytymistä.

Päästäkseen käsiksi *toisen*, elollisen kasvin, vuorovaikutteista maailmasuhdetta ilmentävään kommunikatiiviseen ilmaisuun tyylinä ilmetä, kyetä ja tapana toteuttaa aineellisuuttaan, Ek ottaa tilahahmon ohella käyttöön käsitteen *aikahahmo* (Värri & Niinivirta, 2018, s. 10–12). Hänen mukaansa kasvin olemassaolon tyyli suhdetta hakevana muodonmuutostapahtumana tulee kokonaisuudessaan havaittavaksi vasta hiljalleen ajallisesti ja sen tavoittaminen edellyttää tähän muodonmuutostapahtumaan havainnossa liittymistä. Kuten aiemmin Parviaisen (2006) kuvatessa empatian kinesteettistä, liikkeessä jaettuun samuuteemme palautuvaa alkuperää, niin ikään antropologi Thorsten Gieseriin viitaten Aromaa ja Tiili (2018, s. 268–269) kuvaavat, kuinka merkitykset ovat tavoitettavissa kinesteettisen kokemuksen pohjalta ja hahmottaen tätä

kinesteettisyyttä sen *tunnustelemisena, miten jokin on*. Heidän mukaansa kinesteettinen empatia – jonka näen nimenomaan eläytymisen dynaamisuudessa avautuvana merkityksenä – määrittyy kykynä tunnistaa toisen liikkeitä omassa ruumiissani, mutta myös kykynä ymmärtää niiden merkitystä toiselle. Ek kuvaa tätä prosessia taiteellisen työskentelyn kontekstissa kehollisena, hahmottavana tekemisenä ja tarkastellen liittymisenä ilmiöön (Värri & Niinivirta, 2018, s. 12).

Holdregeä (2013, s. 62) seuraten todellisuus on aina rikkaampaa kuin kykenemme konseptualisoimaan, mutta samaan aikaan on ilmeistä, että kapasiteettini *kyvykkyytenä kokea* riippuu myös siitä, kuinka tietoinen olen esimerkiksi ennakkoluuloistani ja tunteistani suhteiseen kykenemiseeni *vaikuttavina*. Kiinnostavasti Holdrege (2013, s. 66–67) nostaa menetelmällisesti esiin havaitsemisen prosessin tietoisin ajallisen keston pidentämisen, *hidastamisen* mahdollisuutena avata toiseen suuntautuvan kokemuksen rakennetta ja samalla tuossa hitaammin kehkeytyvässä ymmärryksessä itse mahdollistua ”orgaanisemmin”. Tulkitsen tämän ”orgaanisen” Ruddickin (2017, s. 123) ”realistisen” tapaan toimivan yhteyden näkökulmasta, kaikkien osallisten kapasiteetin maksimaalisessa toteutumisessa.

Olen pyrkinyt antamaan *toiselle* aikaa ilmetä aineistossani vuoden ajan, ja tulos on ilmeinen nurinkurisesti vallan ja hallinnan kysymyksenä: Mitä pidempään toiseen liityn, sitä hankalampaa on toista pusertaa muottiin. Nopeus ja geneerisyys mahdollistavat hallinnan *illuusion*. Oma määritelmäni toisesta tihenee, syvenee, leviää ja haihtuu.

RYTMINEN MELODINEN TOINEN

Se, miten toinen määrittyy, ei voi olla erillistä oman kokemuksemme rakenteesta jonakin ajallisesti hahmottuvana. Artikkelissaan *Toisten kokeminen ja mielentilojen melodisuus* Joonas Taipale (2016, s. 59) luonnostelee toista ajallisena kokemuksena, joka vertautuu rakenteeltaan melodiaan ja musiikkikokemukseen sävelten ja rytmin hahmottuessa aina ja vain suhteessa niiden jatkumoon. Taipaleen musiikin kaltaisesta ilmentyvää toista voi nähdäkseni verrata maalauksien sarjana värillisyyden liikkeessään rytmisesti ilmenevään toiseen. Taipale käsittelee artikkelissaan toista inhimillisestä näkökulmasta, mutta koen näkemyksen pätevän yhtä lailla lähestyessämme monimuotoista ”eloa ilmaisussaan”.

Taipale (2016, s. 59) aloittaa artikkelinsa siteeraamalla William Diltheyä ja tämän ajatusta merkityksestä erityisenä suhteena, joka *vallitsee* elämässä osien ja kokonaisuuden välillä. Taipaleen keskeinen väite on, että mielentilojen merkityksellisyys voi ilmetä vain suhteessa siihen ajalliseen jatkumoon, jonka osatekijöinä ne hahmottuvat. Hän viittaa kehityspsykologiaan ja suhteisen, vuorovaikutuksellisen ilmaisun perustaan: vauvojen kykyyn tunnistaa, liittyä ja vastata hoitajansa eleellisen rytmisyyteen. *Toinen*, siis koen, ja kykenen?

Kokemus Taipaleen (2016, s. 61) mukaan ajallisuudessaan ei ole tarkkarajainen vaan jotain ajallisesti kehkeytyvää ja hiipuvaa. Tietoisuutemme intentionaalisesti, Taipaleta seuraten, ”transsendoi” eli ylittää havainnossa annetun suuntautuen *ilmevään kokonaisuuteen* ja olettaen samanaikaisesti olemassa olevaksi vaikkapa myös sen osan henkilön kädestä, mitä emme esimerkiksi sillä hetkellä pöydän takaa näe. Musiikillinen melodia ilmenee Taipaleta (2016, s. 61) seuraten eriaikaisten sävelten muodostamana jatkumona, ajallisesti transsendenttina syntymisessään, *kuunneltaessa*. Olen taipuvainen lähestymään tätä transsendoivaa, annetun ylittävää suuntautumistamme merkityskoherenssin luomisesta käsin, jonkinlaisena sisäänrakennettuna suhteutumisen liikkeenä, josta emme voi irrottautua. Taipale (2016, s. 62) kuvaakin, kuinka Husserlin mukaan tietoisuutemme *kurottaa* nykyhetken tuolle puolen, ja olen valmis väittämään, ettei tuon kurotuksen tarvitse olla suinkaan tietoista ollakseen vaikuttavaa.

Maalaussarjaa ajatellen kokonaisuus *toisena* syntyy maalaus maalaukselta, niiden keskinäisen suhteen muodostamassa elävässä merkityksessä. Samaan tapaan näen, että maalaussarjani yksittäiset kuvat kurottavat mahdollistumisessaan kohti ”seuraavaa” tai ”edellistä” maalausta, ja ajatus resonoi Taipaleta (2016, s. 62) lainaten Husserlin fenomenologiseen näkemykseen siitä, kuinka ”kokemuksellinen nykyisyys ei ole pistemäinen hetki... vaan kenttä, joka avautuu menneeseen ja tulevaan ilman tarkkoja rajoja”. Maalaussarjani yksittäisiä maalauksia voi todella tarkastella tällaisina kokemuksellisina kenttinä, jotka avautuvat merkitystään hakien menneeseen ja tulevaan – kuten Taipale (2016, s. 62) esittää yhä Husserlin fenomenologiseen ajatteluun nojautuen: ”... kukin yksittäinen ääni alkaa ja loppuu tässä jatkumossa, kukin saa vireensä ja sävynsä suhteessa hiipuviin edeltäjiinsä ja ennakoituihin seuraajiinsa”. Keskeiseksi nousee Taipaleta (2016, s. 62) tulkiten niin ikään *tunnelman* käsite, sen resonanssin tavoittaminen ja välittyminen joka hetki osistaan irrottamattomana ilmenemisenä.

Taipale hahmottaa melodian tietynlaisena *tapana, jolla* äänet suhteutuvat toisiinsa (Taipale, 2016, s. 62). Kuten Merleau-Pontyn ilmenevässä, tunnistettavassa olemassaolon tyyliässä, jossa ”toinen henkilö on kaikkien läsnä kussakin yksittäisessä ilmentymässään” (Taipale, 2016, s. 67), nostaa Taipalekin melodiana esiin sen toisen ajallisen kehkeytymisen tavan, jonka ilmenemisen rakenteisiin

kiinnitämme huomiomme – ja jossa me heihin samaistumme tai ihastumme, tai heitä kammoksumme (Taipale, 2016, s. 67). Ilmenemisen kokonaisuudestaan erilleen irrotettuna yksittäiset sävelet eivät avaudu tai *luo* itseään merkitykseen. Maalausarjani kykenee *kokonaisuutena ajallisuudessaan* lähestymään ja ei-käsitteellisesti määrittelemään toista tällaisena kehkeytymisessään ja metamorfoosissaan ilmenevänä rytmisenä tyylinä, tunnelmana ja merkityssuhteena.

TOINEN ILMAISTUNA

Erityisesti loppukesästä paikkaan ja *toiseen* ilmentyivät hyttysset ja niiden mukana järeä, olosuhteinen luotofilosofinen kysymys omasta agendastani, ruumiillisuudestani, liittymiseni kapasiteetista, toisen representaatiosta, toisesta aineistona – omassa tapauksessani vesivärimaalauksina. Hyttysset olivat olleet riesanani jo aiemmin kesän aikana, mutta sen kummemmin tätä ilmaisullista onto-episteemistä tilannetta ajattelematta olin suihkuttanut itseeni reippaasti hyönteiskarkotetta ja nauttinut työskentelystä ja toisesta ilmaisuna, kunnes eräänä päivänä olin unohtanut hyttyskarkotteen kotiin.

Astuessani paikkaani heinikon läpi ja kumartuessani puiden alle, lehahti siltä kiveltä, jolle istuin maalatakseni, ilmaan sankka hyttysparvi. Ne olivat hetkessä kaikkialla. Kasvoilla, niskassa, nilkoillani. Kaivoin kiireesti repusta työskentelyvälineeni esiin, samalla kun yritin kiskoa sukkiani housunlahkeiden päälle. Turhaan. Hyttysset työnsivät kärsänsä vaivatta vaatteideni läpi. Maalasin yhdellä kädellä toisen huitoessa hyttysiä loitommas ja tappaessa niitä. Sain käsiin omaa vertani. Tahra kämmenelläni teki näkyväksi sen onto-episteemis-metamorfisen, ruumiillisen liemen, jossa räpiköin: toinen ei ole minusta erotettavissa.

Hyttysten tappaminen tutkijan näkökulmasta tuntui välittömästi ambivalentilta. Hyttysset olivat tosiaan olleet paikassa, *toisessani*, kun sinne saavuin. Olivatko ne toinen siitä erottamattomuudessaan? Olin silti päättänyt saada aineistoni, en perääntynyt vaan huidoin ympäriinsä. Halusin saada maalauksen äkkiä valmiiksi, en kestänyt enää hetkeäkään, hyttysset mahdollistuivat, toteutuivat, niitä tuntui vain tulevan lisää, oletettavasti ne nauttivat elleivät kuolleet käsissäni. En kyennyt viimeistelemään maalausta, vaan syöksyin kampeineni pois ja kiipesin takanani avautuville kallioille turvaan ja raapimaan syötyjä jalkojani.

Mieleni risteili kysymyksiä. Oloni tuntui jotenkin epämääräiseltä ja tahmealta. Tunsin, että tutkijana en ollut ollut niin rehellinen kuin luulin olleeni. Kynsiessäni nilkkojani oli tosin selvää, että

havaintokyvylläni on ruumiillinen perusta. Aistimisen kykyni riippuu vallitsevista olosuhteista. Toisaalta olisi täysin mahdollista kehittää mielenlujuutta, jolla olisin välittämättä niistä aistimuksista, jotka aiheutuvat siitä, että minua syödään. Ja kuinka mielelläni olisin tuonut Descartesin hyttysten iloksi *ajattelemaan*. Olin toteutunut osallisuudessa. Verisenä mahdollistumisen ilmaisuna.

Toinen ilmaisussaan ja kykenemisessään oli ajanut minut pois. En ollut kyennyt liittymään, olemaan yhteydessä ilman hyönteiskarkoitetta. Oliko se siis lopulta ollut yhteyttä lainkaan kaikkien osallisten potentian näkökulmasta, vai pikemminkin toiselta vaadittua poseerausta minun aineistonkeruun ehdoillani? Kenen ehdoilla toinen sai aineistoksi ilmetä? Millainen toinen oli minulle sopiva, siedettävä, havaittavissa oleva? Mikä sai minut ajattelemaan, että hyttysset olivat riesa ja ongelma? Mitä ne itse asiassa tarkalleen ottaen kyetessään estivät? Juuri tähän tiivistyi keskeinen oivallukseni. Baradin (2019) representaatiokritiikkiä tulkiten: kuvittelinko, että toiseni oli olemassa jossain hyttysten aiheuttaman häiriön takana ja riippumatta siitä, miten itse kykenin siihen liittymään?

Oivallukset lihallistuivat tiheään tahtiin tuona aamupäivänä. Mitä pohjimmiltani ilmaisoin toista ilmaisuna tutkiessani? ”Mitä” tutkija edes tutkii? Liittyykö tutkimusmenetelmä ja välineistö itse asiassa mitenkään tutkittavaan, miten ylipäättään voimme väittää, että tutkittava *on* sellainen tai tällainen artikuloimatta välineen tai menetelmän ”vain” suhteena tuottamaa tulkintaa? Ajatus siitä, että hyttysset tieltäni poistamalla pääsisin käsiksi *johonkin*, teki itselleni näkyväksi Baradin (2019) representaatiokritiikin, kuvitelmani siitä, että se, mitä representoidaan, mielletään riippumattomaksi representoimisen käytännöistä. Niin ikään Barad tuntui kysyvän, miten representaationi tarkkuus tarkalleen ottaen mielestäni määrittyy?

Kysymys on osuva. Miksei myös hyttysten aiheuttama ”häiriö” voisi olla *todellinen* liittymisen tila, eikä ”häiriötön” tutkimustilanne olekin abstraktio tai harhaluuloa väittäessään, että toinen voisi ilmentyä tietyissä olosuhteissa ”oikein”, ”objektiivisesti” tai ”paremmin”? Kenties minun kannaltani ruumiillisena, epämukavuutta tuntevana ihmisenä hyttyssetön havainnointi on hallitumpaa, helpompaa ja epäilemättä miellyttävämpää, mutta ilmenevälle hyttysettömyys ei merkitse samaa – varsinkaan mitään sen *autenttisempaa*.

Ajatus ideaalisista tutkimusolosuhteista on haastava. On toki selvää, että mikäli en kykene hyttysiltä maalaamaan havaintoani, on älytöntä pyrkiä liittymään toiseen maalaan. Jos tarkoituksenani on syventyä havaintoon, on tärkeää, että syventyminen on mahdollista. Mutta, jälleen kerran, kuten missään tutkimuksessa, jossa todellisuutta aina väistämättä tulkitaan välinein tai havaintoelimin, kyse on havainnoissa tai välineistössäni suhteena ilmenevästä, ei toisesta sinänsä.

Baradin (2019) performatiivisuus viittaa ”tekojen tuottavaan luonteeseen”. Yhteismuotoutumiset Baradia seuraten – tämänkertaista yhteismuotoutumista paukamilla reflektoiden – ”ovat kausaalisesti rajoittavia ei-deterministisiä säätämisiä, joiden kautta tulemisen tilassa oleva materia sakkautuu uusina materialisaatioina” (Barad, 2019). Merleau-Ponty ei säästele sanojaan vaan esittää tieteen kokeellisen kontrollin ylipäättään hyväksyvän tarkasteltavaksi tietynlaisia ilmiöitä, jotka ovat tutkimusvälineiden tuottamia, ajattelun rajoittaessa itsensä vain sellaisiin haltuunoton tekniikoihin, jotka se on itse keksinyt, ja tuottaen sellaista tietoa, jotka sen omat mallinnukset sallivat (Merleau-Ponty, 2013, s. 416). Minun oli tapahtuneen myötä tunnustettava, että halusin ottaa toisen haltuun, maalata rauhassa tuottaakseni aineistoa, sakkautua niin, että saisin aineistoni. Kun *toinen* ilmenikin verta imevänä, tutkimusvälineistöni ja liittymisen kyvykkyyteni osoittivat riittämättömyytensä ja rajallisuutensa. Olin jopa vähällä hylätä kyseisen maalauksen aineistosta ”poikkeustapauksena”.

Sama ilmiö varioitui myöhemmin maalatessani marraskuisessa sateessa. Sateen yhä vain yltyessä lopputulos oli se, että toinen ilmaisussaan huuhtoutui kotimatalla Kuusiluodosta lopulta lähes näkymättömiin. Mitä paperilla sitten tuli näkyväksi? Oliko se ”enää” toinen ilmaisuna? Eikö aineiston kuittaaminen epäonnistuneeksi sateen vuoksi viittaisi juuri Baradin (2019) kuvaamaan ontologiseen aukkoon, nähdäkseni tietämiseen kytkeytyneen vallan kannalta jopa vaaralliseen harhaan siitä, että representoimaton odottaisi jossain täydellistä representoitumistaan – jo taajaan mainittuja kontaminoitumattomia helmojaan varoen ja ketään tarvitsematta?

Maalauspaperilla näkyy, että sade, jossa ja jonka kanssa toinen minulle ilmeni, vaikutti veteen huuhtoutuvan tutkimusvälineeni ja menetelmäni *kautta* ilmenevään toiseen. Lienee tutkijalle lahja, jos menetelmä tai väline prosessin aikana ”epäonnistuu”. Tällöin tulee konkreettisesti näkyväksi se, että tietämisessä on kyse liittymisen menetelmän tai välineen – mittavälineen, havaitsijan, kokijan – merkitykseensä rajaamasta, mutta myös mahdollistamasta todellisuuden tulkinnasta.

RYHMÄMAALAUKSEN KOLLEKTIIVINEN, JAETTU JA UTOOPPINEN TOINEN

Artikkelissaan *Kuvittelua opettamassa: Pedagogisia näkökulmia poliittiseen mielikuvitukseen* Pilvi Porkola, Suvi Salmenniemi ja Hanna Ylöstalo (2022) kuvaavat sosiologian maisteriopiskelijoilta saamaansa kurssipalautetta ohjaamastaan opintojaksosta ”Harjoituksia poliittisessa mielikuvituksessa”. Opintojaksolla pyrittiin taiteen piirissä kehitettyjen harjoitteiden avulla

kuvittelemaan utopioita ja toisenlaisia maailmoja yhteiskuntatieteellisessä kontekstissa. Menetelmällisesti Porkola, Salmenniemi ja Ylöstalo (2022, s. 85, 88) kuvaavat näitä taiteellisia tapoja kurottaa tai ”hapuilla” kohti tuntematonta *mahdollisen pedagogiikkana* ja lähestyvät *kuvittelua tietämisenä*.

Huomioni herättää artikkelin kuvaus siitä, kuinka monet opiskelijat pelkäsivät alkuun utopiansa olevan hyödytön tai vääränlainen sen perusteella, että se paransi omaa oloa ja oli liian yksilöllinen niin sanotun yhteiskunnallisuuden sijaan (Porkola ym., 2022, s. 86). Porkola, Salmenniemi ja Ylöstalo (2022, s. 86–87) kuvaavatkin opiskelijoiden kokemuksiin peilaten, kuinka pätevä tieto ja tietäminen mielletään akateemisessa kontekstissa pikemminkin etäännyttämisenä henkilökohtaisuudesta ja kokemuksellisuudesta. Tätä opiskelijoiden kokemaa merkityksettömyyden pelkoa, siinä paljastuvaa ihmiskuvaa ja tietokäsitystä on nähdäkseni hedelmällistä tarkastella *dynaamisesti* Ruddickia (2017, s. 123) seuraten Spinozan laadullisesti kahdentuvasta voiman määritelmästä, *potentia* ja *potestas* käsitteistä käsin. Olennaista tämän voiman laadullisuuden ymmärtämiseksi on hahmottaa Ruddickin (2017, s. 121) tapaan subjekti *toiminnallisesta kapasiteetista* käsin vaikuttajana ja vaikutettuna.

Kun *potentia* elinvoimassaan määrittyy Ruddickia ja Spinozaa vapaasti tulkiten assosiatiivisena, luovana yhteydessä mahdollistumisen voimana, kuvaa Ruddick (2017, s. 123) puolestaan *potestas* voiman jäykkää laatua tietyn näkökulman ympärille pakottamisena, tiettyyn annettuun, institutionalisoituun muotoon rajoittamisen voimana. Ruddick edelleen kuvaa, Deleuzea ja Guattaria seuraten, kapitalistisen järjestelmän mobilisoineen koettuja merkitysyhteyksiä rajoittavan ja ne ulkoapäin määrittävän *potestas*-voiman *irrottaen* siten yksilön omasta kapasiteetistaan toimia – siis nähdäkseni kyvystään yhteyteen ja kyvystään vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi. Näin *potestas* voimana ja ilmaisullisesti tarkastellen *valtana*, vallan ilmauksissaan, näyttäytyy minulle valtana toimeenpanna, suorittaa ja hallita välittämättä merkityksellisistä yhteyksistä tai hyvin hauraassa, kapeassa merkitysyhteydessä merkitysten määrittäessä voittona, hallinnan kasvuna, omistajuutena, taloudellisen vallan kasvuna jollekin – ei kaikille osallisille. Tämä on dynaamisesti tarkastellen irrottautumista, rajaamista.

Potestas dynaamisesti valtana yhteyden yksipuolisuudessa, katkoksesta tai kyvyttömyydessä vastaakin mielestäni kipeän osuvasti monikriisin dynamiikasta, kuten sitä *Ilmaisu merkityksellisenä liikkeenä*-kappaleessa kuvasin eskalaationa, manipulaationa tai monologina. Väitän, että jos *toisen* (potentiaalinen) *määrittelystä* ylipäättään tulee vallan kysymys ja kamppailu, toisesta tulee omistamisen kohde. Vaikutusten ”todellisuudesta” tulee vallan kysymys. Nähdäkseni kapitalistiseen järjestelmään mobilisoitu *potestas* tarkoittaa tässä järjestelmässä potentiaaliinsa määrittävää *toista* vallassa

mahdollistumisesta käsin: valtasuhteissa määrittyvinä, toteutuvina ja tähän potentiaaliinsa *oikeutettuina* toisina, ei luovan yhteyden kyvykkyytenä. Tällainen voitossa, häviössä, omistajuudessa tai objektina mahdollistuva ja oikeutettu toinen on mielestäni yhteydessä mahdollistumisen onto-episteemisestä näkökulmasta tarkastellen äärimmäisen kapea, heikosti kykenevä ja ihmiskeskeinen mahdollistuminen.

Lähestyn toista yhteyden ilmaisuna. Tulokulmastani *kuvittelussa tietäminen* kytkeytyy Ruddickia (2017) seuraten Spinozan yhteydessä mahdollistumisen *potentiaan*. Niin ikään *mahdollisen pedagogiikka* pyrkii kuvittelusta avautuvassa tietämisessään tuottamaan tietoa henkilökohtaisuuteen, kokemukselliseen ja ”leikin radikaaliin potentiaaliin” luottaen, korostaen aistivaa, affektiivista ruumiillisuutta, materiaalisuutta ja liikettä havainnossa, kuvittelussa ja oivallusten synnyssä (Porkola ym., 2022, s. 89). Lestelin (2021) kuvaamiin, Andersin eksistentiaalisesta empirismistä ammentaviin näkemyksiin kentän mahdollistamasta kuvittelusta mielestäni vaivatta resonoiden, Porkola, Salmenniemi ja Ylöstalo (2022, s. 91) juurruttavat kuvittelussa aukeavan tulevaisuuden mahdollistumisen jonakin juuri nykyhetkestä ja läsnäolostani avautuvana. Vien ajatuksen viljelemääni leikin analogiaan. Läsnäolo on luomiseen kykenemisen edellytys. *Menestykseks* leikki inspiroi kaikkia osallisia.

Kaikkein tärkeimmäksi oivallukseksi opiskelijoiden kokemusten perusteella Porkola, Salmenniemi ja Ylöstalo (2022, s. 93) nostavatkin ryhmässä syntyneet vilkkaat yhteiset keskustelut, kuvittelun kollektiivisuuden ja dialogisuuden, jota he kuvaavat yhteiskunnallisesta näkökulmastaan *elävän demokratian* ehdoksi. Kuvitteleminen toteutuu parhaimmillaan silloin, kun sitä toiminnallisesti harjoitetaan yhdessä (Porkola ym., 2022, s. 93). Tätä havaintoa tulkiten kuvittelun harjoittaminen yhdessä on *potentian* laadullisen voiman *fuusioitumista*, yhdessä kykenemisen maksimaalisena ja maksimoivana vaikutuksena. Ruddickia (2017, s. 124) lainaten aito kollaboraatio maksimoi kaikkien osallisten toimimisen kapasiteettia, ei vain joidenkin. Mielestäni leikki luovana, taiteellisena kuvittelun *toteutumisen* prosessina on elävää demokratiaa, demokratian määrittäessä nimenomaan Ruddickin kuvaamasta potentiaalisesta luovasta kollaboraatiosta käsin. Jos elävä demokratia määrittyy näin osallisuudessa mahdollistumisen maksimaalisesta kyvystä käsin, se sisällyttää itseensä nähdäkseni vastaansanomattomasti ihmisen ohella kaiken *elon ilmaisussaan*.

Tutkielman johdannossa kuvasin, kuinka näen yhtenä keskeisimpänä eksistentiaalisena kysymyksenämme juuri toisen määrittelyn kysymyksen: tästä *määrittelystä avautuvana ja rajautuvana todellisuutena* ja tuossa todellisuudessa tietynlaisten tulevaisuuksien konkreettisena potentiaalisena mahdollistumisena tai mahdottomuutena. Menestys määrittyy luovana yhteytenä, ei voittona. Kiinnostavaa taiteellisen tutkimuksen yhteiskunnallisen, ellei planetaarisen vaikuttavuuden

kannalta on, että taiteilija omasta praktiikastaan käsin lähtökohtaisesti pyrkii ja kykenee tähän yhteyden hakemisen luovaan liikkeeseen. Juuri tähän yhteydessä merkityksellistymisen, toteutumisen pyrkimykseen mielestäni niin ikään Merleau-Ponty tarkentaa kuvatessaan, kuinka maalarin katse kysyy olioilta, *miten* ne ovat ja tuota näkemistä seuraten hän tekee ne näkyviksi (Merleau-Ponty, 2013, s. 430–431). Merleau-Ponty esittää Paul Kleen kuvailleen, kuinka maailmankaikkeus ja maalari lävistävät toisensa, maalarin upotessa maailmankaikkeuteen ja maalaavan sitä taas kohotakseen itse näkyviin (Merleau-Ponty, 2013, s. 431–432). Mielestäni monikriisin ytimessä on heikentynyt kykymme kokea merkitystä: upota maailmankaikkeuteen ja kohota siitä itse näkyviin. Tulla vaikutetuksi ja vaikuttaa.

Kuinka sitten upota maailmankaikkeuteen ja kohota siitä näkyviin? Määritellä itsestäni erottumaton toinen niin, ettei toisen määritelmä irtoa minusta vaan on dynaamista vaikutuksissa mahdollistumisen yhteyttä kaiken osallisen kanssa? Kuinka kanssa-luoda todellisuutta osallisuudessa päättymättömänä ja jaettuna toteutumisten ja mahdollistumisten yhteytenä?

Esitän, että kollektiivinen ryhmämaalaukseen toiminnallisena filosofisena kuvittelun aktina voi prosessina, niin onto-episteemisenä analogiana, mutta myös konkreettisenä transformatiivisena kollektiivisena yhteyttä synnyttävänä toimintana tuottaa, kuvata ja tehdä näkyväksi elävää jaettua yhteydessä mahdollistumisen liikettä.

FUUSIO

Kuva 4. Toinen ilmaisuna 16.11.2025 (Hämäläinen, Nylander, Schaafsma)

Olemme asettuneet kukin yhdelle puolelle suurta maahan levitettyä akvarellipaperia ja kaataneet jokaiselle pahvisiin kahvikuppeihin kuusi väriä, joista sekoitamme kaikki tarvitsevamme sävyt: sitruunankeltaisen, kadmiuminkeltaisen, sinooperinpunaisen, karmiininpunaisen, preussinsinisen ja ultramariininsinisen. Olemme kasteleet paperin Vanhankaupunginlahdesta otetulla vedellä, merivesikin saa jättää ilmaisujälkensä toiseen, onhan paikasta katsoen rantaviiva vain parin metrin päässä.

Olemme päättäneet maalata tänään lainkaan puhumatta, niin, että artikulaatio välillämme tapahtuu kuulostellen, tarvittaessa ruumiillisesti elein, mutta ennen kaikkea maalaten: siinä tapahtuvana tilan ottamisena ja antamisena, ilmauksina ja ehdotuksina, maalaten ilmenevän toisen ilmaisemisena ja toistemme toista ilmaisevaan ilmaisuun liittymisenä, ilmaisullisina yhteyten kykenemisen tai kykenemättömyyden jälkeenä, maalaamisen liikkeessä tapahtuvana osallisuutena ja siinä artikuloituvana dialogina, ilmaisujäljissä elävinä merkityksinä, joita tulkitsemme, joihin vastaamme ja joita jaamme. Ontologisesti *kykenemme* kukin meistä kolmesta *ilmaisuna*.

Olemme sopineet, että joka kerta vaihtaessamme toistemme kanssa maalauspaikkaa maalauspaperin ympärillä otamme valokuvan, jotta *toisen* spontaani, luova, ennalta määrittelemätön jäsentymisen ja määrittymisen liike tallentuu jälkikäteen havaittavaksi. Maalauspaikan vaihtaminen tapahtuu yhteisestä sanattomasta päätöksestä. Uudessa maalauspaikassa paperille eteeni avautuu toisten ilmaisema toinen, johon edelleen *sen vaikutuksessa* omassa havainnossani ja kokemuksessani nyt

liityn; sitä jatkaen, sitä virittäen – halutessani sen toki kiistäen, mutta aina kiistämisesänikin väistämättä siihen liittyen, sen myötä, sitä vasten suhteessa ja suhteena toteutuvassa ilmaisussani avautuvaan merkitykseen. Jokainen siveltimenveto ilmaisuksi *aineellistuneena vaikutuksena* muuttaa kokonaisuutta, koherenssina.

Toinen maalari, ilmaistessaan suhteena affektiivisesti ja aistihavainnossa ilmenevää toista maalaten – merkityskokemuksessa jäsenyvinä värijälkinä – avaa ja sysää minun ilmaisuni *saman paperin osallisuudessa* uuteen merkitykseen. Itse asiassa koko suuri akvarellipaperi (120 x 150 cm) elää organismina sille piirtyvien uusien maalausjälkien ottaessa ja luodessa jatkuvasti toisiinsa merkityssuhdetta uusiin merkityksiin rinnastuen, sekoittuen, haastuen ja rikastuen. Maalaus kehkeytyy esiin luovan suhteellisen järjestäytymisen ja uudistumisen liikkeenä kuitenkin olematta ”vain” abstrakti värikompositio, vaan toisen *elävä määritelmä* ruumiillisten kanssa-maalareiden suuntautuessa havainnossaan kanssani koettuna ilmiönä ilmenevään *toiseen*.

Onko tässä kollektiivisessa toisen esiin kuvittelussa kyse eksistentiaalisen empirismin hengessä toiminnallisesta itsen *ylittymisen* aktista, menetelmällisesti sen esiin provosoimisesta, simuloimisesta, utooppisen toisen mahdollistumisen kättilöimisestä? Kentän synnyttämän *testin* (Lestel, 2021, s. 49) aikaansaamasta itsen kapasiteetin ylittämisen aktista? Kollektiivinen, yhtäaikaaisesti useiden havainnoitsijoiden kokemuksellisista aistihavainnoista koostuva ja sen maalaten välittyvä merkityслиike synnyttää loputtomasti kykenevän, syvenevän, moniäänisen, ilmaisussaan jaetun ymmärryksen *toisesta*, jota en yksin voisi koskaan omassa ilmaisussani yksin tavoittaa. Kollektiivisuus avaa *utooppisen* mahdollistumisen.

Maalaus kutoutuu esiin ilmenevän ilmiön ilmaisussa ja kollektiivisessa kokemuksen rakenteessa *hiljalleen* maalausprosessin edetessä toinen toisiinsa kytkeytyvinä, ei-esittävinä värialueina, jotka prosessin *ajallisesti kehkeytyvän* laadun mukaan syntyvät *aina jo* suhteessa olevina: ilmaistuina, aina jo kurottaen kohti jo maalattua ja vielä maalaamatonta, mennyttä ja tulevaa, uutta merkityssuhdetta, yhdistyessään toisiin ilmaistuihin värijälkiin. Taipale (2016, s. 62) melodisessa toisessaan kuvasi osuvasti tätä dynaamista suhteena toteutumisen tapaa Husserlin fenomenologiaan linjautuen, siinä, ”kuinka kukin yksittäinen ääni alkaa ja loppuu tässä jatkumossa”, ja ”saa vireensä ja sävynsä suhteessa hiipuviin edeltäjiinsä ja ennakoituihin seuraajiinsa”.

Maalauksellamme ei ole ylä- eikä alapuolta, toinen ei siis määriy suuntaansa asemoitumalla ”maisemallisesti” esiin ”jotakin katsovan ihmisen näkökulmasta”, vaan sen mahdollinen perspektiivi jäsenyy maalauspaperia kiertäessämme kollektiivisessa liikkuvassa ruumiillisessa artikulaatiossa, *ilmenevän mukaan*, kenties jonkinlaisena merkitykseen kehkeytyvän suhteen tai leikin perspektiivinä.

Tämä perspektiivi ei ole subjektiivinen, muttei myöskään väitä voivansa määrittää toista objektiivisesti. Tässä ilmenevän ilmaisuliikkeen synnyttämässä perspektiivissä tai perspektiivittömyydessä, sen artikulaatiossa, ilmiö ei rakennu kronologisesti kuin talo nousten perusteistaan esiin, vaan ”ensimmäiset havainnot” – nuo ajallisesti ensin maalatut värijäljet – muuttuvat ja elävät merkityksessään koko prosessin läpi alusta loppuun murtaen täällä-nyt ja siellä-silloin tila-aikarakenteen. Maalatessamme toinen rakentuu, kutoutuu, sakkautuu, muotoutuu ja muuntuu merkityksessään jatkuvasti, samanaikaisesti kaikkialta, mikä resonoi edelleen mielestäni analogisesti Baradin (2019) intra-aktion merkityksiä tuottavaan liikkeeseen ja tulkinnassani eettiseen olemassaoloon rajautumisen ja mahdollistumisen tekoina.

Talon pystyttämisen sijaan näen kollektiivisen maalaten toiseen liittymisen ilmaisullisesti embryonaalisena esiin tihentymisen prosessina, soveltaen kaikella vapaudella Tiilin nostamaa (2011, s. 96–97) ”embryonaalisen tekstin” käsitettä, jossa nyt *maalattu ilmaisukieli* voi olla kokemisen ja tietämisen väline, jossa jo maalaten jäsenyn. Oikeastaan tätä kollektiivista toisen ilmaisten määrittelemisen praktiikkaa voisi kutsua kehkeytyvässä rakenteessaan tai mahdollistumisen olosuhteena kohdun kaltaisen, joka ”suunnasta” simultaanin ja koherenssissaan mielekkään tapahtumisen tilan luomisen pyrkimykseksi. Kenties tulevaisuudessa ehdotan toiminnallisen kenttäfilosofian rinnalle jonkinlaista planetaarista, ekotonista, kollektiivista ja ilmaisullista *kohtufilosofiaa*. Sanahirviöstä huolimatta teen ehdotukseni vailla sarkasmia ja korkeintaan myhäillen, miten kauas olen onnistunut Descartesin perinnöstä pääsemään, toki hänen jälkeensä jättämiään eväitä syömällä.

Lähtökohtanani on, että havaittu todellisuus ilmenee havaintokykyni ruumiillisuuteen kiinnittyneissä rajoissa, jolloin kollektiivinen havaintotyöskentely haastaa omat rajani edellä mainitussa suhteessa ruumiillisen kapasiteetin fuusioitumisena. Merleau-Pontyn ajatteluun tukeutuen ei ole olemassa mitään objektiivista ”jumalan näkökulmaa”, vaan tila hahmottuu aina suhteessa omaan elettyyn ruumiiseeni (Hotanen, 2010, s. 138–139). Hotanen kuvaa Merleau-Pontya seuraten sitä, kuinka liikkeessamme näemme asiasta vain yhden puolen kerrallaan samanaikaisesti muiden puolten painuessa väistämättä piiloon. Emme koskaan voi tavoittaa toisesta koko kuvaa, koska olemme olemassa havaitsevana ruumiina, joka on tilallisesti sidottu omaan näkökulmaansa (Hotanen, 2010, s. 144–145). Hotanen edelleen kuvaa, kuinka Merleau-Pontyn mukaan emme ole ruumiillisina subjekteina suhteessa maailmaan vain yhdellä tavalla, vaan aistimme avaavat omat – ja aisteinakin toinen toisiinsa avautuvat – maailmansa (Hotanen, 2010, s. 145).

Viritänkin kollektiivisen työskentelyn toiminnalliseksi ruumiinfenomenologiseksi kommentiksi, sen *tapahtumisessaan kyetessä ylittämään* omasta ruumiistani avautuvan tilaan ja aikaan sidotun

havaintoni rajallisuuden toista määritellesään. Irtaudun tässä aktissa määritelmän omistamisen tarpeesta. Lähestyn toista määritelmällisesti tapahtumisessaan dynaamisesti suhteena, leikkinä, jäsenyväinä organismeina ja luovana mahdollistumisen artikulaationa osallisuudessa, jossa kukaan määrittelijöistä ei jättyä tarkkailijaksi, kuten Latour (2017) ja Lestel (2021) peräänkuuluttavat – eikä määrittämisen vallasta kamppailla, vaan voima leikkiessä fuusioituu kaikkien osallisten toteutumisen kapasiteettia kasvattaen. Kenties leikitty fuusio rinnastuu olemassaolon tyylinä *rihmastoon*, joka on Leena Suopajarveä (2024) seuraten toiminnallisena, kykenevänä ilmaisuna *vahva* juuri siksi, ettei se ole rakenteeltaan hierarkkinen, kuten Suopajarvi itse rihmastoja dynaamisesti ympäristöliikkeen kontekstissa kuvaa.

Toinen aineellistuu maalauspaperille ilmaisussaan kolmesta ruumiillisen liittymisen avaamasta ”suunnasta”, ilmeten kolmella tapaa, joista jokainen tapa tulee sekä tunnustetuksi että haastetuksi. Määrittely ei tapahdu yhdestä pisteestä käsin. Toinen kollektiivisena ilmaisuna artikuloi meidän elävän intersubjektiivisessä todellisuudessa, joka on ilmaisussaan kommunikoitavissa ja kokemuksellisesti jaettavissa, vaikei se olisikaan oman havaintoni kanssa täysin yhtenevä. Kollektiivinen työskentely rikkoo mahdollisuuden yksilön havainnossaan ”omistamaan” toiseen ja siten kyseenalaistaa yhteiskunnan sisäistetyn valtakamppailuissaan mobilisoiman *potestas*-voiman dynamiikan. Työskentely mahdollistaa ja sallii toisen ilmenemisen ristiriitaisuudessaan ja monimerkityksellisyydessään. Työskentelytapa ei pyri eristämään ”kohdettaan” eikä toisia kanssahavaintoja luodakseen kontaminoitumattoman käsityksen toisesta, vaan sietää muiden ilmaisun osana omaa prosessiani inspiroituen siitä, haastuen siitä – voimistuen siitä – todellistaen toisen kollektiivisena kokemuksena, neuvotteluna ja mahdollistumisena, jota en voi koskaan yksin omaan merkityskokemukseeni rajautuen tai toisaalta myöskään sen ulkopuolelle jättäytymälläkään tavoittaa. Praktiikka osaltaan tarttuu Lestelin (2021, s. 52) ihmiskeskeisyyttä purkavaan näkemykseen siitä, että päättämättömyys on maailman ominaisuus, sillä maailmassa on aina joku tai jokin, jolle ympäristö ilmenee toisin kuin minulle, ja toisin kuin voin sen hänelle kuvitella ilmenevän.

Ihmisen omiin tarpeisiinsa muokkaamat ympäristöt ovat biodiversiteetin näkökulmasta yksinkertaisia (*highly simplified*), vähentäen usein tiettyä tarkoitusta palvellessaan systemaattisesti villin (*wildlife*) mahdollistumisen edellytyksiä (McNeill & Engelke, 2014, s. 88). Yhdistän kollektiivisen työskentelyn mahdollistaman fuusion biodiversiteetin monipuolisuuden kysymykseen kestävyyttä tai haavoittuvaisuutta tuottavasta näkökulmasta. Ruddick (2017, s. 132) kuvaa ekosysteemejä kompleksisina kommunikaatiosysteemeinä ja kukoistavan biodiversiteetin kannalta merkitykselliseksi nousevatkin kyvyt muodostaa runsaasti monimutkaisia, monimerkityksellisiä yhteyksiä, riippuvaisuuksia ja liittolaisuuksia. Ruddick rakentaa näkemystään Spinozan ajatteluun

viitaten siinä, että mitä kykenevämpiä olemme affektisesti vaikuttamaan, sitä suurempi kykymme yhteyksien muodostamiseen. Kestävyyden tarkasteleminen yhteyden kyvykkyydestä käsin ja tämän kyvykkyyden kytkös yhteyksien monipuolisuuteen – erilaisina ja jopa kilpailevina tapoina liittyä maailmaan – nousee vahvasti esiin myös Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin (2015, s. 82) viitoittaessa uutta suuntaa *vaikutuksellisemmalle* humanistiselle ja yhteiskunnalliselle ympäristötutkimukselle.

Kysyn vaikuttavuuden, *potentian* fuusioitumisen näkökulmasta, voiko kollektiivinen, jaettu, ilmaisussa välittyvä *toisen* merkityksellistymisen liike synnyttää syvemmän ja kokonaisvaltaisemman, moniäänisemmän, ristiriitaisemman ja siten elävyydessään resilienssimmän, *eettisemmän* ilmauksen toisesta yhteytenä, merkityssuhteena ja edelleen minusta tuossa yhteydessä itse mahdollisuuksiin määrittävänä?

Kuva 5. Toinen ilmaisuna 16.11.2025 (Hämäläinen, Nylander, Schaafsma). Kuva: Mari Hämäläinen

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA VAIKUTTAVUUS

Lopuksi tarkastelen omaa tutkimusprosessiani vaikuttavuuden näkökulmasta. Olen tutkielmassani käsitellyt luovaa liittymisen liikettä ja kyvykkyyttä siihen kestävämmän maailmasuhteen ja tarvittavan transformaation kysymyksenä ekologisen ja eettisen kriisiytymisen ajassa. Olen kysynyt sitä, kuinka ilmaisu eläytyen mahdollistaa liittymisen ilmenevään toiseen. Olen kysynyt, miten ilmaisullinen liittyminen synnyttää yhteyttä *toteutumisena, uudistumisena ja mahdollistumisena*. Tutkimuskysymykseni on ollut toiminnallinen, aktuaalinen *toisen* uudelleenmäärittelyn pyrkimys, teko ja ilmaus lähestyessään toista aistisesti ja affektiivisesti *ilmiönä, yhteytenä ja suhteena*. Pyrkimykseni on ollut tämän tutkimusprosessin kannattelemana tarkastella, ymmärtää ja artikuloida oman työskentelyni ja tietämiseni perustuksia ja kurottaa siten omaan tulevaisuuteeni kyvykkäämpänä kirjoittajana, taiteilijana ja tutkijana.

Hahmottelen vaikuttavuutta esiin humanistisen ja yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen kehyksessä peilaamalla päätelmiäni vasten Astrida Neimanisin, Cecilia Åsbergin ja Johan Hedrénin (2015) pyrkimystä uudistaa humanistista ympäristötutkimusotetta kriittisen posthumanismin suuntaan, kuten he sitä hahmottelevat maailmaan toisin liittymisen inhimillisistä kyvykkyyksistä käsin artikkelissaan *Four problems, four directions for environmental humanities*. Näen voivani avata prosessini vaikuttavuutta artikkelia vasten mielekkäästi siksi, että se linjautuu omaan ontoepisteemiseen *eläytyvässä yhteydessä toteutumisen kyvyn* lähtökohtaani ymmärtämällä monikriisin koettuihin merkityksiin, arvoihin ja vastuuseen kytkeytyvänä suhteiden määrittelyn kysymyksenä (Neimanis, Åsberg & Hedrén, 2015, s. 69). Kriisiytyminen näyttäytyy tällöin suhteen uudelleenmäärittelyn haasteena, joka tunnustaa ja tunnistaa määrittelystä mahdollistuvan todellisuuden konkreettiset vaikutukset aineellisessa ja aineettomassa ajallisessa ilmaisussaan. Suhteen määrittäminen tapahtuu niin narratiiveissamme, kuvitelmissamme, toiminnassamme kuin esteettisesti (Neimanis, Åsberg & Hedrén, 2015, s. 68).

Minulle luonnon ja ihmisen erillisyyttä suhteisiin, materiaan ja prosesseihin purkava *luontokulttuurien* käsite (Suopajarvi, 2024) konkretisoituu siihen, mielestäni ruumiinfenomenologiseen tulkintaan, kuinka todellisuus (luonto) avautuu aina koettuun merkitykseen (kulttuuri) – ja juuri tähän ei-dualistiseen todellistumiseen, tutkijan *todellistumisen kyvykkyytenä* mielestäni Neimanis, Åsberg ja Hedrénin (2015, s. 68, 86) ansiokkaasti tarkentavat hakiessaan uusia tapoja kysyä. Siten juuri tutkimusotteen ja menetelmällisyyden kysymys osoittautuu keskeiseksi todellisuuden luomisen, tuottamisen ja siinä tietämiseksi määrittymisen kannalta. Arvot

ja asenteet eivät ole helposti mitattavissa, kuten Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 72) Libby Robiniin viitaten tuovat esiin, mutta taiteilijana näen arvojen ja asenteiden voivan kietoutua tutkimusaineistoon valitun menetelmän ja välineistön kautta, asenteena ja arvostuksena niiden tuottamaan merkitykseen. Tavoiteltava posthumanistinen suunta tarkoittaa Neimanista, Åsbergiä ja Hedréniä (2015) vapaasti tulkiten moniulotteisempaa humanismia – ihmisyyttä: dynaamista, yhteyden näkökulmasta laajentuvaa tietämisen tapojen kollaboratiivisuutta, monipuolisuutta, monitieteisyyttä ja taiteisuutta sekä akateemisessa, institutionaalisessa kontekstissa että sitä ylittäen, elitismiä tietoisesti purkaen.

Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015) luotaavat akateemisen tutkimuksen ja tutkijan moniulotteisemman ihmisyyden pyrkimyksen tulokulmastaan esiin neljä nykyisen maailma- tai ympäristösuhtemme ongelmaa ja esittävät tuota ongelmallisuutta purkavia vaihtoehtoisia tapoja olla suhteessa. Ihmisen ontologisesta erityisasemasta juontuen *vieraantuminen ja irrallisuus, postpoliittinen ilmapiiri, kriisiytymisen lähestyminen negatiivisesti* voimattomuutta ja kyvyttömyyttä tuottavan narratiivin kysymyksenä sekä *ympäristökysymysten irrottaminen* muista sosiaalisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä *erillisiksi kysymyksiksi* muotoutuvat Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin pohdinnassa kriisiytymisen juurisyistä toisin mahdollistumisen ja posthumanismin kompassiksi.

Pyrin omasta taiteellisen tutkimuksen orientaatiostani käsin vastaamaan tähän heidän humanistiselle ja yhteiskunnalliselle ympäristötutkimukselle esittämänsä haasteeseen kyvykkäämmästä ihmisyydestä, jonka tehtävä tässä ajassa Neimanista, Åsbergia ja Hedréniä (2015, s. 69) tulkiten on oppia ymmärtämään erilaisista ja lukemattomista merkityskokemuksista kutoutuvaa todellisuutta ja elää siinä menestyksekkäästi yhdessä.

YHTEYDEN HAASTE

Tutkielmani perustuu näkemykseen siitä, että maailmasuhteen haaste on *toiseen suhtautumisen* haaste. Ekologisen kriisin näkökulmasta Neimanista, Åsbergiä ja Hedréniä (2015, s. 73–74) tulkiten *vieraantumisen ja irrallisuuden* haaste maailmasuhteen haasteena kytkeytyy inhimillisen mittakaavan tai sen puuttumisen kysymykseen. Toiminnan seuraukset voivat ilmetä vasta pitkän ajan tai matkojen päässä, tai kumulatiivisesti, jolloin toiminnan yhteyttä vaikutuksiin saattaa olla

mahdotonta kokea ja ymmärtää. Näen haasteen konkreettisuudessaan kytkeytyvän paikallistuneen, aistitun, kinesteettisesti eletyn, verevän, kouriintuntuvan aineellisen yhteyden poissaoloon, sillä ruumiillisessa läsnäolossani aistisesti jäsentyvän todellisuuden näkökulmasta meidän voi todella olla vaikeaa, ellei mahdotonta, olla suhteessa johonkin, mitä emme tunne, aisti tai saa kokea merkitykseen. Liittymisen kysymys ei ole abstraktisti ylitettävissä. Maailma *välittömästi* ilmenevässä aineellisuudessaan ei ruumiillisesti kykenevän lähtökohtamme vuoksi muutu abstraktiksi, vaikka tulkitsisimme maailmaa ihmiskeskeisesti mallinnettuna abstraktiona. Ajattelu ei saa meitä olemaan ruumiillisesti olematta.

Esimerkiksi niin sanotussa *Not in my backyard* -ajattelussa on Tieteen termipankin (n.d.) määritelmän mukaan kyse ympäristöhaittoja aiheuttavan hankkeen vastuksesta paikallista etua ajaen yhteisen edun sijaan. Mielestäni ilmiönä NIMBY-ajattelu on sinänsä ontologisesti terve reaktio, sillä kyse on suhteestamme välittömästi koettuun ympäristöömme omana todellistumisena, ja siinä koetun vaikutuksen merkityksen tunnistamisesta. Reaktiona se on terve kuitenkin vain siihen asti, kunnes muuttuu yhdentekeväksi, siirtykö ongelmani jonkun toisen takapihalle. Ruddickin (2017) esiin nostamaan Spinozan kahdentuvan voiman määritelmään tulkiten tämänkin ilmiö voittajissaan ja häviäjissään ilmaisee nähdäkseni *potestas*-voiman vallan siirtymisen kamppailua. Tuntuu, että yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti meidän tapamme *kyetä konfliktissa* määrittyy ja mahdollistuu ilmaisullisesti vain *potestas*-voiman konstellaatioissa. Niin ikään Ruddick nostaa esiin konfliktin määrittymisen ja siinä olemisen tapamme kysymyksen, joka ei mielestäni ole irrallinen tavastamme määritellä *toinen*, päinvastoin. Nähdäkseni konflikti kantaa itsessään käsitystämme *toisesta*. Onko toisen ja itsemme eriyttäminen yhteydestä objekteiksi yksilöllistymisen prosessimme lopullinen kliimaksi vai koetusta merkityksestä vapautumisen paradoksi – sen toteutuessa nyt yhteydettömyyden aiheuttamana itsetuhoisuutena planetaarisessa mittakaavassa?

Tuntuu miltei, ettei meille ole juuri jätetty muuta vaihtoehtoa *toteutua* kuin vieraantuen ja irrottautuen yhteydestä: lobata, rajata, tapella, kilpailla, hallita, omistaa, menettää, vartioida, vapautua, varustautua, piiloutua, voittaa tai hävitä, alistaa tai tulla alistetuksi? Kaikki tämä toiminta kantaa konkreettista, aineellista *toisen* merkitsemisen tekoa. Ja eikö jo sanavalintani ”ole jätetty” viittaaakin siihen, että osallisuuteni on kokemuksellisesti pikemminkin yksilön osallisuutta alituisen konfliktiin ja että potentiaalini menestyksekkäänä määrittyy juuri kamppaillen, eriytyemisessä, *konfliktista käsin siinä* voittajana tai häviäjänä?

Porkolan, Salmenniemen ja Ylöstalon (2022) antamaa esimerkkiä seuraten ja kuvittelussa tietämiseen spekulatiivisesti rohkaistuen: Miten konflikti määrittyisi utooppisesti kokonaan toisin ja uudella tavalla? Entä jos konflikti määrittyisikin fuusiossa maksimaalisesti mahdollistuvan yhteyden

haurautena, katkoksenä tai puutteena? Tästä käsin jako voittajiin tai häviäjiin sulaisi mahdottomuuteensa. Ja miten konfliktin ratkaisut *yhteyden laadun parantamisena* ja korjaamisena silloin määrittäisivätkään liittymistä elävöittävinä, yhteyttä ja yhdessä *mahdollistumista tukevina* toimina, ilmaisullisesti ja aineellisesti tarkastellen aina ympäristöstä, toisesta – *elosta ilmaisussaan* erottamattomissa? Oikeus olisi oikeutta toteutua potentiaalisesti yhteytenä, mutta ei niin, että yhteydessä toteutumisen potentiaalisuus tarkoittaisi kaikille yksilöinä samaa tai yhtäläistä?

Tällainen konfliktin ja oikeuden toisin määrittely yhteyden luovan laadun ja *tarpeen* kysymyksenä tuntuu kieltämättä utooppiselta sekä kapitalisessa että nationalistisessa erillistymiseen perustuvassa rakennelmissamme. En tiedä haastaisiko se jopa joitakin demokratian perustuksia? Joka tapauksessa metabolismin analogiaa jälleen soveltaen vaikuttaa siltä, että eriyttämisen, erillistymisen synnyttämä toinen kohteena ja konfliktina tuottaa elimellisesti näitä rakennelmia ylläpitävää mahdollistumista.

Keskeinen havaintoni aistisen yhteyden merkityksestä erillisyyden ja vierauden kokemuksen purkamiseksi vahvistuu omasta paikkakohtaisesta taiteellisesta työskentelystäni käsin Kuusiluodossa paikan *kanssa kykenemisessä kehkeytyvänä transformatiivisena* merkityssuhteena, jossa paikan ja minun välinen raja luontokulttuurisesti *merkityksiin toteutumisenä* katoaa. On enää mahdotonta olla välittämättä paikasta – toisesta – johon on liittynyt maalatun vuoden ajan. Olisin täysin valmis määrittelemään *rakkauden* dynaamisesti *potentian*, yhteydessä kykenemisen luovassa utooppisen mahdollistumisen liikkeessä.

Mutta tarkoittaako tämä käänteisesti sitä, että emme ihmisinä – ontologisesti vaikuttamisen ja vaikutetuksi tulemisen toteutumina – kykene lopulta liittymään kuin ympärillämme konkreettisesti todellistuvaan *toiseen*? Ettemme ruumiillisina olentoina kykene *toteutumaan suhteena* ilman tuota välitöntä aineellista ja aistittavaa vastetta ja siinä koettuja vaikutuksia? Onko turha odottaa, että voisimme olla merkityssuhteessa ja elävässä yhteydessä johonkin, mikä ei ole ”takapihällämme”? En tiedä. Näkisin asian mieluummin niin, että juuri paikkakohtainen työskentely kykenee kiinnittämään ja sitouttamaan meidät välittömään ympäristöömme poikkeuksellisen vahvasti ja tämänkaltaisen liittymisen olisi toteutuessaan äärimmäisen *vaikuttava* askel vieraantumisen haasteen purkamisessa, sillä meitä on 8,26 miljardia (Statisticstime, 2025). Olemmehan kollektiivisesti valtava aistisesti ja affektiivisesti kykenevä, merkityksiin diffraktoituva *assemblage*.

Konfliktit kompleksisuudessaan kytkeytyvät kiinteästi kasvun tai vastuun kaltaisiin kysymyksiin (Neimanis, Åsberg & Hedrén, 2015, s. 75). *Post-poliittiseksi* määrittämänsä *tilanteen* ongelmaksi suhteisen olemassa olomme kannalta Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 76) nostavat neoliberalismin ja vapaan kapitalismin utopian, joka heidän mukaansa redusoi kriisit arvovalinnoista

tehokkaan teknisen hallinnan kysymyksiksi ja kietoutuu ”vihreään” kuluttajuuteen tarjoten sitä ratkaisuna kriisiin, jonka juurisyy se itse on. Heidän mukaansa poliittisuuden kova ydin: päätöksiä ja agenda pohjimmiltaan ohjaavat arvot ja periaatteet, erilaisten elettyjen ja kilpailevien todellisuuksien tunnistaminen, niistä nousevat huolet, tavoitteet ja näkemys hyvästä tulevaisuudesta on häivytetty keskustelusta (Neimanis, Åsberg & Hedrén, 2015, s. 75). Nähdäkseni postpoliittisuus kytkeytyy pitkälti *kasvun* määrittelyn ja kyseenalaistamisen kysymykseen poliittisesti lähes mahdottomana.

Näen postpoliittisuuden ongelman kytkeytyvän elimellisesti vieraantumisen kysymykseen toisen ja itsen määrittäessä kyvykkyyteensä ja merkityksiinsä tietyn elämäntavan sisällä siinä mahdollistuvasta hallinnasta tai menestyksestä käsin. Merkitystä luodaan ”oikein” kuluttamalla tai ylipäättään kuluttamalla. Potentiaalinen ja korrekti mahdollistumiseni määrittyy kyvykkyytenäni tyydyttää ja hallita tätä kuluttamista. Ytimessä hääly mielestäni heikentynyt kykymme kokea merkitystä. On mahdollista ohjalla irrallisuudessaan jäsentymätöntä olentoa, joka ei enää kykene liittymään aistisesti *toiseen* eikä *luomaan* itse koettua merkityksiin. Yhdyn siis Ruddickiin (2017, s. 123) viitaten Guattarin ja Deleuzen näkemykseen kapitalistisen järjestelmän mobilisoimasta *potestas-*voimasta, nähdäkseni juuri merkityskokemuksen häirinnästä syntyvänä järeänä käyttövoimana. Tuntuu kovin vaikealta argumentoida kuulostamatta sentimentaaliselta tässä aikamme mainosvalojen että poliittisesti avoimen kulttuuri- ja taidevastaisuuden (Pölonen, 2025) rätinässä, mutta näen oman paikkakohtaisen työskentelyni *kykenevän* postpoliittisen tilanteen haasteeseen juuri ruumiilliseen merkityskokemukseen kiinnittyvän aistisen kokemisen kyvykkyyden – sen syvyyden, herkkyyden ja *voiman* elävöittämisen aktina.

Sillä miksi ei aistisesti koetulla todellisuudella olisi todellisen *painoa*? Pääsikä todellisuutemme irtoamaan kaavoiksi, kuten Ove Ek esittää viitaten jo Alexander Gottlieb Baumgartenin huoleen havaintoyhteyden säilyttämisen puolesta tämän 1700-luvun teoksessa *Aesthetica* (Värri & Niinivirta, 2018, s. 9). Miksi luottamus havainnossa ilmenevään, aistittuna avautuvaan osallisuuteen tuntuu epä-älylliseltä tai pateettiselta, vastuuttomalta ellei vaaralliselta? Kuin olisin koettuun merkitykseen tarkentaessani vapauttamassa lauman vuosisadoiksi luolan seinään kahlittuja aivottomia ja nautinnonhaluisia vankeja, eikä siitä takuulla seuraisi mitään hyvää.

Vai voisinko leikkiä Platonin luolavertauksella toisin? Entä jos se luolan seinään kahlittu vanki ei vapauduttuaan päässytäkään varjokuvista todellisten ideoiden, *representoimattoman ääreen*, vaan juoksi metsään. Ja siellä hän tunsu kasvoillaan sateen. Haistaen kevään muuttuen itse kevään hillittömydeksi, maistaen sateen, kuullen kaikkialla ympärillään puhkeavan viileän vihreyden hän ymmärsi juuri tuon vihreän merkitsevän mustarastaan aamuöistä laulua. Uneksien sammaleen kieltä,

männyn rytmiä ja pyöritellen sormissaan tahmeaa tuoksuva pihkaa hän jatkoi matkaansa yhä syvemmälle. Ja sinne hän sitten unohtuikin. Palaamatta enää luoksemme luolaan.

Miksi nimetty, punnittu ja siten hallittu maailma tuntuu meistä turvallisemmalta ja uskottavammalta? Miksi lapsuuteni huhtikuisen valon herättämää kaipausta ei lasketa *vaikutuksiin*? Miksi joskus tiesin, että puron tahto on virrata? Miksi metsälammen mustaan pintaan heijastuva runko tai sakeasta lietteestä nouseva tuoksu ei olisi metsälampi ilmenevässä metamorfoosissaan, *metsälampi kanssani*?

YHTEYDEN MAHDOLLISUUS

Kolmanneksi maailmasuhteemme haasteeksi Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 76–77) nimeävät *ympäristökriisin negatiivisen kehystämisen*. Tällä he viittaavat siihen, kuinka kommunikaatiota leimaa yhä enenevässä määrin katastrofikuvasi ja sen hätäntynyt sävy, nähdäkseni apokalyptinen hädän ja peruuttamattoman tuhon narratiivi. Ongelmalliseksi asian tekee se, että kriisi on todellinen ja akuutti. Juuri ihmisen toiminnasta on viime vuosisadan puolesta välistä alkaen tullut kaikkein voimakkaimmin maapallon hiili-, typpi- ja rikkikierron globaaleihin prosesseihin vaikuttava tekijä (McNeill & Engelke, 2014, s. 4). Niin ikään McNeillin ja Engelken kuvaus muutoksen nopeudesta ja voimakkuudesta tuntuu hallitsemattomuudessaan pelottavalta, sillä kolme-neljäsosaa kaikista ihmisen koskaan aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä on tapahtunut vain yhden ihmiselämän, eli vaivaisen kolmen sukupolven mittaisena aikana (McNeill & Engelke, 2014, s. 4). *Eskalaatio, manipulaatio, monologi?*

Tutkimuksiin viitaten kuitenkin se, *miten* käsittelemme epävarmuutta ja epätoivoa vaikuttaa ratkaisevasti kykyymme toimia ja osallistua (Neimanis, Åsberg & Hedrén, 2015, s. 77). Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 77) huomauttavat, kuinka tutkimusten perusteella koettu voimakas epävarmuus ja negatiivinen narratiivi tuottivat suurempaa voimattomuutta ja kyvyttömyyttä toimia ympäristöä huomioon ottaen verrattuna voimakkaaseen epävarmuuteen, mutta toiveikkaaseen narratiiviin. Siten juuri *vaikutuksellisesta* näkökulmasta meidän olisi nähdäkseni ylivoimaisesti tehokkainta ja menestyksekkäintä ottaa lähtökohdaksemme esittämäni osallisuudessa suhteinen merkityksiä kokeva ja todellisuutta merkityksiin luova, vaikuttava ja vaikutetuksi kykenevä *toinen* tai ihmisyydestä ilmaisuksi laajentunut subjektiviteetti. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden

näkökulmasta tarkoitan tällä merkityskokemuksen vaikutuksen tunnustamista ja tunnistamista – ja siitä nousevaa, toimijuutta kannattelevaa motivaatiota.

Olemassaoloa *luovana merkityksiin kykenemisenä* määrittävässä tulkinnassani toivottomuus – siis todellistumista ilmaisuunsa muotoavana narratiivina – *lamauttaa* ja siten rajaa aineellisuudessa toteutuvaa kyvykkyyttämme vaikuttaa ja vaikuttua, siis luoda yhteyksiä. Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 77) tutkimuksiin viitaten kuvaavat, kuinka vaihtoehtoiset narratiivit puolestaan voivat *inspiroida* meitä tarvittavaan luovaan ongelmanratkaisuun. Inspiroituminen on mielestäni dynaamisesti tarkastellen huomattavan voimakas yhteydenkokemus tai merkityksellisesti yhteydessä mahdollistumisen prosessi, jos emme halua ottaa kantaa esimerkiksi kasvien tai veden ”kokemukseen”. Tulkinnassani keskeistä on, että merkitys ei ole *asia* vaan kykyä merkitykseen. Yhteyttä mahdollistavan luovan toimijuuden prosessia kuvasin aiemmin Porkolan, Salmenniemen ja Ylöstalon (2022) harjoittamassa *mahdollisen pedagogiikassa* ja kokemuksellisesti omassa kollektiivisen ryhmätyöskentelyn *tuottaman* luovan merkityksellistymisen liikkeen tarkastelussani.

Rajan kysymys nousee esiin neljäntenä haasteena Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin (2015, s. 78–79) kuvatessa tapaamme *pelkistää ympäristökysymykset* esimerkiksi taloudellisista tai sosiaalisista ulottuvuuksista irrallisiksi ympäristökysymyksiksi, samalla nähdessä tämän poteroitumisen haasteen koskevan niin ikään tieteen siiloutumista tieteenalojen omiksi sisäisiksi kysymyksiksi. Nähdäkseni tätäkin rajautumisen kysymystä voidaan hedelmällisimmin purkaa dynaamisesti liittymisen kyvykkyydestä käsin, kykynä ylittää, sulautua ja synnyttää tieteiden välistä yhteyksiä ja mahdollistua kenties toisin, utooppisesti. Feministiteoreetikko Moira Gatensia lainaten Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 81) kuvaavat tätä kuvittelussa uudistumisen aktia mielestäni sekä ekotonin että leikissä toteutumisen analogiaani seuraten ”...tutkimisen, luotaamisen jollain tavoin rajautuneina merkityksenmuodostuksen kenttinä, joissa ihmiset viljelevät ja neuvottelevat suhteitaan materiaaliseen maailmaan sekä emotionaalisesti että rationaalisesti samalla luoden identiteettejä itselleen.” Menetelmällinen siiloutumattomuus, rikkaus ja avoimuus kykenevät synnyttämään rikasta ja siiloutumatonta merkityksellisyyttä.

Neimanis, Åsberg ja Hedrén (2015, s. 79–82) peräänkuuluttavatkin uudenlaisia tutkimusmenetelmiä ja kysymisen tapoja, jotka kykenisivät liikkumaan alojen ja yleisöjen välisyydessä ja lisäämään kykyämme vastata haasteisiin. Yhtenä kyvykkyyttämme elävöittävästä toimenpiteestä olisi mielestäni taiteilijoiden työnkuvan laajentaminen sekä taiteellisen *luovan* ajattelun tuominen kyvykkyytenä, liittymisen ja merkityksellistymisen rikkaudessaan, kaikkialle yhteiskuntaan mukaan lukien koulutus, talous ja hallinto, ja niihin rajoittumatta. Kysymys on luovasta kyvystä havaita, luoda ja ylläpitää vaikutuksellisia kytköksiä ja ottaa huomioon myös ei-käsitteellisesti, aistisesti jäsenyvä merkitys

vaikutuksessaan. Kanssa-toteutumisen tulokulmani linkittyy sosiaalisesti sitoutuneen taiteen kenttään. Huhmarniemen mukaan (2025) tässä kentässä taiteilijan työnkuvaa tarkastellaan ”taiteilijakuplan” ylittävänä kompetenssina, joka poikkialaisuudessaan kykenee yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Hän tuo esiin, kuinka monialainen yhteistyö mahdollistaa sosiaalisesti sitoutuneen taiteen potentiaalin täyden toteutumisen.

Olen tutkielmassani määritellyt *toisen* merkityksiin hyvin laajasti ilmenevänä todellisuutena, merkityssuhteena, elona ilmaisussaan, en vain toisena ihmisenä. Olen kyseenalaistanut toisen erillisyyden lähestymällä toista kollektiivisesti ja ekotonisesti kanssa-toteutumisessaan. Olen pyrkinyt syventämään näkemystä siitä, mitä tunnistetaan ja tunnustetaan vaikuttavuutena kysymällä toista *myös* ilmaisullisesti ja ei-käsitteellisesti ilmenevänä. Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin (2015) esittämään huomioon negatiivisen kehystämisen *vaikutuksesta toimintakykyyn* kulminoituakin omasta määrittelemisen tulokulmastani yksi keskeisimmistä johtopäätöksistä: narratiivi ruokkii tai jättää ruokkimatta tietynlaisesti ilmenevää todellisuutta.

Määrittely avaa tai sulkee todellisuutta mahdollistumisen liikkeenä ja tuossa vaikutusliikkeessä aineellistuvana todellisuutena. Taiteellisesti ja fenomenologisesti virittynyt työskentelyni kirkastaa koettuna ymmärryksenä johtopäätökseni siitä, että liittymisen tavassamme todella *homme todellisuutta*, se ei ilmene objektiivisesti. Uskoakseni tässä luovassa ilmenevässä *koetun ristiriitaisuuden tunnustaessaan*, tässä lukemattomiin todellisuuksiin diffraktoitumisessa mahdollistuu kuitenkin myös eettisemmin kykenevä maailmasuhde.

Jos todellisuus tai toinen ei ole objektiivinen asia, representaatiotaan odottava representoimaton, joudutaan väistämättä aina *koetun vaikutuksellisuuden näkökulmasta* kysymään kenen representaatio, kenen toinen, kenen luonto, kenen todellisuus kulloinkin merkitykseensä leikkaantuu. Ja juuri tähän kenties paikantuu eettisesti maailmaan liittymisen mahdollisuus kyvykkyudessa havaita *yhteytenä mahdollistuvalla (toiselle) kanssani todellistuvia vaikutuksia* ja jäsenyä suhteessa tuon mahdollistumisen kautta. Kävikö nimittäin niin, että meistä irrallinen, sedimentoitu ”objektiivinen toinen”, tuo ”merkitys voina leipäni päällä”, vapautti meidät vuosisadoiksi rasittamasta itseämme eettisyyden kysymyksillä, koska se objektiivisuudessaan kielsi elossaan lukemattomiin merkityskokemuksiin yhteytenä todellistuvan toisen?

En kuitenkaan jää kiistelemään kenen todellisuus on painavin ja saatikka *inhimillisestä näkökulmastani* oikeutetuin, vaan pyrin lähestymään eettisyyden kysymystä yhteydessä kykenemisen ja toteutumisen toiminnallisena kysymyksenä ja sitä luovana tekona. Eräs konkreettinen yhteyden luomisen teko mahdollistumisen potentiaalin kasvattamisen kannalta on *myös* aistisesti ja

affektiivisesti ilmenevään toiseen suhteen luominen aistisesti ja affektiivisesti. Juuri tähän tekoon tutkielmassani tartuin.

Tutkiessani ryhmämaalausprosessissa luovaa suhteisesti merkityksiin jäsentymisen dynamiikkaa ja sen edellytyksiä, keskeiseksi havainnokseni nousee toimijuus, osallisuus ja läsnäolo kyvyssäni tulla vaikutetuksi ja vaikuttaa, luottaa ja tulla luotetuksi. Kyky eettisempään avautuu aistisessa, kuuntelevassa kollektiivisessa liittymisen eleessä sen lisätessä kykyäni yhteyteen. Mahdollistuminen aineellisessa edellyttää yhteyden antautumista ja yhteyden rajaamista. Dynaamisesti tarkastellen *inspiroituminen* ja *lamautuminen* asettuvat kuin ääripäiksi toiminnallista yhteyden kapasiteettia ilmentävälle akselille ilmaisemaan kykyämme liittyä ja kapasiteettiamme mahdollistua yhteydessä. Tästä inspiroitumisen ja lamautumisen kanssa-kyvykkyyden akselista käsin toimijuus vaikuttajana ja vaikutettuna, *yhteydessä mahdollistuminen* tietona ja taitona ei rajaudu ihmisyyteen, vaan ulottuu kaikkeen eloon ilmaisussaan, sisällyttäen elottoman elollisen jatkeena ja mahdollistajana, elollisen elottomaan liukenevana mahdollistajana.

Luottamus kietoutuu toimintakykyyn. Kuten vaiheittain valokuvattuna esittämäni kollektiivinen ryhmämaalaus muotoutumisessaan tai oma kymmenistä maalauksista kehkeytyvä sarjani *osina kokonaisuutta* onnistuvat kuvallisessa muodossaan kuvaamaan, on luova mahdollistumisen liike aina ajallisesti *tulevaan suuntautuvaa kehkeytymistä*. Paremman puutteessa minun on käytettävä inhimilliseen merkityskokemukseen juurtunutta ilmausta luottamus tai toivo, vaikka tämä dynaaminen ja ilmaisullinen ”toivon liike” *kohti* ei rajaudu ihmisyyteen eikä tarkoitukseni ole väittää, että esimerkiksi ruovikko tuntisi inhimillisesti määrittyntä toivoa. Olen luvussa *Ruumiillisuudessa avautuva yhteys* sekä ryhmämaalausprosessia kuvatessani pyrkinyt avaamaan inhimillisestä kokemuksesta käsin tätä osallisuuteen suuntautumisen ja vastaavuuteen luottamuksen teemaa. Koetusta osallisuudesta käsin tuo jäsentymisen pyrkimys liikkeessään, *kuin kanssamahdollistumisen toivossa*, aina ja väistämättä, joko yhteyden kannalta hedelmällisimmillään inspiroituneesti tai heikoimmillaan lamautuneesti ”olettaa” tulevan – tulevaan mahdollistumisensa *kohti kehkeytyvän* eleen, joka on tässä liittymisessä *toisesta* täysin erottumatonta. Toinen määrittyy minulle *tulevaisuutena*. Toinen on utooppisen itu. Kutsu. Toinen, siis koen ja kykenen. Neimanisin, Åsbergin ja Hedrénin (2015) näkemyksiin narratiivin vaikutuksesta toimintakykyyn tahollani jatkaen esitänkin, että jos tulevaisuus viedään toivona pois, lamautuu kykyäni liittyä, kykyäni toteutua. Toinen on mielekkyyden liikettä.

~~Eskalaatio, manipulaatio, monologi?~~

Koherenssi, virtaus, liittyminen.

TOINEN TULEVAISUUTENA

Kuva 6. Toinen ilmaisu 14.1.2026 (Schaafsma).

LÄHTEET

- Arlander, A. (2023). Moninaistuva taiteellinen tutkimus. Teoksessa L. Gröndahl (toim.), *Taiteellinen tutkimus* (Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 76). Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. <https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/moninaistuva-taiteellinen-tutkimus/>
- Arlander, A. (2021). Diffraction, mixture and cut-ups in performing with plants [Accepted manuscript]. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021101250695>
- Aromaa, J., & Tiili, M.-L. (2018). Empatia ja ruumiillinen tieto etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa P. Hämeenaho & E. Koskinen-Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia* (Ethnos, s. 258–283). Ethnos ry.
- Coccia, E. (2021). *Metamorphoses*. Polity Press.
- Coccia, E. (2019). *The life of plants: A metaphysics of mixture*. Polity Press.
- Bachelard, G. (2015). *Vesi ja unet: Essee materiaalisesta mielikuvituksesta*. ntamo.
- Barad, K. (2019). Posthumanistinen performatiivisuus: Kohti ymmärrystä siitä, miten materia merkityksellistyy (A. Arlander, Suom.). Teoksessa A. Arlander, T. Häyrynen, & T. Kallinen (toim.), *Performanssifilosofiaa*. Nivel / Teatterikorkeakoulu. <https://nivel.teak.fi/performanssifilosofiaa/posthumanistinen-performatiivisuus-kohti-ymmarrysta-siita-miten-materia-merkityksellistyy/>(Alkuperäinen artikkeli julkaistu 2003.)
- Beuys, J., & Harlan, V. (2004). *What is art?: Conversations with Joseph Beuys*. Clairview Books.
- Buchanan, B. (2021). The surprise of field philosophy: Philosophical encounters with animal worlds. Teoksessa B. Buchanan, M. Chrulew, & M. Bastian (toim.), *Field philosophy and other experiments* (s. 10–23). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003130161-2>
- Buchanan, B., Chrulew, M., & Bastian, M. (toim.) (2021). *Field philosophy and other experiments*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003130161>
- Cambridge University Press. (n.d.). Ecotone. In *Cambridge Dictionary*. Haettu 6. marraskuuta 2025 osoitteesta <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ecotone>
- Chrulew, M. (2021). My place, my duty: Zoo biology as field philosophy in the work of Heini Hediger. Teoksessa B. Buchanan, M. Chrulew, & M. Bastian (toim.), *Field philosophy and other experiments* (s. 96–116). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003130161-9>
- Daly, A. (2018). Merleau-Ponty's aesthetic interworld: From primordial percipience to wild logos. *Philosophy Today*, 62(3), 623–640. <https://doi.org/10.5840/philtoday20181024231>
- Deml, L., Fancelli Capdevila, V., Lavigne, N., & Moreschi, B. (2025, November 11). Call for proposals – After Memory: Shifting perceptions of time and temporality in the digital condition. *Memory, Mind & Media*. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/journals/memory-mind-and-media>
- The Ecological Citizen. (n.d.). What is the more-than-human world? (A definition). Haettu 6. marraskuuta 2025 osoitteesta <https://www.ecologicalcitizen.net/what-is.php?t=more-than-human-world-definition>

- Ek, O. (2015). Värin fenomenologia [Luento]. Snellman-korkeakoulu.
- Filosofia.fi. . (2017, 10. lokakuuta). Filocafé-ilta: Kierkegaard ja uskon hyppy. <https://filosofia.fi/fi/tapahtuma/filocafe-ilta-kierkegaard-ja-uskon-hyppy>
- Foster, R. (2025). Faktoja, reflektiota ja fiktiota – miksi taidetta tarvitaan ylläpitämään tulevaisuuden toivoa. Taideyliopisto. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/puheenvuorot/faktoja-reflektiota-ja-fiktiota-miksi-taidetta-tarvitaan-yllapitamaan-tulevaisuuden-toivoa/>
- Goethe, J. W. von. (2000). *Kasvin muodonmuutos*. Tammer-Paino.
- Goethe, J. W. von. (2019). *Värioppi* (P. Holmberg & P. Räsänen, suom.). Teos. (Alkuteos *Zur Farbenlehre*, 1810)
- Gröndahl, L. (2025). Taiteellinen tutkimus Nyt! [Luento 14.1.2025]. Taideyliopisto.
- Gröndahl, L. (toim.). (2023). *Taiteellinen tutkimus, Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 76*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. <https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/>
- Heinämaa, S. (2000). *Ihmetys ja rakkaus*. Nemo.
- Helsinki Biennaali. (2023). Uusia suuntia voi syntyä. <https://helsinkibiennaali.fi/uusia-suuntia-voisyntya/>
- Himanka, J. (2025). Argumentaatio [Verkkokurssin video]. Lapin yliopisto.
- Holdrege, C. (2013). *Thinking like a plant*. Lindisfarne Books.
- Hotanen, J. (2010). Fenomenologia ja luonnontieteet. Teoksessa T. Miettinen, S. Pulkkinen & J. Taipale (toim.), *Fenomenologian ydinkysymyksiä* (s. 134–148). Gaudeamus.
- Hotanen, J. (2008). *Lihan laskos: Merleau-Pontyn luonnos uudesta ontologiasta*. Tutkijaliitto.
- Huhmarniemi, M. (2025, tammikuu 9). Blogikirjoitus: Taiteilijoiden työpariutuminen ja muita keinoja taiteen laajeneviin työnkuviin. Kuvata-hanke. <https://projects.tuni.fi/kuvata/uutiset/blogikirjoitus-taiteilijoiden-tyopariutuminen-ja-muita-keinoja-taiteen-laajeneviin-tyonkuviin/>
- Jyväskylän yliopisto. (n.d.). Konstruktivismi. *Menetelmäpolku*. Haettu 6. marraskuuta 2025 osoitteesta <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/konstruktivismi>
- Kotimaisten kielten keskus. (n.d.). *Suomen etymologinen sanakirja*. Kotus. <https://www.kotus.fi/sanakirjat/suomen-etymologinen-sanakirja>
- Latour, B. (2017). *Facing Gaia: Eight lectures on the new climate regime*. Polity.
- Latour, B. (2003). Moderni vai ekologinen? Uutta oikeutusta etsimässä. Teoksessa Y. Haila & V. Lähde (toim.), *Luonnon politiikka* (s. 70–103). Vastapaino.

- Lestel, D. (2021). From field philosophy to milieu philosophy. Teoksessa B. Buchanan, M. Chrulew & M. Bastian (toim.), *Field philosophy and other experiments* (s. 47–55). Routledge
- Lummaa, K. (2020). Metsän poeettinen kuvaus – luonnos. *Avain – Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*, 17(4), 67–76. <https://doi.org/10.30665/av.102233>
- Luoto, A. (2013). Ajattelun ote – johdannoksi Merleau-Pontyn filosofiaan. Teoksessa M. Merleau-Ponty, *Filosofisia kirjoituksia* (A. Luoto & J. Roinila, toim. & suom., s. 9–33). Gaudeamus.
- Lähde, V. (2023, 16. tammikuuta). Mitä on monikriisi? BIOS. <https://bios.fi/mita-on-monikriisi/>
- McNeill, J. R., & Engelke, P. (2014). *The great acceleration: An environmental history of the Anthropocene since 1945*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Merleau-Ponty, M. (2013). *Filosofisia kirjoituksia* (M. Luoto & T. Roinila, suom.). Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Mäcklin, H. (2018). Väriin fenomenologia Tor Arnen maalauksissa. *Niin & Näin: Filosofinen aikakauslehti*, 18(2), 80–82. <https://netn.fi/artikkelit/maailma-ennen-muotoa-varin-fenomenologia-tor-arnen-maalauksissa/>
- Neimanis, A. (2012). Hydrofeminism: Or, on becoming a body of water. Teoksessa H. Gunkel, C. Nigianni & F. Söderbäck (toim.), *Feminist thought and practice* (s. xx–xx). Palgrave Macmillan.
- Neimanis, A., Åsberg, C., & Hedrén, J. (2015). Four problems, four directions for environmental humanities: Toward critical posthumanities for the Anthropocene. *Ethics and the Environment*, 20(1), 67–97. <https://doi.org/10.2979/ethicsenviro.20.1.67>
- Oittinen, V., & Säynäjoki, S. (2024). Günther Anders – ydinapokalypsin ajattelija. Teoksessa N. Huttunen & E. Kahla (toim.), *Apokalypsi nyt! Perikadon politiikka* (s. 169–186). Kirkon tutkimus ja koulutus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tutkimusjulkaisuja, 146. <http://hdl.handle.net/10138/575460>
- Parviainen, J. (2006). *Meduusan liike*. Gaudeamus.
- Parviainen, J. (2003). Kinaesthetic empathy. *Dialogue and Universalism*, 13(11–12), 151–162.
- Porkola, P., Salmenniemi, S., & Ylöstalo, H. (2022). Kuvittelua opettamassa: Pedagogisia näkökulmia poliittiseen mielikuvitukseen. *Sosiaalipedagogiikka*, 23(2), 85–96. <https://doi.org/10.30675/sa.116952>
- Pulkkinen, S. (2010). Husserlin fenomenologinen menetelmä. Teoksessa T. Miettinen, S. Pulkkinen & J. Taipale (toim.), *Fenomenologian ydinkysymyksiä* (s. 25–44). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Pölönen, S. (2025, 18. maaliskuuta). Quo vadis, kulttuuri? *Nuori Voima*. <https://nuorivoima.fi/lue/juttu/quo-vadis-kulttuuri>
- Rannisto, T. (2007). *Luonnon estetiikka*. Multikustannus.

- Roinila, T. (2013). Kielen oppimisen ihme. Teoksessa M. Merleau-Ponty, *Filosofisia kirjoituksia* (A. Luoto & T. Roinila, toim. & suom., s. 35–56). Gaudeamus.
- Ruddick, S. (2017). Rethinking the subject, reimagining worlds. *Dialogues in Human Geography*, 7(2), 119–139. <https://doi.org/10.1177/2043820617708023>
- Ruddick, S. (2010). The politics of affect: Spinoza in the work of Negri and Deleuze. *Theory, Culture & Society*, 27(4), 21–45. <https://doi.org/10.1177/0263276410372235>
- Ruuskanen, E. (2024, 28. marraskuuta). Humanistinen ympäristötutkimus – mitä se on? [Luento]. Oulun yliopisto & Lapin yliopisto.
- Räty, M. (2025). *Erehtymättömyydestä*. Tammi.
- Salminen, A. (2025, 9. lokakuuta). Kirjoittaminen taiteellisena tutkimuksena 2 [Luento]. Taideyliopisto.
- Salminen, A. & Váden, T. (2018). *Elo ja anergia*. Eurooppalaisen filosofian seura.
- Schaafsma, H. (2025). Leikityt vedet ja luova liittymisen kyky. *Alue ja ympäristö*, 54(2). <https://doi.org/10.30663/ay.164221>
- Schaafsma, H. (2024). *Esteettinen olento* [Kurssiessee, Lapin yliopisto].
- StatisticsTimes. (n.d.). *World population*. <https://www.statisticstimes.com/demographics/world-population.php>
- Suopajärvi, L. (2024). Oikeudenmukaisuus, sosiaalinen toimilupa, konfliktit ja suomalainen ympäristöliike [Luentokalvot]. Lapin yliopisto.
- Suopajärvi, L. (2024). Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus: Johdatus humanistisiin ja yhteiskuntatieteellisiin ympäristöopintoihin [Luentokalvot]. Lapin yliopisto.
- Sääskilahti, N. (2021). Postkvalitatiivisia liikahduksia tekstin ja äänen välissä. *Elore*, 28(1), 73–83. <https://doi.org/10.30666/elore.101849>
- Taipale, J. (2016). Toisten kokeminen ja mielentilojen melodisuus. *Niin & Näin: Filosofinen aikakauslehti*, 16(4), 59–68.
- Tate. (n.d.). Assemblage. Haettu 27. joulukuuta 2025 osoitteesta <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/a/assemblage>
- Tieteen termipankki. (n.d.). Fenomenologinen reduktio. Haettu 27. joulukuuta 2025 osoitteesta https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:fenomenologinen_reduktio
- Tieteen termipankki. (n.d.). Sosiaalipsykologia: affekti. Haettu 27. joulukuuta 2025 osoitteesta <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Sosiaalipsykologia:affekti>
- Tieteen termipankki. (n.d.). Ympäristötieteet: NIMBY-ajattelu. Haettu 27. joulukuuta 2025 osoitteesta <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ymp%C3%A4rist%C3%B6tieteet:NIMBY-ajattelu>

Tiili, M.-L. (2011). Läsnaöloa ja refleksiivisyyttä: Ammattikulttuurin tutkimus Merleau-Pontyn fenomenologian valossa. *Elore*, 18(2). <https://doi.org/10.30666/elore.78958>

Valkonen, J. (2003). *Lapin luontopolitiikka* (Väitöskirja, Tampereen yliopisto). Tampere University Press.

Varto, J. (2017). *Taiteellinen tutkimus*. Aalto ARTS Books.

Värri, V.-M., & Niinivirta, M. (2018). Luonto ilmaisee itseään: Haastattelussa Ove Ek. *Niin & Näin*, 25(2), 6–12.